

الله أكبر
الله أكبر
الله أكبر

بیان

کتاب کار تدبیر در قرآن

ویژهٔ معلمان گروه سنی نوجوان

عنوان و نام پدیدآور : تدبر در قرآن: تدبر ترتیبی، سطح ترویجی: نوجوانان
مشخصات نشر : مشهد: انتشارات قدس رضوی، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری : ۱۲۵ ص.
شابک : 978-600-299-132-4
وضعیت فهرست نویسی : فنیای مختصر
یادداشت : فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است.
یادداشت : کتابنامه: ص. ۱۲۵؛ همچنین به صورت زیر نویس.
شماره کتابشناسی ملی : ۳۸۷۸۹۸۶

عنوان: بیان (کتاب کار تدبّر در قرآن ویژه معلمان گروه سنی نوجوان)

تهیه و تدوین: اداره علوم قرآنی آستان قدس رضوی

تنظیم و تولید: اداره تولیدات فرهنگی آستان قدس رضوی

نویسنده: محمدحسین الهی زاده

به کوشش: زینب آفاگلی زاده

ویراستار: اکرم حلاج

طراح جلد و صفحه آرایی: عباس پرچمی

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۵

شمارگان: ۳۰۰۰

آدرس: حرم مطهر رضوی، صحن جامع رضوی،

اداره تولیدات فرهنگی، تلفن: ۰۵۱-۳۲۰۰۲۵۶۷

حق چاپ محفوظ است.

فهرست

۱۳	درس اوّل تدبیر سورۀ فیل .....
۲۱	درس دوّم تدبیر سورۀ قریش .....
۲۹	درس سوّم تدبیر سورۀ کوثر .....
۳۹	درس چهارم تدبیر سورۀ مسد .....
۵۱	درس پنجم تدبیر سورۀ ناس .....
۶۱	درس ششم تدبیر سورۀ فلق .....
۷۱	درس هفتم تدبیر سورۀ توحید .....
۸۱	درس هشتم تدبیر سورۀ عصر .....
۹۳	درس نهم تدبیر سورۀ حمد .....
۱۰۷	درس دهم تدبیر سورۀ ماعون .....

پیشگفتار

قرآن، این هدایت الهی آمد تا انسان با تمسک به آن، به حبل متین الهی در آویزد، از خویش به درآید و در آیینۀ جمال و کمال، به نظارۀ خدای خود، دل آرام دارد.

خدای حکیم کتابش را شفای دل‌ها قرار داد و به مردم فرمود که در آیات آن کتاب مبارک تدبّر کنند:

﴿كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ﴾^۱

روایات خاندان وحی نیز در هماهنگی با آیات کلام الله، ما را به تدبّر فرا می‌خواند؛ آنگاه که رسول خاتم صلی الله علیه و آله

در واقعۀ غدیر، خطاب به مردم می‌فرماید: «مَعَاشِرَ النَّاسِ تَدَبَّرُوا الْقُرْآنَ ...»^۲

هنوز طنین هشدار امیرالمؤمنین علی علیه السلام در گوش جانمان است: «أَلَا لَا خَيْرَ فِي قِرَاءَةِ لَيْسَ فِيهَا تَدَبُّرٌ...»^۳ بنیان‌گذار کبیر انقلاب اسلامی رضی الله عنه، رهبر انقلابی که بر پایه اصول و معارف قرآن بنیاد شده است، به تدبّر در قرآن تأکید دارند: «به دخترم می‌گویم در قرآن، این سرچشمۀ فیض الهی تدبّر کن. هرچند صرف خواندن آن که نامۀ محبوب است، به شنونده محجوب، آثاری دلپذیر دارد؛ لکن تدبّر در آن، انسان را به مقامات بالاتر و والاتر هدایت می‌کند...»

از سوی رهبر معظم انقلاب (مدظله العالی) نیز مکرر به موضوع تدبّر در قرآن تأکید شده است؛ از جمله فرموده‌اند: «اگر جوان مسلمان با قرآن انس پیدا کند و فرصت تدبّر در قرآن را به خود بدهد، بسیاری از شبهات دشمنان بی‌اثر خواهد شد.»

امروزه با گذشت بیش از ۳۵ سال از پیروزی انقلاب اسلامی و انجام فعالیت‌های قرآنی درخور تقدیر، با جمع زیادی قرآن‌آموز، به‌ویژه در میان قشر تحصیل‌کرده مواجه هستیم که مراحل آغازین انس با قرآن را گذرانده‌اند و می‌خواهند فراتر از قرائت، تجوید، صوت و لحن و حتی ترجمه و مفاهیم قرآن، اندکی نیز به فهم این کلام الهی بپردازند.

خادمان شما در اداره علوم قرآنی آستان قدس رضوی، ضمن سرلوحه قراردادن آیات و روایات و اهتمام به پیگیری منویات مقام معظم رهبری (مدظله العالی)، با برگزاری کلاس‌ها و کارگاه‌ها و نشست‌های تدبّر در قرآن کریم، تلاش می‌کنند که در نهضت عمومی‌سازی فهم قرآن کریم در جامعۀ اسلامی، نقشی مؤثر داشته باشند. در این زمینه، سنت و سیره قرآنی ولی نعمتشان امام علی بن موسی الرضا علیه السلام را نصب‌العین خویش قرار داده‌اند و سعی دارند گروه‌های مختلف مردم را از این فعالیت مهم قرآنی بهره‌مند کنند که بحمدالله تاکنون هم تجربیات موفقی در این زمینه داشته‌اند.

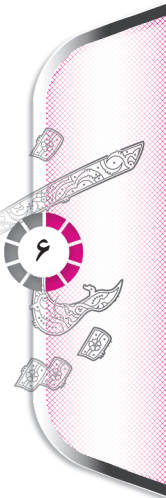
پُر واضح است که گروه نوجوانان برای بهره‌مندی از این فعالیت، اولویّت دارند. امید است با متنعم ساختن این نوجوانان از خوان فهم و تدبّر در قرآن، در آینده نزدیک، جوانان برومندی را شاهد باشیم که با تجهیز به فهم قرآن، در رسیدن به آرمان‌های الهی انقلاب اسلامی، یاورانی توانا و فهیم باشند؛ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

در پایان لازم است از همه عزیزانی که در گردآوری این کتاب ما را یاری فرمودند، قدردانی کنیم؛ به‌ویژه از

۱. ص، ۲۹.

۲. احمدبن علی طبرسی، *الاحتجاج علی أهل اللجاج*، ج ۱، ص ۶۰.

۳. محمدبن یعقوب کلینی، *الکافی*، ج ۱، ص ۳۶.

راهنمایی‌های راهگشای استاد ارجمند، حجت‌الاسلام والمسلمین محمدحسین الهی‌زاده و همکاران مؤسسه تدبیر در قرآن و سیره سپاسگزاریم. همچنین از گروه علمی تدبیر ترتیبی قرآن که در شکل‌گیری این اثر همراه ما بودند، حجت‌الاسلام والمسلمین محمد الهی خراسانی و سرکار خانم مرضیه رستمیان، کمال تشکر را داریم. بجاست از گردآورنده این نوشتار، سرکار خانم زینب آقاگلی‌زاده که خود از معلمان تدبیر در قرآن حرم مطهر رضوی بوده و این سطح از تدبیر را برای نوجوانان با موفقیت تدریس می‌فرمایند، به‌طور ویژه تشکر کنیم.

قدردان زحمات همکاران در بخش آموزش اداره علوم قرآنی نیز هستیم و برای همه این عزیزان، از خداوند متعال، توفیق روزافزون خدمت به ساحت قرآن و عترت در سایه عنایات امام علی‌بن‌موسی‌الرضا علیه‌السلام را خواستاریم.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته
محمدحسین الهی‌زاده

مقدمه

معلمان گرامی، جزوهٔ تدبّر در قرآن (تدبّر ترتیبی) که پیش رو دارید، برای مقطع سنی نوجوانان ۱۲ تا ۱۶ سال یعنی ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تنظیم شده است. این جزوه به منظور رعایت استانداردهای آموزشی و رسیدن به هدف‌های آموزشی در امر تدریس، در قالب طرح درس و متناسب برای دوره‌های ترویجی، ارائه شده است. از نظر دست‌اندرکاران امور آموزشی، همان‌طور که یک فیلم بدون سناریو، انجام و سرانجام (آغاز و پایان) مشخصی ندارد، یک کلاس نیز بدون سناریوی آموزشی یا «طرح درس»، سروته نخواهد داشت.

اهداف ارائهٔ طرح درس برای معلمان عبارت‌اند از:

۱. ایجاد نظم و ترتیب منطقی در کار و فعالیت معلم؛
۲. به‌وجود آوردن احاطهٔ کامل و تسلط لازم در معلم برای ارائهٔ درس؛
۳. پیش‌بینی نوع و مقدار تکالیف و سایر فعالیت‌های تکمیلی برای معلم؛
۴. پیشگیری از اعمال روش‌ها و محتواهای تدریس سلیقه‌ای در تدریس تدبّر در قرآن که آسیب‌هایی را به دنبال داشته و دارد، به‌منظور ایجاد هماهنگی بین همهٔ معلمان تدبّر در قرآن در امر تدریس.

اهداف آموزشی طرح درس

در یک طرح درس، ابتدا باید اهداف آموزشی تعیین شود. این اهداف به سه دستهٔ کلی و جزئی و رفتاری تقسیم‌بندی می‌شود. روانشناسان تربیتی، اهداف آموزشی را با توجه به ویژگی‌هایشان به انواع مختلف طبقه‌بندی کرده‌اند. معروف‌ترین طبقه‌بندی، اهداف آموزش را در سه حیطهٔ شناختی و عاطفی و عملکردی قرار می‌دهد.

الف. حیطهٔ شناختی (داشتن مهارت‌های ذهنی)

حیطهٔ شناختی، دانش و معلومات و توانایی‌ها و مهارت‌های ذهنی را دربر می‌گیرد. زمینهٔ شناختی (سطح شناخت) را از آسان به مشکل به پنج سطح طبقه‌بندی کرده‌اند؛ بنابراین یادگیری در حیطهٔ شناختی عبارت است از دانستن، فهمیدن، به‌کار بردن، تجزیه و تحلیل کردن و ترکیب و ارزشیابی کردن که البته برای نوآموزان، فقط دانستن و فهمیدن و به‌کار بردن انتظار می‌رود. مثال:

۱. با تدبّر سورهٔ فیل آشنا شود؛
۲. فهم ساده و پیوسته‌ای از آیات را بیان کند؛
۳. معنای پیوسته‌ای از آیات را توضیح دهد.

ب. حیطهٔ عاطفی (احساسات و نگرش‌ها)

حیطهٔ عاطفی از علاقه و احساس حکایت می‌کند که در اثر آموختن ایجاد می‌شود. هدف‌های حیطهٔ عاطفی، بر نگرش‌ها و انگیزش‌ها و عواطف و علایق و ارزش‌ها مبتنی است. می‌توان گفت، در حیطهٔ عاطفی ما به دنبال ایمان‌افزایی هستیم. زمینهٔ عاطفی را نیز مانند زمینهٔ شناختی، از آسان به مشکل، به پنج سطح طبقه‌بندی کرده‌اند. در حیطهٔ عاطفی، فراگیران باید به مسائل و پدیده‌ها و رویدادها توجه داشته باشند، واکنش نشان دهند و ارزش‌گذاری کنند و ارزش‌ها در شخصیت آن‌ها تبلور یابند. وقتی فراگیران، رفتارهای زیر را از خود بروز می‌دهند، می‌توانیم نتیجه بگیریم که آموزش ما در حیطهٔ عاطفی و تغییر نگرش آن‌ها موفق بوده است: در بحث شرکت

می‌کنند، سؤال می‌کنند، دفاع می‌کنند، مجادله می‌کنند، نظر می‌دهند، تحسین می‌کنند، در فعالیت‌های کلاس شرکت می‌کنند، توجه می‌کنند، قبول می‌کنند، علاقه‌مند می‌شوند و...؛ مثال:

۱. شخص، بدون اجبار و با اشتیاق قلبی، داوطلبانه در جلسات قرآن شرکت می‌کند؛
۲. شخص، می‌تواند ویژگی‌ها و امتیازهای شرکت در کلاس تدبیر قرآن را که به آن معتقد است، برای دیگران بیان کند؛
۳. به شنیدن قرآن و فهم آن از طریق تدبیر، علاقه نشان می‌دهد؛
۴. به حفظ سوره‌های قرآن، علاقه‌مند است؛
۵. در مباحث کلاس، داوطلبانه شرکت کرده و سؤال می‌کند؛
۶. گفته‌های معلم خود را تأیید می‌کند؛
۷. به تدریس معلم خود، خوب توجه می‌کند.

ج. حیطه عملکرد (رفتار و کنش)

این حیطه به رفتار فرد، بعد از شناخت و انگیزش اشاره دارد. در این رویکرد، نتیجه‌ای که عاید فرد می‌شود، عمل صالح است که مبنای آن، شناخت و تعقل و عاطفه و گرایش و ایمان مذهبی است؛ مثال از تدبیر در سوره فیل:

۱. از دشمنان ابرقدرت نمی‌ترسد و فقط به خدا توکل می‌کند؛

۲. در برابر قدرت‌های زورگو ایستادگی می‌کند؛

۳. از ضعیفان در برابر زورگویان دفاع می‌کند.

ارزشیابی مستمر

معلم در حین تدریس از فراگیران سؤال می‌کند تا آن‌ها در روند تدریس مشارکت داشته باشند و ارائه، به صورت فعال صورت گیرد. پرسش‌هایی که در لابه‌لای تفهّم متن به‌عنوان ارزشیابی مستمر آمده، برای این منظور مطرح شده است؛ البته معلم می‌تواند در همین چارچوب، پرسش‌های دیگری نیز طرح کند.

نکته: معلم در این قسمت، به فراخور می‌تواند از سؤالات ارزشیابی پایانی نیز استفاده کند.

ارزشیابی پایانی

انتظار می‌رود که از هر آموزشی که به فراگیران داده می‌شود، در پایان دوره، نتیجه یا نتایجی عاید آنان شود. تغییراتی که پس از هر آموزش، در شناخت و عواطف و عملکرد فراگیران ایجاد می‌شود، «نتایج یادگیری» نام دارد؛ پس سؤالات ارزشیابی پایانی درس باید در سه بخش مطرح شود: شناختی و عاطفی و عملکردی.

سؤالات مطرح‌شده در جزوه، بازخورد آموزش معلم است: آیا فراگیر آیت‌های را که معلم آموزش داده، فراگرفته است؟ ما باید در این دوره‌ها به نتیجه کار توجه کنیم، نه به فرایند آموزش. باید واکاوی شود که فراگیران کلاس تدبیر، به چه رسیده‌اند؟ سؤالات پایان درس برای چک‌کردن اهداف ماست که در سه حیطه شناختی و عاطفی و عملکردی تعریف شد.

بین سه هدف شناختی و عاطفی و مهارتی، در درجه اول، هدف عاطفی مهم است. باید محبت و انس و علاقه به قرآن را در نوجوانان ایجاد کرد تا با شنیدن و تلاوت سوره، اشتیاق پیدا کنند. مهم، چشاندن حلاوت قرآن به نوجوانان است. هدف، انس با متکلم یعنی خداوندی است که قرآن، سخن اوست؛ نه فقط انس با کلام یعنی

۱. یعنی فهماندن آنچه قرآن می‌فهماند.

سخن قرآن؛ این، یک شاخصه است.

در بُعد عملی، فراگیر باید قدرت استفاده از سوره‌ها مثلاً سورهٔ فیل را در مواجهه با مسائل پیش رو داشته باشد. هدف اصلی ما از برگزاری این دوره‌ها برای نوجوانان باید تربیت باشد؛ یعنی هدف، تربیت محور است. در تربیت دینی باید رویکردی انتخاب شود که در آن به عقل و عاطفه و رفتار یادگیرندگان توجه شود؛ به عبارت دیگر باید به هردو رویکرد عقل‌گرایی و ایمان‌گرایی و نتیجه آن، یعنی عمل صالح، توجه کافی شود.

برای آشنایی معلم لازم است توضیحاتی دربارهٔ بخش‌های مختلف این طرح درس و سیر ارائهٔ مطالب بیان شود: ۱. با توجه به نگاه کارشناسی و در نظر گرفتن گروه سنی مخاطب، ده سوره برای تدریس انتخاب شده است که عبارت‌اند از: ناس، فلق، اخلاص، مسد، کوثر، فیل، قریش، حمد، عصر و ماعون؛

۲. زمان ارائهٔ درس، ۶۰ دقیقه مفید است و برای بخش‌های مختلف طرح درس، زمان بندی انجام شده است؛ ۳. بیان تاریخ و هفته و مناسبت‌ها اگر در حد اشاره باشد، اشکال ندارد. نحوهٔ پرسش از درس قبل، مهم است و بچه‌ها باید بتوانند در این مرحله، خودی نشان دهند و به خودباوری برسند. مرور اندوخته‌ها صحیح نیست، بلکه باید مرور یافته‌های کودک مدنظر باشد؛

۴. قبل از ورود به درس، برای ایجاد انگیزه و جذب فراگیران و درگیر کردن آنان در سیر آموزشی، آن هم در راستای جهت هدایتی سوره، نمونه‌های عینی و مناسب مخاطب بیان شده است.

نکته: برای بعضی از سوره‌ها، چند نمونه ایجاد انگیزه بیان شده است که معلم می‌تواند برای تدریس خود، برحسب نیاز، از بین آن‌ها انتخاب کند.

۵. به دلیل تنظیم این طرح درس برای مخاطب نوجوان، سعی شده است که در سیر ارائهٔ درس، سطح بیان مطالب، متناسب با سن مخاطب باشد و از نمونه‌هایی استفاده شود که مقتضای این سن است.

بعد از ایجاد انگیزه، معلم به ترتیب مراحل زیر، درس را ارائه می‌کند:

۱. همخوانی سوره (قرائت آیه به آیهٔ مربی و تکرار فراگیران)؛

۲. بیان شناسهٔ سوره؛

۳. ترسیم سوره به شکل ساختاری؛

۴. ترجمهٔ ساده و روان آیات: ملاک و معیار، ترجمهٔ مصطفی رحماندوست است، ولی ترجمهٔ این بزرگوار در بعضی از قسمت‌ها به صورت کامل، صحیح نیست؛ از این رو در آن دخل و تصرف شده است. بهتر است ترجمه، بعد از ترسیم ساختار سوره در پای تخته و نشان دادن کل سوره به نوجوانان بیان شود؛

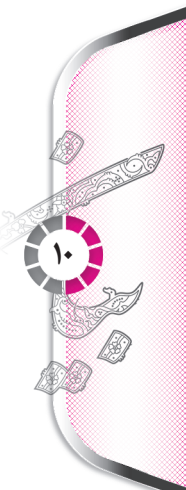
۵. بیان فضای نزول سوره که بهتر است در قالب قصه ارائه شود؛ در بیان فضای نزول سوره مراقب باشیم که تصور نشود اصل، فضای نزول است؛ چراکه فضای نزول، به فهم بهتر کمک می‌کند، نه اصل فهم. در واقع، آنچه اصل است، خود آیات سوره و تدبّر در آن‌هاست و بیان فضای نزول سوره به شکل داستان، فقط به فهم جهت می‌دهد؛ پس اگر در جایی فضای نزول سوره نباشد، باز هم این فهم حاصل می‌شود.

۶. بیان جهت هدایتی سوره؛

۷. مرور آیات و توضیح شیوای آیات سوره (تفہم متن)؛

۸. بیان پیام سوره، بعد از تدبّر در سوره؛ از آنجا که بچه‌ها آموزش جزء به کل دارند، بهتر است پیام سوره

۱. منظور از جهت هدایتی، سمت و سوی هدایتی آیات الهی است که تأثیری هدایتگرانه دارد.

به وسیله هنر به فراگیران انتقال داده شود، مانند: بیان مثال، نمایش فیلم، نمایش اسلاید و نقاشی؛

۹. بیان حدیث انتخاب شده: این حدیث در راستای جهت هدایتی سوره و ساده بوده و هدف از آوردن آن در انتهای تدریس تدبیر در قرآن، تأکید بر هماهنگی قرآن و عترت است؛ چراکه بحث کلاس، قرآن است و احادیث، شارح قرآن هستند؛

۱۰. مروری اجمالی روی درس، به منظور تثبیت آن با تأکید بر جهت هدایتی سوره؛

۱۱. پرسیدن مطالب ارائه شده از فراگیران: در این قسمت بعضی از سؤالات تکراری هستند و در واقع یک سؤال به شیوه‌های مختلف بیان شده که بنا به خواست معلم انتخاب می‌شود؛

۱۲. همخوانی مجدد سوره؛

۱۳. تعیین تکلیف برای جلسه بعد.

به کار بستن ویژگی‌های ارائه ترویجی^۱

از آنجاکه این طرح درس برای دوره‌های ترویجی در نظر گرفته شده است، ارائه درس بایستی ویژگی‌هایی داشته باشد که آن را از حالت ترویجی خارج نکند؛ بنابراین رعایت نکات زیر ضروری است:

۱. پرهیز از به کار بردن اصطلاحات علمی؛

۲. پرهیز از بررسی‌های لغوی و ادبی وازگان و جملات؛

۳. پرهیز از طرح نظرها و دیدگاه‌های دیگر در تبیین آیات؛

۴. استفاده از مثال‌ها و نمونه‌های عینی و جذاب برای توضیح بهتر مطالب؛

۵. گنجاندن قصه‌های مناسب و جذاب برای فراگیران کودک و نوجوان در تبیین آیات؛ البته معلم باید در استفاده از داستان تعادل داشته باشد و توجه کند که بحث درس، خیلی داستان محور نشود؛

۶. بیان فضای نزول سوره‌ها به صورت داستانی؛

۷. استفاده از دانسته‌های فراگیران و توجه به نظر آن‌ها؛

۸. تصحیح برداشت‌های نادرست فراگیران.

بایسته‌هایی برای معلم

هر سوره با توجه به محتوای خود، ممکن است برای فراگیر سؤالات زیاد خارج از تدبیر ایجاد کند یا باعث بدفهمی‌ها یا تطبیق‌های غلط شود. معلم برای جلوگیری از این مشکلات باید به نکاتی درباره آن سوره توجه کند که در ادامه همین قسمت، به آن پرداخته‌ایم. حتی ممکن است در بعضی از سوره‌ها، برای فهم کامل مطلب و تأثیرگذاری در مخاطب، توضیح بیشتری درباره یک موضوع، لازم باشد که این نیز در قسمت بایسته‌ها آمده است. در مرحله اجرا نیز معلم باید به «بایسته‌های اجرایی» توجه کند؛ از جمله اینکه از لحاظ ظاهری، پوششی مناسب و نشاط‌آور داشته و خود نیز شخصیتی شاد داشته باشد تا بهتر بتواند با کودکان و نوجوانان ارتباط برقرار کند و با توجه به اینکه مخاطب کودک و نوجوان است، از یکنواختی در حرکات و کلمات و تئ صدا پرهیزد و با شخصیتی

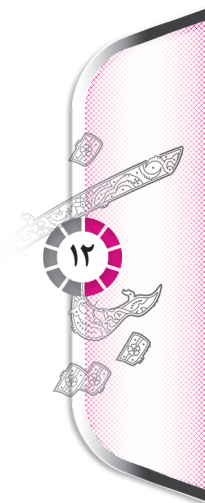
۱. از آنجاکه فراگیران در سطح عموم هستند، نباید ارائه درس به صورت علمی و فنی و مهارتی باشد؛ بلکه معلم باید با در نظر گرفتن سطح فراگیر عموم، از روش ارائه ترویجی استفاده کند.

۲. تدبیر که اولین لایه فهم قرآن و مبتنی بر الفاظ آیات است، پاسخ‌گوی این‌گونه سؤالات نیست و پاسخ آن‌ها در تفسیر داده می‌شود که لایه‌ای عمیق‌تر از تدبیر است.

فعال، کودک و نوجوان را به تدریس خود جذب کند. باید توجه داشت که قبل از سلام، اُنس مهم است. اُنس با خوش رو بودن و محبت و احترام و توجه و لباس مرتب حاصل می‌شود.

نکته مهم این است که این جزوه طرح درس، فقط محتوا و روش تدریس را ارائه می‌دهد و این خلاقیت معلم است که در کنار آن، برای جذاب شدن کلاس، از امکانات شنیداری و دیداری مثل پاورپوینت، فیلم، عکس و... استفاده کند.

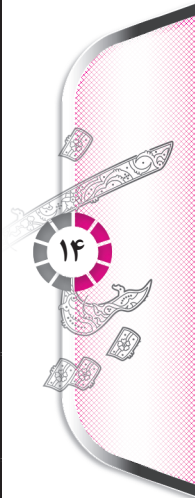
توجه فرمایید که اگر معلم در حین اجرای تدریس، با اشکالاتی مواجه شود، باید آن‌ها را به واحد تفسیر و حدیث دارالقرآن منعکس کند.

درس اوّل
تدبیر سورہ فیل

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: اول موضوع: تدبیر در سورة فيل مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
	آشنایی فراگیر با تدبیر در سورة فيل	هدف کلی
	۱. با فضای سورة فيل آشنا شود؛ ۲. جهت هدایتی سورة فيل را یاد بگیرد؛ ۳. فهم ساده و پیوسته‌ای از آیات به دست آورد؛ ۴. برداشت‌های نادرست فراگیر از سورة، تصحیح شود؛ ۵. با نمونه‌ای عینی از سورة آشنا شود؛ ۶. علاقه به فهم هرچه بیشتر سورة‌ها در او تقویت شود.	اهداف جزئی
	پس از پایان آموزش، از فراگیر انتظار می‌رود که با توجه به مطالب مطرح شده در کلاس بتواند: ۱. سورة را از حفظ قرائت کند؛ ۲. فضای سورة را بیان کند؛ ۳. جهت هدایتی سورة را بیان کند؛ ۴. فهم ساده و پیوسته‌ای از آیات را بیان کند؛ ۵. بتواند نمونه‌ای عینی از آموزه‌های سورة که توسط معلم بیان شده است را ارائه دهد.	اهداف رفتاری
	فعال (تدریس کارگاهی)	روش تدریس
	تابلوی آموزشی، جزوه معلم، جزوه فراگیر، پاورپوینت و فیلم.	وسایل کمک آموزشی
	فراگیر قبل از تدریس این جلسه باید: ۱. با تدبیر در سورة‌ها آشنا باشد، البته اگر جلسه اول است، تعریفی ساده از تدبیر ارائه می‌شود؛ ۲. با ترجمه قرآن آشنا باشد؛ ۳. چندین بار سورة را قرائت کرده باشد.	تعیین رفتار ورودی
۱۰	۱. سلام و احوالپرسی؛ ۲. حضور و غیاب؛ ۳. بیان تاریخ و مناسبت هفته یا روز؛ ۴. پرسش از درس قبل.	فعالیت‌های معلم قبل از تدریس

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: اول موضوع: تدبیر در سوره فیل مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۵	<p>دشمنان اسلام، خودشان را خیلی ابرقدرت به حساب می‌آورند و دوست دارند همه، تحت فرمان آن‌ها باشند و از آن‌ها حساب ببرند. به دیگران به خصوص مسلمانان زور می‌گویند و چون خود را ابرقدرت می‌دانند، فکر می‌کنند که هر کار بخواهند، می‌توانند علیه اسلام و مسلمانان انجام بدهند و هیچ‌کس هم جلودار آن‌ها نیست. آیا واقعاً هیچ چیز جلودار آن‌ها نیست؟! ارزشیابی مستمر: آیا تا حالا افرادی را دیده‌اید که در ظاهر ضعیف بوده‌اند، اما در برابر افراد قدرتمندی پیروز شده‌اند که اصلاً احساس شکست نمی‌کردند؟! فراگیر با مثال‌های متفاوت پاسخ می‌دهد. ارزشیابی مستمر: چه چیز باعث شکست این قدرتمندان و پیروزی این ضعیفان شده است؟</p>	ایجاد انگیزه
۳۰	<p>۱. سوره را با فراگیران قرائت می‌کنیم: بهتر است تلاوت سوره، با صوت دل‌نشین یک قاری نوجوان صورت پذیرد و در غیر این صورت، چنانچه معلم مهارت ترتیل نداشت، با استفاده از اسلاید یا ضبط صوت یا تلفن همراه انجام شود؛</p> <p>۲. شناسه سوره را که شامل تعداد آیات، مکان نزول، سال نزول و جایگاه سوره در مصحف است، روی تخته می‌نویسیم:</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around; border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 10px 0;"> <div style="background-color: #e91e63; color: white; padding: 5px;">نام سوره: فیل همزه، فیل (۱۰۵)، قریش</div> <div style="background-color: #e91e63; color: white; padding: 5px;">جایگاه در مصحف:</div> <div style="background-color: #e91e63; color: white; padding: 5px;">مکان نزول: مکه</div> <div style="background-color: #e91e63; color: white; padding: 5px;">سال نزول: اول</div> <div style="background-color: #e91e63; color: white; padding: 5px;">تعداد آیات: ۵</div> </div> <p>۳. سوره را به شکل ساختاری پای تخته ترسیم می‌کنیم:</p> <div style="display: flex; align-items: center; margin: 10px 0;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 10px; margin-right: 20px;"> <p>بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ</p> </div> <div style="margin-right: 20px;"> <p>أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ (۱) أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ (۲) وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ (۳) تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍ (۴) فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ (۵)</p> </div> </div> <p>۴. بر اساس ترجمه آقای رحمان دوست، ترجمه‌ای ساده و روان از آیات ارائه می‌دهیم:</p> <p>به نام خداوند بخشنده مهربان مگر نمی‌دانی که پروردگارت با لشکر فیل سوار ابرهه چه کرد؟ (۱) آیا نقشه و نیرنگ آن‌ها را که برای ویران کردن کعبه آمده بودند، بی‌اثر نکرد؟! (۲) دسته‌دسته پرنده‌گانی را فرستاد تا آن‌ها را هدف بگیرند. (۳) پرنده‌گان بر سر آن‌ها سنگریزه‌های مرگبار می‌انداختند. (۴) و سرانجام، همه را مثل کاه نیم‌جوییده، متلاشی کرد. (۵)</p> <p>۵. فضای سوره را بیان می‌کنیم؛ فضا بهتر است به شکل داستان مطرح شود. در این قسمت می‌توانیم از اطلاعات قبلی فراگیران در این زمینه استفاده کرده و آن‌ها را تصحیح و تکمیل کنیم:</p>	ارائه درس

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدریس در قرآن درس: اول موضوع: تدریس در سوره فیل مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>باتوجه به اینکه این سوره مکی بوده و از سوره‌هایی است که در اوایل بعثت پیامبر ﷺ نازل شده است، فضای نزول سوره، فضای فشار و تنگنا و محدودیت و آزار و اذیت پیامبر ﷺ و یارانش است که از لحاظ امکانات و تعداد، در اقلیت بودند. این درحالی بود که مشرکان از نظر امکانات و تعداد، با پیامبر ﷺ و یارانش قیاس شدنی نبودند و دشمنی‌های خود را علیه پیامبر ﷺ تازه شروع کرده بودند. آن‌ها مانند ابرقدرت‌های شکست‌ناپذیر در برابر اسلام صف‌آرایی کرده و از هر راهی استفاده می‌کردند تا ندای اسلام و آورنده‌اش را خاموش کنند و برای رسیدن به این هدف از هیچ کاری دریغ نمی‌کردند؛ از طرفی، رسول اکرم ﷺ و همراهانش، توان ظاهری مقابله با این دشمنان قدرتمند را نداشتند و این نابرابری می‌توانست باعث ضعف حق‌مداران و تقویت باطل‌گرایان شود.</p> <p>خداوند در این سوره برای تقویت پیامبر ﷺ و همراهان ایشان و تهدید مشرکان، ماجرای اصحاب فیل را به‌عنوان نمونه‌ای برای یادآوری قدرت خدا در شکست دشمنان ابرقدرت بیان می‌کند. داستان اصحاب فیل از این قرار است:</p> <p>صدها سال پیش در یمن، پادشاهی به نام ابرهه حکومت می‌کرد که بسیار خودخواه و مغرور بود. او دلش می‌خواست بر شهرهای بیشتری حکومت داشته باشد. یکی از این شهرها مکه بود که از یک طرف، شهرت اقتصادی و دینی داشت و از طرف دیگر، قبیله معروف آن، یعنی قریش، از راه تجارت با شمال و جنوب ثروت زیادی به دست آورده بود. این دو ویژگی، همیشه حسادت آن پادشاه مغرور را برمی‌انگیخت.</p> <p>ابرهه از اینکه می‌دید مردم گروه‌گروه از همه شهرها، حتی یمن برای زیارت کعبه به مکه می‌روند، بسیار ناراحت بود. او دلش نمی‌خواست چنین مرکز اقتصادی و مذهبی، خارج از قلمرو حکومتی او باشد؛ به همین دلیل، تصمیم گرفت مردم را از رفتن به مکه و زیارت خانه خدا منصرف کرده و آنان را به سوی سرزمین خودش جذب کند. برای این منظور، دستور داد عبادتگاهی بسیار زیبا و باشکوه بسازند و از همه مردم خواست تا به زیارت عبادتگاه او بروند و از زیارت خانه کعبه دست بردارند! ابرهه فکر می‌کرد با این کار مردم به سوی یمن می‌آیند؛ ولی با تعجب دید که نه تنها مردم سایر شهرها، بلکه مردم یمن هم به عبادتگاه او اعتنایی ندارند و به سوی مکه رهسپار می‌شوند! بنابراین تصمیم گرفت خانه خدا را ویران کند تا دیگر کسی به یاد زیارت کعبه نیفتد و همه، عبادتگاه او را قبله خود قرار دهند. از این رو با تجهیزات نظامی که آن روز شاید در نوع خودش بی‌نظیر بود، همراه با سپاهی که بر فیل‌ها سوار بودند، به سوی مکه حرکت کرد تا کعبه را ویران کند.</p>	 <p>ارائه درس</p>

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: اول موضوع: تدبیر در سوره فیل مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
	<p>آنچه عجیب است، این است که ابرهه برای این سپاه از اسب و شتر استفاده نکرد! او با فیل لشکرکشی کرد تا قدرت‌نمایی تمام‌عیاری را نشان دهد و دیگران با دیدن این حیوان عظیم‌الجثه فرار را برقرار ترجیح دهند؛ اما خداوند در مقابل، با گروهی از پرندگان آن‌ها را نابود کرد.</p> <p>۶. جهت هدایتی سوره را پای تخته می‌نویسیم:</p> <p>در چنین فضایی که دشمنان پیامبر ﷺ قدرت‌نمایی می‌کردند، صدای مبارک وحی این فضا را در هم شکست و سوره مبارکه فیل نازل شد. در این سوره، با اشاره به واقعه تاریخی حمله ابرهه برای نابودکردن کعبه و نحوه نابودی او با امدادهای الهی، خداوند دوباره قدرت خود را به پیامبر ﷺ یادآوری کرد تا ایشان نگران نباشند؛ زیرا خداوند از دین خود حفاظت می‌کند. با این توضیحات، جهت هدایتی سوره، عبارت است از:</p> <div style="text-align: center; border: 2px solid black; padding: 10px; margin: 10px 0;"> <p>قدرت‌نمایی خداوند در شکست ابرقدرت‌ها برای تقویت رسول خدا ﷺ</p> </div> <p>۷. قسمت اصلی سوره، یعنی تفهّم متن را ارائه می‌دهیم:</p> <p>به نام خداوند بخشنده مهربان</p> <p>سوره مبارکه فیل، خطاب به رسول اکرم ﷺ و به منظور تقویت ایشان در مقابل ابرقدرت‌ها نازل شده است؛ از این رو در آیه نخست، این مهم را به رسول اکرم ﷺ یادآوری می‌کند که: «آیا ندیدی پروردگارت با همراهان فیل چه کرد؟!»</p> <p style="text-align: center;">﴿ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ﴾</p> <p>نکته‌ای که در اینجا به چشم می‌خورد، این است که به جای اینکه به پیامبر اکرم ﷺ خبر چنین واقعه‌ای را بدهد، از او سؤال می‌کند: «آیا ندیده‌ای؟!» گویا می‌خواهد خود پیامبر ﷺ هم اقرار کنند که چنین واقعه‌ای اتفاق افتاده و در جواب بگویند: «بله قبول دارم؛ خداوند این کار را انجام داده است!»</p> <p>معلم در این زمینه می‌تواند با مثالی ملموس، تفاوت این نوع سؤال با بیان خبری آن را به فراگیر تفهیم کند.</p> <p>همان‌طور که مشاهده می‌شود، آیه، خطاب به حضرت رسول ﷺ است؛ اما از آنجاکه حضرت رسول ﷺ در سال وقوع آن اتفاق (عام الفیل)، تازه به دنیا آمده بودند، امکان دیدن آن واقعه برای ایشان فراهم نبوده است و مشخصاً منظور از «أَلَمْ تَرَ» در آیه، دیدن آثار و بقایای آن واقعه است.</p>	<p>ارائه درس</p>

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: اول موضوع: تدبیر در سوره فیل مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>واضح است که همه از جریان این قصه باخبر بودند و وقتی این سوره نازل شد، یک نفر هم نگفت قصه اصحاب فیل چیست؟ در اینجا نیز معلم می‌تواند از فراگیر سؤال کند: «با اینکه پیامبر ﷺ نمی‌توانسته‌اند این حادثه را دیده باشند، چرا از ایشان سؤال می‌شود؟!» در واقع هدف از این سؤال، ایجاد انگیزه در فراگیر است تا به جواب آن گوش کند؛ نه اینکه حتماً جواب صحیح سؤال را بگوید.</p> <p>عبارت «أَصْحَابِ الْفِيلِ» در آیه اول، نشان می‌دهد که این هجوم‌آوردندگان، به تنهایی قدرت نداشته و فقط به این دلیل که در کنار و همراه فیل، یعنی مظهر قدرت قرار گرفته بودند، احساس افتخار و قدرت می‌کردند.</p> <p>توجه: در این آیه، به صورت کلی بیان شده که خداوند بلایی سر اصحاب فیل آورده است؛ چراکه گفته است: «كَيْفَ فَعَلْ؛ چگونه انجام داد؟!»؛ اما اینکه چگونه و چه کاری با آن‌ها انجام داد، در آیات بعد توضیح داده شده است.</p> <p>در اولین گام، از بی‌نتیجه ماندن نیرنگ آن‌ها در این واقعه خبر می‌دهد و می‌فرماید: «آیا نقشه آن‌ها را در گمراهی قرار نداد»؛ ﴿أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ﴾</p> <p>وقتی نقشه‌ای در گمراهی قرار می‌گیرد، به این معناست که برای رهایی از بن بست می‌تواند به آن گرفتار شده‌اند، هیچ راهی ندارند و در واقع نقشه آن‌ها نقش بر آب می‌شود.</p> <p>ارزشیابی مستمر: فرارگرفتن کید در گمراهی یعنی چه؟</p> <p>ارزشیابی مستمر: کید اصحاب فیل چه بود؟</p> <p>هدف آن‌ها این بود که اثری از کعبه باقی نماند؛ اما خدا کاری کرد که نه تنها مکه از رونق نیفتاد، بلکه اثرش همیشه در دل‌ها و ذهن‌ها باقی ماند.</p> <p>در آیات بعد، خداوند قصه را بازتر کرده و چگونگی نابودی اصحاب فیل را به تصویر کشیده است؛ از این رو در آیه سوم به این نکته اشاره می‌کند که لشکریان الهی در این نبرد، پرندگانی بودند که گروه‌گروه فرستاده می‌شدند: ﴿وَأَرْسَلْ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ﴾^۲</p> <p>ارزشیابی مستمر: لشکریان خدا در نبرد با اصحاب فیل چه بودند؟</p> <p>ارزشیابی مستمر: منظور از ابابیل چیست؟</p> <p>باید دانست که منظور از ابابیل در آیه، برخلاف آنچه در میان مردم مشهور شده است، نام پرنده‌ای خاص نیست؛ درحقیقت «ابابیل» توصیفی از نحوه ارسال پرندگان است که به گروهی بودن آن‌ها اشاره دارد.</p> <p>ارزشیابی مستمر: اسلحه این پرندگان چه بود؟</p>	<p>ارائه درس</p> <p>۱۸</p>

۱. فیل، ۲.

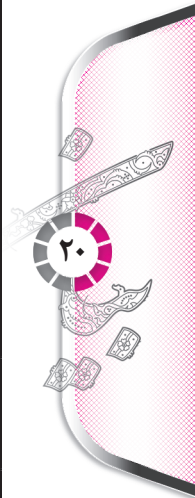
۲. فیل، ۳.

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	موضوع: تدبیر در سوره فیل درس: اول مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
<p>۳۰</p>	<p>آیه چهارم، از اسلحه این پرندگان سخن به میان آورده و اشاره می‌کند که آن‌ها سنگ‌هایی از جنس گِل (کلوخ) را باهدف، بر سر همراهان فیل‌ها می‌افکندند: ﴿تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍ﴾؛^۱ آن‌چنان‌که هر سنگ‌ریزه‌ای به هر سربازی می‌خورد، در دم، جان می‌سپرد!</p> <p>آیه پنجم که آخرین فراز این سوره و واقعه است، صحنه نابودی اصحاب فیل را نشان می‌دهد: پرندگان، آن‌ها را نشانه گرفته و با کلوخ به آن‌ها می‌زدند؛ در نتیجه، خدا آن‌ها را همچون کاه جویده شده متلاشی کرد: ﴿فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ﴾؛^۲ یعنی از آن‌ها هیچ چیز باقی نماند.</p> <p>ارزشیابی مستمر: اصحاب فیل بعد از حمله پرندگان با سنگ، به چه عاقبتی گرفتار شدند؟</p> <p>اینکه خدا در برابر اصحاب فیل، از پرندگان استفاده کرد، از یک سو قدرت خدا را می‌رساند و از سویی دیگر اصحاب فیل را تحقیر می‌کند. آن‌ها می‌خواستند با سپاه فیل قدرت‌نمایی کنند؛ اما خدا می‌خواهد با فرستادن پرندگان نشان دهد که لازم نیست برای مقابله با اصحاب فیل، مانند آنان با فیل لشکرکشی کرد. خدا به دسته‌هایی از پرندگان دستور می‌دهد که بروند کار آن‌ها را تمام و تارومارشان کنند تا نشان دهد، آن‌ها چیزی نیستند و حساب کار، دست آن‌هایی بیاید که فکر می‌کنند با فیل‌کشی و لشکرکشی و ابزار و تجهیزات پیشرفته می‌توانند دین خدا را دچار خطر کنند!</p> <p>اگر خدا بخواهد از دین خود و خانه کعبه محافظت کند، دشمنان با سپاه فیل که هیچ، با بزرگ‌تر از آن هم نمی‌توانند کاری بکنند.</p> <p>این واقعه که به شکل اعجاز‌آمیزی اتفاق افتاده است و همگان آن را باور کرده‌اند، سمبلی است برای به‌تصویرکشیدن یک حقیقت و آن، اینکه خدای متعال از دین خود در برابر دشمنان محافظت می‌کند و هیچ‌کس با هیچ قدرتی، توان مقابله با او را ندارد.</p> <p>معلم در پایان می‌تواند یک نمونه عینی شکست ابرقدرت‌ها در عصر حاضر، مانند واقعه صحرای طبس را تعریف کند: خدا هواپیمای پیشرفته آمریکا و این‌همه کید برای نابودی انقلاب را با یک طوفان شن، نابود کرد؛ همچنین می‌تواند به‌طورکلی بیان کند که نباید از افراد به‌خاطر تهدیدی که به‌دلیل قدرت و امکاناتشان احساس می‌شود، هراسید؛ بلکه باید قوی و امیدوار بود و در مقابل آنان ایستادگی کرد؛ چراکه خدا شکست آن‌ها را حتمی کرده است.</p>	<p>ارائه درس</p>

۱. فیل، ۴.

۲. فیل، ۵.

مشخصات کلی	نام درس: تدبیر در قرآن درس: اول موضوع: تدبیر در سوره فیل مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مدت زمان: ۶۰ دقیقه
بیان حدیثی مناسب با موضوع درس	امام علی (علیه السلام) فرموده اند: «اگر هیچ کس نتواند ابرقدرتی را شکست دهد، خداوند، خود براو (آن ابرقدرت) قادر است و شکستش می دهد.» ^۱	
خلاصه کردن درس	معلم به منظور تثبیت درس، با تأکید بر جهت هدایتی سوره، آن را مروری اجمالی می کند.	۵
ارزشیابی پایان درس	از فراگیر سؤال می کنیم تا اطمینان پیدا کنیم که درس را یاد گرفته است: ۱. باتوجه به آیات سوره فیل، فضای نزول سوره را بیان کن. (حیطه شناختی) ۲. جهت هدایتی سوره را بیان کن. (حیطه شناختی) ۳. چرا خداوند به پیامبر اکرم (ص) فرمود: «الَمْ تَرَ؟» (حیطه شناختی) ۴. خدا چگونه اصحاب فیل را شکست داد؟ (حیطه شناختی) ۵. منظور از ﴿أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ﴾ چیست؟ (حیطه شناختی) ۶. منظور از ﴿فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّأْكُولٍ﴾ چیست؟ (حیطه شناختی) ۷. پرندگان، اصحاب سپاه فیل را با چه زدند؟ (حیطه شناختی) ۸. سوره فیل، چه پیام آموزنده ای برای ما دارد؟ (حیطه شناختی) ۹. آیا دوست دارید تدبیر در سوره فیل را به دوستان خود یاد دهید؟ (حیطه عاطفی) ۱۰. علاقه مند هستید تدبیر یک سوره دیگر را هم برایتان بگویم؟ (حیطه عاطفی) ۱۱. نظرتان درباره سوره فیل چیست؟ (حیطه عاطفی) ۱۲. مؤمنان باید در برابر دشمنان ابرقدرت چه کاری انجام دهند؟ (حیطه عملکرد)	۸
قرائت دوباره سوره و دعای پایان درس	برای تکمیل یادگیری، قرائت متدبّرانه انجام می شود.	۱
تعیین تکلیف برای جلسه بعد	از فراگیر خواسته می شود درس امروز را مرور کند تا در جلسه بعد بتواند به پرسش ها پاسخ بدهد؛ همچنین سوره ای که در جلسه بعد تدریس خواهد شد، مشخص می شود و باتوجه به اینکه در تدبیر، قرائت چندباره اهمیت دارد، از فراگیر خواسته می شود که سوره را چندین بار قرائت کند و ترجمه ای آسان و روان از آن را فرا گیرد. در پایان، خدا قوت می گوییم و خدا حافظی می کنیم.	۱
بایسته ها برای مربی	باتوجه به اینکه در این سوره از حیوانی به نام فیل سخن به میان آمده است، شاید فراگیران به ویژه نوآموزان، سؤال کنند: «آیا خداوند فیل ها را هم نابود کرد؟» یا اینکه بپرسند: «فیل ها چه گناهی داشتند که هلاک شوند؟» شما در این باره، نهایت چیزی که سوره بیان کرده است، می گوید. سوره از نابودی سپاه فیل و افرادی که به قصد نابودی کعبه آمده بودند، صحبت می کند؛ اما به طور مستقیم حرفی از نابودی فیل ها نمی زند.	

درس دوّم
تدبیر سورہ قریش

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	موضوع: تدبیر در سورۀ قریش تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	نام درس: تدبیر در قرآن درس: دوم مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان	مشخصات کلی
۱۰	فعالیت‌های معلم قبل از تدریس	<p>۱. سلام و احوالپرسی؛</p> <p>۲. حضور و غیاب؛</p> <p>۳. بیان تاریخ و مناسبت هفته یا روز؛</p> <p>۴. پرسش از درس قبل.</p>	<p>۵</p> <p>ایجاد انگیزه</p> <p>ارزشیابی مستمر: دانش‌آموزان عزیز! بعضی از مردم، در کشورهای زندگی می‌کنند که امنیت ندارند و دشمنان هر لحظه ممکن است به آن‌ها حمله کنند. می‌توانید مثال بزنید؟</p> <p>خانم اجازه، مثل مردم فلسطین که کشورشان را اسرائیل اشغال کرده است. بله عزیزم، درست است؛ آن‌ها هر لحظه ممکن است بمباران شوند.</p> <p>ارزشیابی مستمر: بعضی از مردم هم در کشورهای فقیر، در وضعیت سختی زندگی می‌کنند که حتی تهیه غذایی کم نیز برایشان سخت است. باز هم می‌توانید مثال بزنید؟</p> <p>مثل مردم سومالی.</p> <p>ارزشیابی مستمر: به نظر شما وظیفه ما، در برابر نعمت‌های فراوانی که خدا به ما داده است، چیست؟ باید خدا را شکر کنیم و قدر نعمت‌های او را بدانیم.</p> <p>ارزشیابی مستمر: به نظر شما یکی از راه‌های خوب شکر نعمت‌های خدا چیست؟ ممکن است فراگیر در پاسخ بگوید: «درست استفاده کردن از نعمت‌ها.» خوب، حال باید ببینیم سورۀ قریش چه راهی را بیان می‌کند.</p>
۳۰	ارائه درس	<p>۱. سوره را با فراگیران قرائت می‌کنیم: بهتر است تلاوت سوره، با صوت دل‌نشین یک قاری نوجوان صورت پذیرد و در غیر این صورت، چنانچه معلم مهارت ترتیل نداشت، با استفاده از اسلاید یا ضبط صوت یا تلفن همراه انجام شود؛</p> <p>۲. شناسه سوره را که شامل تعداد آیات، مکان نزول، سال نزول و جایگاه سوره در مصحف است، روی تخته می‌نویسیم:</p> <div data-bbox="230 1264 934 1337" style="border: 1px solid black; padding: 5px; display: flex; justify-content: space-around; text-align: center;"> <div style="background-color: #e91e63; color: white; padding: 2px;">نام سوره: قریش (نام قبيله پیامبر ﷺ)</div> <div style="background-color: #e91e63; color: white; padding: 2px;">جایگاه در مصحف: فیل، قریش (۱۰۶)، ماعون</div> <div style="background-color: #e91e63; color: white; padding: 2px;">مکان نزول: مکه اول یا دوم</div> <div style="background-color: #e91e63; color: white; padding: 2px;">سال نزول: تعداد آیات: ۴</div> </div> <p>۳. سوره را به شکل ساختاری پای تخته ترسیم می‌کنیم:</p> <div data-bbox="329 1383 875 1701" style="text-align: center;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; display: inline-block;">بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ</div> <div style="margin: 10px 0;"> لا يَلْفُفُ قُرَيْشٍ (۱) إِيْلَافِهِمْ رَحْلَةً وَالضَّيْفِ (۲) </div> <div style="margin: 10px 0;"> فَليَغْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ (۳) الَّذِي وَأَمْتَهُمْ مِنْ خَوْفِ (۴) </div> </div>	

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن موضوع: تدبیر در سوره قریش درس: دوم تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم: ..... مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان	مشخصات کلی
	<p>۴. براساس ترجمه آقای رحماندوست، ترجمه ای ساده و روان از آیات ارائه می دهیم:</p> <p>به نام خداوند بخشنده مهربان</p> <p>به خاطر دوستی و اتحادی که خدا در میان قریش به وجود آورده است (۱) و به خاطر همبستگی و الفتی که در سفرهای تجاری تابستانی و زمستانی میان آن ها به وجود آورده است، (۲) باید خداوند این خانه، یعنی کعبه را ستایش کنند. (۳) همان خدایی که آن ها را از گرسنگی نجات داد و از بیم دشمن آزاد کرد و آسوده خاطر ساخت. (۴)</p> <p>۵. فضای سوره را بیان می کنیم؛ فضا بهتر است، به شکل داستان مطرح شود. در این قسمت می توانیم از اطلاعات قبلی فراگیران در این زمینه استفاده کرده، آن ها را تصحیح و تکمیل کنیم:</p> <p>سوره قریش از سوره هایی است که در اوایل بعثت پیامبر اکرم ﷺ و در مکه بر ایشان نازل شد؛ یعنی در اوج فضای شرک و بت پرستی که پیامبر ﷺ، تازه دعوت خود را آغاز کرده بود و قریشیان نیز به هیچ وجه زیر بار سخنان رسول اکرم ﷺ نرفته بودند و دشمنی های خود را علیه پیامبر ﷺ آغاز کرده بودند.</p> <p>آن ها با وجود اینکه همه، خویشاوندان پیامبر ﷺ بودند، در دشمنی و مخالفت با رسول خدا ﷺ چیزی کم نگذاشتند و از تمام امکانات و قدرت خود علیه آن حضرت ﷺ استفاده کردند.</p> <p>ارزشیابی مستمر: به نظر شما چرا قریش این قدر با پیامبر اکرم ﷺ دشمنی کرده و ایشان را اذیت می کردند؟ مگر پیامبر ﷺ به آن ها بدی کرده بودند؟ پیامبر ﷺ کار بدی نکرده بودند؛ اما چون قبیله قریش بت پرست بودند و پیامبر ﷺ می خواستند که خداپرست بشوند، این بزرگوار ﷺ را اذیت می کردند. آری، تنها به خاطر اینکه پیامبر ﷺ از آن ها می خواستند، فقط خدای یگانه را عبادت کنند، با ایشان ﷺ دشمنی می کردند!</p> <p>ارزشیابی مستمر: قبیله قریش کجا زندگی می کردند؟</p> <p>قریش، قدرتمندترین قبیله شهر مکه بودند و در کنار خانه خدا زندگی می کردند.</p> <p>ارزشیابی مستمر: کسی می تواند درباره شهر مکه توضیح دهد؟</p> <p>قبیله قریش، طایفه حاکم بر شهر مکه بودند و در منطقه حرم و در مجاورت بیت الله الحرام زندگی می کردند. تقریباً تمام موقعیت های حیاتی شهر مکه در اختیار این قبیله بود که از نمونه های مهم آن ها می توان از پرده داری و مسئولیت خانه خدا نام برد. تمام نقاط اصلی و کانون های قدرت و ثروت، در اختیار آن ها بود. قریش در شرایطی در شهر مکه سکونت داشتند که این شهر، اساساً یک شهر بی آب و علف بود و زمین حاصلخیزی برای کشاورزی و کشت و برداشت در آن وجود نداشت. از آن طرف، قریشیان به دلیل شهرنشینی، دامدار هم نبودند؛</p>	ارائه درس

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	موضوع: تدبیر در سوره قریش تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	نام درس: تدبیر در قرآن مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان	مشخصات کلی
۳۰	<p>چراکه دامداری مخصوص بیابان‌گردها و اعراب بادیه‌نشین بود. واضح است که در چنین شهری، تنها زمینه موجود برای کار، تجارت و بازرگانی است.</p> <p>خداوند حکیم به سبب وجود خانه کعبه، به شهر مکه، قداست و امنیت و به قریشیان محبوبیت و الفت هدیه کرده بود؛ در نتیجه مسافران زیادی به قصد زیارت به آنجا می‌آمدند و همین امر موجب شده بود که مبادلات تجاری با مسافران، شغل مهم و پردرآمد قریشیان باشد؛ همچنین زمینه‌ای برای سفرهای بازرگانی ایشان فراهم شده بود که زمستان‌ها به یمن و تابستان‌ها به شام سفر می‌کردند.</p> <p>هنگام سفرهای تجاریشان، به برکت خانه خدا، مردم به قریشیان احترام می‌گذاشتند: همه به استقبال کاروان آن‌ها می‌رفتند و می‌گفتند: «این‌ها از مکه می‌آیند، این‌ها همسایه خانه خداوند، این‌ها پرده‌داران کعبه‌اند.» به علاوه به خاطر وجود خانه خدا، راهزنان در مسافرت‌ها جلوی آن‌ها را نمی‌گرفتند و از آن ناحیه هم امنیت داشتند.</p> <p>ماجرای اصحاب فیل و شکست سخت سپاه ابرهه نیز باعث شد، مکه تمام توجهات را به سوی خود جلب کند؛ خانه کعبه احترامی خاص یافت و قبیله قریش و مردم مکه توجه و احترام شهرهای دیگر را به خود جلب کردند.</p> <p>قریش از این مسئله، برای خود بهره‌برداری زیادی کرد؛ از این رو تجارت و بازرگانی آنان، در حدّ اعلای خود رشد کرد و رونق خوبی گرفت و همین رفت‌وآمدها عملاً موجب شده بود که یک قدرت اقتصادی برای طایفه قریش شکل بگیرد. از طریق درآمدی که از تجارت کسب می‌کردند، هم رزق و روزی آنان تأمین می‌شد و هم از میزان مفاسد اجتماعی، نظیر قتل و غارت و تجاوز به حقوق دیگران کاسته می‌شد.</p> <p>ارزشیابی مستمر: چرا تجارت قریش پررونق بود؟</p> <p>ارزشیابی مستمر: به نظر شما، مردم قریش به خاطر شکر این همه ناز و نعمت که به برکت خانه کعبه نصیبشان شده بود، باید چه کاری انجام می‌دادند؟</p> <p>قریشیان نباید لحظه‌ای از عبادت خداوندی که این نعمت‌ها را به آنان بخشیده بود، کوتاهی می‌کردند؛ اما متأسفانه با کمال بی‌انصافی، قدر این همه نعمت را ندانستند و عبادت بت‌ها را بر پرستش خدای یکتا ترجیح دادند و ناسپاسی را به جایی رساندند که خانه مقدس کعبه را به بتخانه تبدیل کردند.</p> <p>آن‌ها رسول خدا ﷺ را نیز تحت فشار قرار داده و به شکل‌های گوناگون اذیت می‌کردند؛ فقط به خاطر اینکه حضرت رسول ﷺ از آن‌ها خواسته بودند خدای یگانه‌ای را بپرستند که این همه نعمت به آن‌ها داده است و بت پرستی نکنند!</p> <p>۶. جهت هدایتی سوره را پای تخته می‌نویسیم:</p>	<p>ارائه درس</p> 	

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	موضوع: تدریس در سوره قریش تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	نام درس: تدریس در قرآن مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان	مشخصات کلی
	<p>در چنین وضعیتی، خداوند سوره قریش را نازل کرد و قریشی را که این قدر در مقابل دعوت پیامبر ﷺ سرسختی می‌کرد، به ندای وجدانش دعوت کرد تا حداقل به خاطر شکر نعمت‌ها، پروردگار خانه کعبه را عبادت کنند؛ از این رو به آن‌ها نعمت‌های ویژه‌ای را که داده بود، یادآوری کرد: نعمت انس و الفت درون قبیله‌ای قریش نعمت انس و الفت آن‌ها با دیگر قبائل، نعمت‌های اقتصادی و نجات از گرسنگی و نعمت عزت و احترام و امنیت. خداوند این نعمت‌ها را یادآوری کرد تا قبیله قریش از خواب غفلت بیدار شوند و وجدان خود را قاضی کنند که آیا این نعمت‌ها را به دلیل شایستگی خود به دست آورده‌اند یا از طریق دیگری حمایت شده‌اند؟! با این توضیحات، جهت هدایتی این سوره عبارت است از:</p>		
<p>دعوت به عبادت پروردگار به منظور شکرگزاری</p>			
		<p>۷. قسمت اصلی سوره، یعنی تفهیم متن ارائه می‌شود:</p>	
		<p>به نام خداوند بخشنده مهربان</p>	
<p>۳۰</p>	<p>آیات سوره مبارکه قریش، همه از نظر معنایی به هم پیوسته‌اند. آیه نخست این‌گونه شروع شده است: برای انس و الفت قریش: ﴿إِيْلَافٍ قُرَيْشٍ﴾. این عبارت معنای کاملی ندارد؛ مثلاً وقتی می‌گوییم: «علی به مدرسه...»، هنوز منتظریم که جمله ادامه یابد و گفته شود «علی به مدرسه رفت» تا معنا کامل شود.</p>		<p>ارائه درس</p>
	<p>در اینجا نیز آیه سوم به ما کمک می‌کند تا معنای آن را کامل کنیم و معنای این‌گونه می‌شود که «ای قوم قریش! پروردگار را عبادت کنید؛ به خاطر انس و الفتی که میان شما به وجود آورد.»</p>		
	<p>ارزشیابی مستمر: اولین نعمتی که خداوند برای قریش بیان می‌کند، چیست؟ نعمت انس و الفت و اتحاد.</p>		
	<p>ارزشیابی مستمر: معنای آیه اول با کدام آیه کامل می‌شود؟ در آیه بعد بیان می‌کند که قبیله قریش، نه تنها در میان خود صمیمیت و اتحاد داشتند، بلکه در سفرهای زمستانی و تابستانی‌شان، با دیگران نیز الفت و صمیمیت داشتند: ﴿إِيْلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشَّتَاءِ وَالصَّيْفِ﴾^۱ که در نتیجه آن، معیشت خود را فراهم می‌کردند. این نعمت انس و الفت که به سبب رب کعبه به آن‌ها داده شده بود، باعث اتحاد و استحکام قبیله قریش شد و به خاطر هم‌جواری با خانه خدا، دیگران در مسافرت‌های تجاری، به آن‌ها احترام می‌گذاشتند؛ از این رو بین آن‌ها و مردم</p>		

۱. قریش، ۱.

۲. قریش، ۲.

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	موضوع: تدبیر در سوره قریش تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	نام درس: تدبیر در قرآن مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان	مشخصات کلی
۳۰	<p>دیگر آفت برقرار می‌شد.</p> <p>ارزشیابی مستمر: چرا در سفرهای تجاری، قریش توانست با دیگران انس پیدا کند و آن‌ها احترامشان کنند؟</p> <p>آیه سوم که در آن به پرستش پروردگار خانه کعبه امر شده است: ﴿فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ﴾ نتیجه دو آیه قبل را بیان کرده است؛ بدین معنا که به شکرانه نعمت آفت درون قبیله‌ای و بیرونی، باید پروردگار این خانه را عبادت کنند؛ چراکه اگر رب این خانه نبود، نه درون قبیله خودتان اتحاد و صمیمیت شکل می‌گرفت و نه می‌توانستید در مسافرت‌های تجاری موفق باشید و دیگران با شما همراهی کنند.</p> <p>ارزشیابی مستمر: وظیفه قریش در قبال نعمت انس و آفت درون قبیله و بیرون قبیله چیست؟</p> <p>فراگیر باتوجه به آیه ۳ و توضیحات معلم، پاسخ می‌دهد.</p> <p>آیه پایانی از یک طرف، «رب» را در آیه سوم توصیف می‌کند و از طرفی دو نعمت دیگر را یادآوری می‌کند که پروردگار خانه کعبه به قریش ارزانی کرده است: یکی، نعمت غذا و نجات از گرسنگی: ﴿الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ﴾ همان‌طور که گفتیم، مکه سرزمینی بی‌آب و علف بود و اگر به واسطه خانه خدا و زیارت این خانه و در نتیجه، تجارت‌های درون مکه با زائران و تجارت‌های بیرون مکه با شهرهای یمن و شام نبود، مردم این شهر از گرسنگی مرده بودند.</p> <p>نعمت دیگر، نعمت امنیت از هر چیزی است که موجب ترس است: ﴿وَأَمْنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ﴾^۲ درحالی‌که در اطراف مکه و شهرهای دیگر قتل و غارت صورت می‌گرفت و ترس در همه جا حکم فرما بود، کسی جرأت نداشت با وجود خانه خدا به خصوص بعد از ماجرای اصحاب فیل، به مکه حمله کند و در مسافرت‌ها نیز راهزنان به خاطر هم‌جواری قریشیان با خانه خدا به آن‌ها حمله نمی‌کردند.</p> <p>ارزشیابی مستمر: آیه آخر، بیان‌کننده کدام نعمت‌ها است؟</p> <p>باید به این نکته توجه کرد که عبارات «مِنْ جُوعٍ» و «مِنْ خَوْفٍ» بیانگر این است که در آن زمان و مکان، موقعیتی فراگیر از گرسنگی (جوع) و ناامنی (خوف) وجود داشته است که پروردگار با منت نهادن بر قریشیان، در شرایط گرسنگی، آنان را سیر کرد و در فضای ناامن، امنیت بخشید.</p> <p>ارزشیابی مستمر: از عبارات‌های «مِنْ جُوعٍ» و «مِنْ خَوْفٍ» چه چیزی را می‌فهمیم؟</p> <p>ارزشیابی مستمر: آیا این سوره، فقط مخصوص قریش است؟ برای دیگران چه پیامی دارد؟</p>	<p>ارائه درس</p> 	

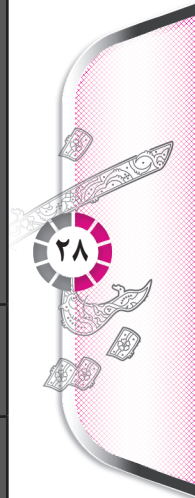
۱. قریش، ۳.

۲. قریش، ۴.

۳. قریش، ۴.

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	موضوع: تدریس در سوره قریش تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	نام درس: تدریس در قرآن مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان	مشخصات کلی
<p>هر چند قریش و مجاوران خانه خدا به طور محسوس تری مشمول منت خداوندند، ولی مگر انسان های دیگر مشمول لطف و منت کسی جز خدا هستند؟! همه ما باید به شکرانه بهره مندی از نعمت های مهمی همچون اتحاد، صمیمیت، امنیت، رفاه و آسایش، در برابر پروردگاران سر تسلیم فرود آوریم و اگر کسی یا گروهی مانند قریش یا مجاوران خانه خدا از نعمت بیشتری بهره مند است، باید در عبادت و بندگی ولی نعمتش بیشتر سعی کند؛ نه اینکه غافل شود و دیگران را با او شریک قرار دهد.</p> <p>اگر یک وعده مهمان کسی باشید یا پزشکی، به مداوای بیمار شما کمک کند و او از مرگ نجات یابد، تا آخر عمر خود را مدیون آن ها می دانید و هر وقت ایشان را ببینید؛ در برابرشان کرنش و تشکر می کنید. بندگان، در تمام لحظات بر سر سفره خداوند نشسته اند و هر چه دارند از خداست: وجود، سرمایه، امنیت، سلامتی، خوراک، پوشاک و... همه را خداوند ارزانی کرده است. آیا تشکر از چنین کریمی، لازم و واجب نیست؟! خداوند، کریمی است که همه چیز را بی منت عنایت کرده است. پزشک از شما توقع پول دارد، میزبان بشری هم معمولاً انتظار جبران دارد؛ ولی خداوند تمام نعمت ها را به انسان داده است، بدون آنکه توقع جبران داشته باشد! آیا عقل بشر به تشکر از چنین خدایی دستور نمی دهد؟! </p>	<p>ارائه درس</p>		
<p>امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) فرموده اند: «گروهی به انگیزه دستیابی به منافع اخروی و بهشت، خدا را می پرستند؛ این شکل عبادت کردن، عبادت تجار و بازرگانان است که هدفشان سودجویی است. گروهی دیگر به انگیزه ترس از عذاب و جهنم، خدا را عبادت می کنند؛ این هم عبادت بردگان است. گروهی هم به انگیزه شکر و سپاس از نعمت های فراوان الهی، خداوند را عبادت می کنند که این، عبادت آزادمردان است.»</p>	<p>بیان حدیثی مناسب با موضوع درس</p>		
<p>معلم به منظور تثبیت درس، با تأکید بر جهت هدایتی سوره، آن را مروری اجمالی می کند.</p>	<p>خلاصه کردن درس</p>		
<p>از فراگیر سؤال می کنیم تا اطمینان پیدا کنیم که درس را یاد گرفته است:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱. با توجه به آیات، فضای نزول سوره را بیان کن. (حیطه شناختی) ۲. جهت هدایتی سوره را بیان کن. (حیطه شناختی) ۳. منظور از ﴿لَا يَلْفُفُ قَرْنَيْسٍ﴾ چیست؟ (حیطه شناختی) ۴. منظور از ﴿إِلَّا فِئْتَمَّ رَحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ﴾ چیست؟ (حیطه شناختی) ۵. قریش چگونه باید شکر نعمت ایلاف را به جا آورد؟ (حیطه شناختی) 	<p>ارزشیابی پایان درس</p>		

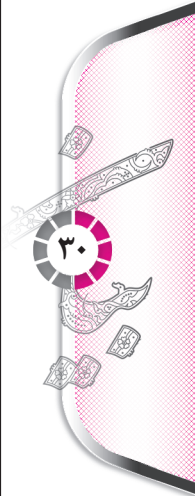
مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان درس: دوم موضوع: تدبیر در سوره قريش تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۸	<p>۶. منظور از ﴿فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ﴾ چیست؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۷. عبارت قرآنی ﴿أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ﴾ به چه نعمتی اشاره دارد؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۸. عبارت قرآنی ﴿آمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ﴾ به چه نعمتی اشاره دارد؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۹. نعمت های داده شده به قريش را نام ببرید؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۱۰. کدام آیه به نعمت انس و الفت اشاره دارد؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۱۱. کدام آیه به نعمت عزت و احترام اشاره دارد؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۱۲. کدام آیه به نعمت غذا اشاره دارد؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۱۳. کدام آیه به نعمت امنیت و آرامش اشاره دارد؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۱۴. سوره قريش، چه پیام آموزنده ای برای ما دارد؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۱۵. چگونه باید شکر نعمت های خدا را به جا آوریم؟ (حیطه عملکرد)</p> <p>۱۶. از نعمت های مهمی که در اطرافتان وجود دارد، چند نمونه را نام ببرید. (حیطه شناختی)</p> <p>۱۷. چه کسی دوست دارد، داستان سوره قريش را تعریف کند؟ (حیطه عاطفی)</p> <p>۱۸. آیا دوست دارید، چیزهایی را که درباره سوره قريش یاد گرفتید، برای دوستانتان هم تعریف کنید؟ (حیطه عاطفی)</p> <p>۱۹. آیا سوره قريش، مخصوص مردم مکه است؟ (حیطه شناختی)</p>	ارزشیابی پایان درس
۱	برای تکمیل یادگیری، قرائت متدبّرانه انجام می شود.	قرائت دوباره سوره و دعای پایان درس
۱	از فراگیر خواسته می شود، درس امروز را مرور کند تا در جلسه بعد بتواند به پرسش ها پاسخ بدهد؛ همچنین سوره ای که در جلسه بعد تدریس خواهد شد، مشخص می شود و باتوجه به اینکه در تدبیر، قرائت چندباره اهمیت دارد، از فراگیر خواسته می شود، سوره را چندین بار قرائت کند و ترجمه ای آسان و روان از آن را فرا گیرد. در پایان، خدا قوت می گوییم و خدا حافظی می کنیم.	تعیین تکلیف برای جلسه بعد
۱	معلم باید تلاش کند که دو نعمت رفاه و امنیت را با مثال برای فراگیران تبیین کند.	بایسته ها برای مربی

درس سوّم
تدبیر سورہ کوثر

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تَدبیر در قرآن درس: سوم مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان موضوع: تَدبیر در سوره کوثر تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۱۰	<p>۱. سلام و احوالپرسی؛ ۲. حضور و غیاب؛ ۳. بیان تاریخ و مناسبت هفته یا روز؛ ۴. پرسش از درس قبل.</p>	فعالیت‌های معلم قبل از تدریس
۵	<p>ارزشیابی مستمر: در طول تاریخ دشمنان و بدخواهان حضرت محمد ﷺ اهانت‌های زیادی به شخصیت نورانی پیامبر مهر و مهربانی کرده‌اند. به نظر شما، علت اصلی این توهین‌ها و جسارت‌ها چیست؟ آیا جز این نیست که با این توهین‌ها، در واقع کینه و دشمنی خود را درخصوص گسترش روزافزون نام و یاد پیامبر اعظم ﷺ در سراسر جهان، نشان می‌دهند؟ آیا نشان‌دهنده ترس شدید آن‌ها از گسترش اسلام و نفوذ آن به قلوب مردم جهان نیست؟ اگر این ترس از گسترش اسلام و نام پیامبر ﷺ نیست، چه دلیلی دارد، به پیامبر ﷺ که الگویی خوب برای همهٔ جهانیان و رحمتی برای همهٔ آن‌هاست، این قدر توهین کنند؟ آری، آنان تا زمانی که از سوی اسلام احساس خطر می‌کنند، دست از اهانت به ساحت مقدس این دین مبین و نبی اکرم ﷺ برنمی‌دارند.</p> <p>به نظر شما چرا با توجه به اینکه همهٔ دشمنان اسلام سعی می‌کنند دین اسلام، دین پیامبر عزیزمان ﷺ را از بین ببرند؛ همچنین با توهین به ایشان می‌خواهند یاد و نامی از ایشان باقی نماند، اما روز به روز دین اسلام و نام و یاد ایشان گسترش می‌یابد؟ چرا راه و نام و یاد دشمنان اسلام هرگز در طول تاریخ جریان پیدا نکرده، اما راه پیامبر ﷺ و نام او، این همه جریان یافته است؟</p> <p>آری، به رغم دشمنی بدخواهان، این اراده و وعدهٔ حتمی الهی است که نور و رحمت پیامبر خاتم ﷺ و دین اسلام، برخلاف ارادهٔ مستکبران، تمام عالم را فرا خواهد گرفت.</p>	ایجاد انگیزه
۳۰	<p>۱. سوره را با فراگیران قرائت می‌کنیم: بهتر است تلاوت سوره، با صوت دل‌نشین یک قاری نوجوان صورت پذیرد و در غیر این صورت، چنانچه معلم مهارت ترتیل نداشت، با استفاده از اسلاید یا ضبط صوت یا تلفن همراه انجام شود؛</p> <p>۲. شناسهٔ سوره را که شامل تعداد آیات، مکان نزول، سال نزول و جایگاه سوره در مصحف است، روی تخته می‌نویسیم:</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center; margin: 10px 0;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; background-color: #e91e63; color: white;">نام سوره: کوثر (خبر کثیر)</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; background-color: #e91e63; color: white;">جایگاه در مصحف: ماعون، کوثر (۱۰۸)، کافرون</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; background-color: #e91e63; color: white;">مکان نزول: مکه</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; background-color: #e91e63; color: white;">سال نزول: اول</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; background-color: #e91e63; color: white;">تعداد آیات: ۳</div> </div> <p>۳. سوره را به شکل ساختاری پای تخته ترسیم می‌کنیم:</p>	ارائهٔ درس

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدریس در قرآن مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان موضوع: تدریس در سوره کوثر درس: سوم تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
	<div style="text-align: center;"> <p style="text-align: center;"> بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ (۱) فَ صَلِّ لِرَبِّكَ وَ أَنْحَرْ (۲) إِنْ شَاءَتِكَ هُوَ الْأَبْتَرُ (۳) </p> </div> <p>۴. براساس ترجمه آقای رحماندوست، ترجمه ای ساده و روان از آیات ارائه می دهیم:</p> <p>به نام خداوند بخشنده مهربان</p> <p>ای پیامبر ﷺ! ما به تو خیر بسیار و برکت فراوان و نسلی پر بار بخشیده ایم؛ (۱) پس برای خشنودی پرودگارت نماز بخوان و شتر قربانی کن. (۲) بی تردید تو بی فرزند نیستی؛ بلکه دشمن تو نسل بریده و بدون خیر و بی سرانجام خواهد بود. (۳)</p> <p>۵. فضای سوره را بیان می کنیم: فضا بهتر است به شکل داستان مطرح شود. در این قسمت می توانیم از اطلاعات قبلی فراگیران در این زمینه استفاده کرده و آن ها را تصحیح و تکمیل کنیم:</p> <p>این سوره در وضعیت و فضایی نازل شد که کافران و دشمنان رسول که تعدادشان هم زیاد بود، خود را نیرومند می دانستند و دعوت و شریعت او را مخالف عقاید جاهلی خود می دیدند. آنان با تمام فشارها و اذیت های خود علیه پیامبر ﷺ و یاران اندکش امیدوار بودند و پیش بینی می کردند که دعوت و نام آن حضرت چندان دوام نمی آورد و از میان می رود.</p> <p>بعد از آنکه پسران پیامبر ﷺ به نام های قاسم و عبدالله در دوران کودکی از دنیا رفتند، این امید و آرزوی دشمنان بیشتر شد و دشمنانش از این بابت بسیار خوشحال بودند. این موضوع زبان بدخواهان و طعنه زنان قریش را باز کرد و آنان با سوء استفاده از این موضوع به پیامبر ﷺ، زخم زبان می زدند و در نهایت بی شرمی، به او «ابتر» می گفتند.</p> <p>ارزشیابی مستمر: می دانید چرا به پیامبر ﷺ ابتر می گفتند؟</p> <p>قوم عرب کسی را که فرزند پسر نداشت، ابتر می نامیدند؛ به یک نمونه توجه کنید: عاص بن وائل که از سران مشرکان بود، پیغمبر اکرم ﷺ را به هنگام خارج شدن از مسجد الحرام ملاقات کرد و مدتی با حضرت ﷺ گفت و گو کرد. گروهی از سران قریش که در مسجد نشسته بودند و این منظره را از دور مشاهده کردند، هنگامی که عاص بن وائل وارد مسجد شد، به او گفتند: «با که صحبت می کردی؟» گفت: «با این مرد ابتر!»^۲</p>	<p>ارائه درس</p>

۳۰

۱. ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۲۷، ص ۳۶۹.

۲. محمد باقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۱۷، ص ۲۰۳.

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تَدبیر در قرآن درس: سوم موضوع: تَدبیر در سورة کوثر مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>ارزشیابی مستمر: چرا عرب به فرزند پسر اهمیت می داد؟</p> <p>مردم عرب جاهلی به فرزند پسر، اهمیت بسیاری می دادند و داشتن پسر را افتخار بزرگی می دانستند؛ چون بر اساس عقیده نادرست خود، تنها، فرزند پسر را وارث پدر و ادامه دهنده راه او می دانستند و در فرهنگ جاهلیت، دختر لایق آن نبود که نام پدر را زنده نگه دارد.</p> <p>ارزشیابی مستمر: چرا مشرکان به خاطر اینکه پیامبر ﷺ فرزند پسر نداشتند، خوشحال بودند؟</p> <p>آن ها فکر می کردند با رحلت پیغمبر اکرم ﷺ، برنامه های این بزرگوار به خاطر نداشتن فرزند پسر تعطیل خواهد شد و از نام حضرت ﷺ نیز چیزی باقی نخواهد ماند و همین باعث خوشحالی شان شده بود.</p> <p>آن ها با ایجاد این جوسازی ها که بر مبنای اعتقاد نادرستشان بود، قلب رسول مهربانی ها را آزرده بودند. برای آن حضرت ﷺ، تحمل ناپذیر بود که پس از او اسلام از صحنه روزگار برداشته شود.</p> <p>۶. جهت هدایتی سوره را پای تخته می نویسیم:</p> <p>در چنین شرایطی، خداوند مهربان که به پیامبر ﷺ توجه خاصی دارد، با کمال صمیمیت، این عزیز را بدون عنوان رسول و نبی خطاب می کند و از لطف بزرگ خود به ایشان سخن می گوید؛ یعنی در اوج اذیت ها و بدخواهی دشمنان، حضرت رسول ﷺ را به اعطای کوثر، همان نسل پربرکت، بشارت می دهد تا از یک سو بر امیدهای دشمنان اسلام برای قطع برنامه های سازنده اسلام و قرآن ضربه زند و از سوی دیگر، برای رسول الله ﷺ که بعد از شنیدن این لقب زشت، قلب پاکشان غمگین و مکدر شده بود، تسلی خاطر می باشد؛ همچنین یاد و نام دشمنانی را که آرزوی از بین رفتن یاد و نام پیامبر ﷺ و دین را داشتند، برای همیشه قطع کند. با این توضیحات، جهت هدایتی سوره عبارت است از:</p> <div style="text-align: center; background-color: #e91e63; color: white; padding: 10px; border-radius: 15px; margin: 10px 0;"> <p>لطف بزرگ خداوند به پیامبر عزیزش ﷺ، با اعطای کوثر</p> </div> <p>ارزشیابی مستمر: لطف بزرگ خداوند به پیامبر ﷺ چه بود؟</p> <p>ارزشیابی مستمر: چرا خداوند به پیامبر ﷺ کوثر عطا کرد؟</p> <p>۷. قسمت اصلی سوره، یعنی تفهیم متن ارائه می شود:</p> <p>به نام خداوند بخشنده مهربان</p> <p>سوره مبارکه کوثر، کوتاه ترین سوره قرآن است. این سوره، با حرف «اِنَّ» آغاز شده است. یکی از کارهای عرب زبان ها وقتی می خواهند حتمیت و قطعیت سخنی را بیان کنند و تردید احتمالی موجود در آن را از بین ببرند، این است</p>	 <p>ارائه درس</p>

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدریس در قرآن مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان درس: سوم موضوع: تدریس در سوره کوثر تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>که جمله را با حرف «إِنَّ» آغاز می‌کنند؛ برای همین ما در فارسی این حرف را با واژه‌های قطعاً و حتماً ترجمه می‌کنیم. در اینجا هم به خاطر اینکه پیامبر ﷺ فرزند پسر نداشتند، درخصوص ادامه دین پیامبر ﷺ بعد از ایشان، شک و تردید وجود داشته است و سوره با آوردن حرف «إِنَّ»، این تردید را از بین می‌برد.</p> <p>خداوند در ادامه می‌گوید: «ما به تو کوثر اعطا کردیم»: ﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكُوثَرَ﴾ چرا نگفت: من به تو اعطا کردم؟ چرا به جای «من»، لفظ «ما» به کار رفته است؟ علت این است که آیه، در مقام بیان عظمت خداوند و شرافت نعمت است و در این مواقع، ضمیر جمع به کار می‌رود.</p> <p>عطای الهی به بهترین خلق خدا، آن هم عطای کوثر، به گونه‌ای است که باید با عظمت از آن یاد شود؛ بنابراین عبارت ﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكُوثَرَ﴾ به کار رفته است که بیانگر عظمت خداوند و بزرگی هدیه اوست.</p> <p>الفاظ «اعطاء» و «ایطاء»، هر دو به معنای دادن هستند؛ اما «اعطاء» به بخشش‌های اختصاصی گفته می‌شود و «ایطاء»، هر دادنی، حتی امانت دادن را شامل می‌شود. این بخشش خاص، برای کیست؟ سوره می‌گوید: «برای تو ای پیامبر ﷺ»؛ یعنی این بخشش اختصاصی، ویژه توست و به هرکسی از این بخشش‌های خاص نداریم!</p> <p>حالا این بخشش خاص چیست؟ این بخشش ویژه الهی، کوثر است. واژه «کوثر»، از کثرت گرفته شده است و به معنای خیر کثیر است. خوب، حال باید ببینیم که مراد از خیر کثیر در این سوره چیست؟ برای این کار، لازم است به سخن خدا تا پایان سوره گوش دهیم.</p> <p>در آیه بعد، خداوند از پیامبر ﷺ خواسته است تا از باب شکر نعمت، در مقابل اعطای کوثر، اولاً به شکرانه ربوبیت و مدیریت الهی، در اوج توجه به پروردگار، نماز بخواند: «فَصَلِّ لِرَبِّكَ»، دوماً شتر قربانی کند: «وَ أَنْحَرْ»؛ البته با این توجه که همان‌طور که نماز برای رب است، قربانی هم باید برای خدا باشد.</p> <p>ارزشیابی مستمر: شکر معنوی که پیامبر ﷺ باید به خاطر لطف بزرگ خدا انجام می‌داد، چه بود؟</p> <p>ارزشیابی مستمر: شکر مادی که پیامبر ﷺ باید به خاطر لطف بزرگ خدا انجام می‌داد، چه بود؟</p> <p>مشاهده کرده‌اید که والدین پس از تولد فرزندشان، قربانی می‌دهند؛ بله، آیه به سنت حسنه «عقیقه» درباره فرزند اشاره دارد و گویای اهمیت آن است: تعبیر به «وَ أَنْحَرْ» که ویژه کشتن شتر است.</p>	ارائه درس

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تَدبیر در قرآن درس: سوم موضوع: تَدبیر در سوره کوثر مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>ارزشیابی مستمر: چرا پیامبر ﷺ باید شتر قربانی کند؟ شاید برای این است که در میان قربانی‌ها، شتر برای عرب، اهمیت بیشتری داشته است و چشم‌پوشی از چیزهای محبوب در راه خدا، نشانه کمال ایمان و خلوص در بندگی است.</p> <p>نتیجه آنکه، پیامبر ﷺ باید در ازای لطف بزرگ خدا به ایشان، شکر بزرگی را نیز به جای آورد که هم معنوی و هم مادی است و هر دو، وسیله تقرب بیشتر ایشان به خداست؛ البته رابطه با خداوند، بر رابطه با مردم مقدم است: ﴿فَصَلِّ... وَ اٰخِرُ...﴾ یعنی اول، نماز که ارتباط با خداوند است؛ سپس قربانی کردن.</p> <p>آیه سوم و پایانی سوره نیز با «اِنَّ» آغاز شده و خداوند با تأکید بر این حقیقت که ای رسول! دشمن بدخواه توست که نسلش قطع شده است، نه تو: ﴿اِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْاَبْتَرُ﴾^۲ از پیامبر خود دفاع و حمایت می‌کند.</p> <p>ارزشیابی مستمر: خداوند در پاسخ کسانی که پیامبر ﷺ را ابتر می‌خواندند، چه فرمود؟</p> <p>از مقایسه آیه اول و سوم به دست می‌آید که چون «کوثر» در مقابل «ابتر» قرار گرفته است، مراد از آن خیر کثیر، تداوم و کثرت نسل پیامبر ﷺ است که با وجود صدیقه کبری، حضرت فاطمه زهرا (ع) محقق شد؛ از این رو روشن‌ترین مصداق کوثر وجود مبارک حضرت زهرا (ع) است؛ زیرا نسل پیامبر ﷺ، تنها به وسیله همین دختر و الامام در جهان گسترش یافت. یک نکته اینکه خداوند، در آیه اول فرمود: ما به تو کوثر دادیم، نه اینکه خواهیم داد؛ پس نشان می‌دهد هنگام نزول این سوره، پیامبر ﷺ کوثر (ع) را داشته است؛ بنابراین این سوره، ظاهراً بعد از ولادت حضرت فاطمه (ع) نازل شده است.</p> <p>ارزشیابی مستمر: منظور از کوثر در این سوره چه کسی است؟</p> <p>در اینجا به مناسبت بحث، معلم درباره نسل پربرکت پیامبر ﷺ سخن بگوید: امروزه در روی زمین، کسی رانمی‌شناسیم که نسلش به اندازه نسل پیامبر اسلام ﷺ، گسترش یافته باشد. نسلی که پیشوایان بزرگ دین و امامان هدایت از آن سرچشمه گرفته است. از همین نسل بابرکت، عالمان، حکیمان، نویسندگان، زاهدان، فقیهان، مراجع تقلید، نوابغ برجسته و مجاهدان راه حق و حقیقت و شهیدان بزرگی در راه فضیلت، به جامعه بشری عطا شده است که باعث تداوم و گسترش دین پیامبر ﷺ شده‌اند. افزون بر وجود یازده امام معصوم (ع) که افتخار جهان بشریت و مایه هدایت انسان‌های جهان هستی‌اند، فرزندان و نوادگان ائمه اطهار (ع) نیز چه در زمان خود و چه بعد از عصر ائمه (ع)، چه در حال زنده بودن و چه بعد از مرگشان، همه‌وهمه افتخار جهان اسلام و مایه</p>	 <p>ارائه درس</p>

۱. کوثر، ۲.

۲. کوثر، ۳.

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدریس در قرآن مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان موضوع: تدریس در سوره کوثر درس: سوم تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>خیر و برکت برای عالمیان بوده‌اند؛ ستارگانی همچون: سید رضی <small>علیه السلام</small>، سید مرتضی <small>علیه السلام</small>، سیدابن طاوس <small>علیه السلام</small>، علامه طباطبائی <small>علیه السلام</small>، آیت الله خوئی <small>علیه السلام</small>، سید محمد باقر صدر <small>علیه السلام</small>، امام خمینی <small>علیه السلام</small>، حضرت آیه الله خامنه‌ای (مدظله العالی) و ...</p> <p>در کشورهای اسلامی به ویژه کشور ایران که از صدر اسلام، پناهگاه فرزندان فاطمه <small>علیها السلام</small> در عصرهای ظلم و ستم بوده است، در هر نقطه‌ای، آرامگاه یکی از نوادگان حضرت فاطمه <small>علیها السلام</small> است که محل آرامش و کانون اجتماع شیفتگان آل محمد <small>علیهم السلام</small> است. این امامزادگان چنان عظمت و ابهت دارند که بهترین و پاک‌ترین نقطه هر شهر و دیاری محسوب می‌شوند. گرفتاران، افسرده‌دلان، بیماران و حاجتمندان با هزاران امید و آرزو به این مکان‌های مقدس گام نهاده و روح و جان خود را صفا می‌بخشند و این خود، تفسیر کوثر است که خداوند متعال، فاطمه <small>علیها السلام</small> و نسل فاطمه را برای پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> و امت او، خیر کثیر و منشأ برکات قرار داده و هدیه کرده است.^۱</p> <p>فخر رازی، مفسر بزرگ اهل سنت نیز درباره یکی از معانی کوثر می‌گوید: منظور از کوثر، فرزندان پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> از طریق حضرت فاطمه <small>علیها السلام</small> است؛ زیرا این سوره در، ردّ کسانی نازل شده است که پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> را به خاطر نداشتن فرزند، طعنه می‌زدند و سرزنش می‌کردند؛ به این دلیل معنای آیه این است که خداوند برای تو فرزندان و نسلی عنایت می‌کند که در طول تاریخ جاویدان خواهند ماند. وقتی به تاریخ پرفرازونشیب اسلام نگاه می‌کنیم، می‌بینیم افراد زیادی از نسل پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> به شهادت رسیده‌اند؛ اما جهان همچنان شاهد افزایش نسل پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> از طریق حضرت فاطمه <small>علیها السلام</small> است؛ ولی از خاندان بنی امیه فرد درخور اعتنایی نمانده است.^۲</p> <p>توجه شود که اگر مخاطب، دختران هستند، درباره جایگاه ارزشمند و والای حضرت فاطمه <small>علیها السلام</small>، به ویژه نقش مادری ایشان نزد معصومان <small>علیهم السلام</small> صحبت شود. رسول الله <small>صلی الله علیه و آله</small> علاقه خاصی به دخترشان داشتند تا آنجاکه بی بی حضرت زهرا <small>علیها السلام</small> به سبب ایثارگری فراوان در راه پدر، لقب «امّ ابیها» را از آن خود کردند؛^۳ چراکه فاطمه <small>علیها السلام</small> برای پدرشان، مادری کردند و پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> به منظور اظهار محبت به دخترشان فرمودند: «تو مادر پدرت هستی.»</p> <p>فاطمه زهرا <small>علیها السلام</small> از سن پنج سالگی به بعد که دوره سختی رسالت پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> شروع شد، پناه دل پدرشان بودند. در دو سال آخر قبل از هجرت، رسول گرامی اسلام <small>صلی الله علیه و آله</small>،</p>	ارائه درس

۱. عبدالکریم پاک نیا تبریزی، ماهنامه مبلغان، ش ۱۲۸.
 ۲. فخر رازی، مفاتیح الغیب، ج ۳۲، ص ۱۲۴.
 ۳. محمد باقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۴۳، ۴۴، ۱۶۰۳، ص ۱۹.

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تَدبیر در قرآن درس: سوم مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان موضوع: تَدبیر در سورة کوثر تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>سخت در تنگنا و تحت ظلم مردم مکه بودند. وضعیت سختی بر پیامبر ﷺ و مسلمان‌ها تحمیل شده بود؛ آن‌ها به شعب ابی طالب تبعید و از هرگونه معامله و دادوستد ممنوع شده بودند. در سفرهای تبلیغی رسول خدا ﷺ، از جمله به طائف و سختی‌هایی که در این سفرها بر ایشان وارد می‌شد، دخترشان فاطمه زهرا ﷺ نقش مادری را برای پدر ایفا می‌کردند.</p> <p>«بر اساس روایات، رسول خدا ﷺ که به خانه می‌آمدند، لباسشان در اثر بی‌حرمتی‌ها و بی‌ادبی‌هایی که انسان‌های جاهل آن روز به پیامبر ﷺ روا داشته بودند، غبارآلود بود. فاطمه زهرا ﷺ برای تمیز کردن لباس‌های پدرشان اقدام می‌کردند و در واقع، کاری که مادر برای فرزند خود انجام می‌دهد، فاطمه ﷺ برای پدرشان انجام می‌دادند؛ به خصوص در آن روزگارانی که حضرت خدیجه ﷺ از دنیا رفته بودند.»^۱</p> <p>ائمه ﷺ نیز علاقه خاصی به مادرشان، حضرت فاطمه زهرا ﷺ داشته و دارند. در اینجا نمونه‌ای از ارادت و علاقه ائمه ﷺ، به مادرشان را بیان می‌کنیم:</p> <p>امام باقر ﷺ در وصف فاطمه زهرا ﷺ فرمودند: «ای مردم، می‌دانید مادر ما کیست؟ مردم! مادر ما کسی است که اطاعتش بر همه عالم واجب شده و به همه عالم هستی دستور داده شده است که از او اطاعت کنند.»^۲</p> <p>حضرت مهدی ﷺ نیز همواره به مادرشان فاطمه زهرا ﷺ افتخار کرده و می‌فرمایند: «من هم که خاتم‌الأنبیا هستم، الگو دارم؛ می‌دانید الگوی من کیست؟ مادرم زهرا الگوی خوب من است. من هم از فاطمه ﷺ درس می‌گیرم.»^۳</p> <p>این حدیث، می‌رساند که فاطمه ﷺ نقش رهبری دارد و ائمه اطهار ﷺ از ایشان سرمشق می‌گیرند.</p> <p>حضرت امام حسن عسکری ﷺ نیز فرموده‌اند: «ما حجت خدا بر شما هستیم. هر وقت با خدا کار دارید، ما را واسطه کنید؛ ولی وقتی خودمان با خدا کار داریم، فاطمه ﷺ، مادرمان حجت ماست.»^۴ یعنی معصومان ﷺ، مادرشان را در خانه خدا می‌برند تا خداوند به احترام حضرت فاطمه زهرا ﷺ جواب آن‌ها را بدهد.</p> <p>در این حدیث شریف نیز امام حسن عسکری ﷺ ضمن یادکردن از مادر بزرگوارشان، آن حضرت ﷺ را پیشوای ائمه ﷺ بیان می‌فرمایند.^۵</p> <p>جالب است که بدانیم واژه‌های این سوره، مثل «أَعْطَيْنَاكَ»، «كُوْثِرٌ»، «فَصَلِّ لِرَبِّكَ»، «أَنْحَرُ»، «شَانِئَكَ» و «أَبْتَرُ»، مخصوص همین سوره‌اند و در جای دیگری</p>	<p>ارائه درس</p>

۱. نک: احمدبن یحیی بلاذری، *انساب الاشراف*، ج ۴، ص ۱۲۵.

۲. محمدبن جریر طبری *املی، دلائل الامامه*، ص ۲۷.

۳. محمدبن حسن طوسی، *الغیبه*، ص ۲۸۶.

۴. سیدعبدالحسین طیب، *تفسیر اطیب البیان*، ج ۱۳، ص ۲۲۵.

۵. نک: همان.

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدریس در قرآن درس: سوم موضوع: تدریس در سوره کوثر مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	از قرآن نیامده اند! این موضوع، سوره مبارکه کوثر را به صورتی زیبا و ویژه می‌کند.	ارائه درس
	پیامبر ﷺ فرمود: «خداوند ذریه هر پیامبری را از طریق فرزند پسرش قرار داد، جز من که ذریه‌ام از طریق دخترم، فاطمه است.» ^۱ همچنین فرمودند: «همه فرزندان دختر به پدرشان نسبت داده می‌شوند، جز فرزندان فاطمه که من پدر آنان هستم.» ^۲	بیان حدیثی مناسب با موضوع درس
۵	معلم به منظور تثبیت درس، با تأکید بر جهت هدایتی سوره، آن را مروری اجمالی می‌کند.	خلاصه کردن درس
۸	<p>از فراگیر سؤال می‌کنیم تا اطمینان پیدا کنیم که درس را یاد گرفته است:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱. فضای نزول سوره را بیان کن. (حیطه شناختی) ۲. جهت هدایتی سوره را بیان کن. (حیطه شناختی) ۳. مخاطب سوره کوثر کیست؟ چرا؟ (حیطه شناختی) ۴. منظور از ﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ﴾ چیست؟ (حیطه شناختی) ۵. چرا خداوند نگفت: من به تو عطا کردم و گفت: ما به تو عطا کردیم؟ (حیطه شناختی) ۶. بخشش ویژه خداوند به پیامبرش چه بود؟ (حیطه شناختی) ۷. منظور از کوثر در این سوره چیست؟ (حیطه شناختی) ۸. پیامبر ﷺ در مقابل این نعمت بزرگ چه وظیفه‌ای دارد؟ (حیطه شناختی) ۹. شکر مادی پیامبر ﷺ از چه طریقی صورت می‌گیرد؟ (حیطه شناختی) ۱۰. شکر معنوی پیامبر ﷺ از چه طریقی صورت می‌گیرد؟ (حیطه شناختی) ۱۱. منظور از ﴿إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ﴾ چیست؟ (حیطه شناختی) ۱۲. سوره کوثر چه پیام آموزنده‌ای برای ما دارد؟ (حیطه شناختی) ۱۳. به نظر شما چرا این قدر به پیامبر ﷺ توهین و جسارت می‌شود؟ (حیطه عاطفی شناختی) ۱۴. به نظر شما آیا نام و یاد پیامبر ﷺ و دینش روزبه روز گسترده‌تر نمی‌شود؟ چرا؟ (حیطه عاطفی شناختی) ۱۵. وظیفه ما در برابر نعمت‌های بزرگی که خدا به ما داده چیست؟ (حیطه عملکرد) ۱۶. به نظر شما پربرکت‌ترین نسلی که در روی زمین وجود دارد متعلق به کیست؟ (حیطه عاطفی شناختی) ۱۷. احساسات راجع به خانم فاطمه زهرا <small>علیها السلام</small> چیست؟ (حیطه عاطفی) ۱۸. احساسات راجع به اهل بیت <small>علیهم السلام</small> چگونه هست؟ (حیطه عاطفی) 	ارزشیابی پایان درس

۱. محمدباقر مجلسی، بحارالانوار، ج ۲۳، ص ۱۴۴.

۲. محمدباقر مجلسی، بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۲۸۴.

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تَدبیر در قرآن درس: سوم موضوع: تَدبیر در سورۀ کوثر مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۱	برای تکمیل یادگیری، قرائت متدبّرانه انجام می‌شود.	قرائت دوبارۀ سوره و دعای پایان درس
۱	از فراگیر خواسته می‌شود درس امروز را مرور کند تا در جلسۀ بعد بتواند به پرسش‌ها پاسخ دهد؛ همچنین سوره‌ای که در جلسۀ بعد تدریس خواهد شد، مشخص می‌شود و باتوجه به اینکه در تدبّر، قرائت چندباره اهمیت دارد، از فراگیر خواسته می‌شود که سوره را چندین بار قرائت کند و ترجمه‌ای آسان و روان از آن را فرا گیرد. در پایان، خدا قوّت می‌گوییم و خداحافظی می‌کنیم.	تعیین تکلیف برای جلسه بعد
	۱. معلم به بهانه بحث کوثر، به ذریۀ بابرکت پیامبر ﷺ (اهل بیت علیهم السلام)، به خصوص به نقش بی‌همتا و آثار و برکات این بزرگواران علیهم السلام اشاره کند؛ از جمله به نقش آن‌ها در پاسداری از دین اسلام، مانند قیام امام حسین علیهم السلام. معلم با این کار، در واقع مروری اجمالی و فشرده، بر نقش تاریخی اهل بیت علیهم السلام انجام می‌دهد؛ ۲. اگر مخاطب، دختران هستند، معلم شخصیت حضرت زهرا علیها السلام را برجسته کند؛ به خصوص نقش حضرت فاطمه علیها السلام در رابطه با پدر عزیزشان را که موجب دریافت لقب «ام اییها» شد.	بایسته‌ها برای مری

درس چہارم
تدبر سورہٴ مسد

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: چهارم موضوع: تدبیر در سورۀ مسد مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۱۰	۱. سلام و احوالپرسی؛ ۲. حضور و غیاب؛ ۳. بیان تاریخ و مناسبت هفته یا روز؛ ۴. پرسش از درس قبل.	فعالیت‌های معلم قبل از تدریس
۵	<p>ارزنیابی مستمر: توجه کنید: بیشتر دشمنان اسلام و پیامبر ﷺ و اهل بیت علیهم السلام آدم‌هایی هستند که خیلی ثروتمندند و موقعیت خوبی هم دارند. آن‌ها میلیاردها دلار علیه اسلام و برای نابودی و ضعف آن خرج می‌کنند. تازه به خاطر موقعیت خوبی هم که در جهان دارند، برخی از کشورها از آن‌ها خوب حساب می‌برند؛ از این رو به آن‌ها دستور می‌دهند که کشورهای مسلمان را تحریم کنند تا زندگی‌شان دچار مشکلات زیادی شود. آن‌ها علیه دین اسلام توطئه‌های زیادی می‌کنند؛ اما از این غافل‌اند که نمی‌توانند جلوی محبوبیت روزافزون اسلام را بگیرند.</p> <p>روز به روز به تعداد مسلمانان افزوده شده و کارهای آن‌ها بی‌نتیجه می‌شود و آن‌ها رسوایی شوند.</p>	ایجاد انگیزه
۳۰	<p>۱. سوره را با فراگیران قرائت می‌کنیم: بهتر است تلاوت سوره، با صوت دل‌نشین یک قاری نوجوان صورت پذیرد و در غیر این صورت، چنانچه معلم مهارت ترتیل نداشت، با استفاده از اسلاید یا ضبط صوت یا تلفن همراه انجام شود؛</p> <p>۲. شناسهٔ سوره را که شامل تعداد آیات، مکان نزول، سال نزول و جایگاه سوره در مصحف است، روی تخته می‌نویسیم:</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center; margin: 10px 0;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; background-color: #e91e63; color: white;">نام سوره: مسد (بوسته درخت خرما)</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; background-color: #e91e63; color: white;">جایگاه در مصحف: نصر، مسد (۱۱۱)، اخلاص</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; background-color: #e91e63; color: white;">مکان نزول: مکه</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; background-color: #e91e63; color: white;">سال نزول: اول</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; background-color: #e91e63; color: white;">تعداد آیات: ۵</div> </div> <p>۳. سوره را به شکل ساختاری پای تخته ترسیم می‌کنیم:</p> <div style="display: flex; justify-content: center; align-items: center; margin-top: 20px;"> <div style="text-align: right; margin-right: 20px;"> <p>تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَ تَبَّتْ (۱)</p> <p>مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَ مَا كَسَبَ (۲)</p> <p>سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ (۳)</p> <p>وَ امْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْخَطَبِ (۴) فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّنْ مَّسَدٍ (۴)</p> </div> <div style="border: 1px solid black; padding: 10px; text-align: center;"> <p>بِسْمِ اللَّهِ</p> <p>الرَّحْمَنِ</p> <p>الرَّحِيمِ</p> </div> </div>	ارائهٔ درس

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدریس در قرآن موضوع: تدریس در سوره مسد درس: چهارم مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
	<p>۴. براساس ترجمه آقای رحماندوست، ترجمه‌ای ساده و روان از آیات ارائه می‌دهیم:</p> <p>به نام خدای بخشنده مهربان</p> <p>دست‌های ابولهب بریده شد و خودش نیز هلاک شد. (۱) مال و دارایی او و آنچه به دست آورده بود، به حال او سودی نبخشید. (۲) به زودی او و همسرش، آن همیزم‌کش جهنم، به آتش شعله‌ور جهنم گرفتار می‌شوند. (۳ و ۴) همان زن که طنابی از لیف خرما برگردن دارد. (۵)</p> <p>۵. فضای سوره را بیان می‌کنیم: فضا بهتر است به شکل داستان مطرح شود. در این قسمت می‌توانیم از اطلاعات قبلی فراگیران در این زمینه استفاده کرده و آن‌ها را تصحیح و تکمیل کنیم.</p> <p>سوره مسد از سوره‌های مکی قرآن است که در سال اول بر پیامبر ﷺ نازل شده است. در فضایی که پیامبر ﷺ تازه دعوت خود را آغاز کرده بود و اغلب افراد ثروتمند و قدرتمند قریش، به خاطر اینکه موقعیت خود را در خطر می‌دیدند، با او به مخالفت برخاسته و دشمنی‌های خود را علیه پیامبر ﷺ آغاز کردند. آن‌ها با تمامی امکانات خویش سده راه اسلام شده و کارشکنی را به اوج خود رسانیده بودند.</p> <p>در این میان، یکی از دشمنان بزرگ رسول خدا که از اقوام نزدیک پیامبر ﷺ نیز بود، ابولهب، عموی آن حضرت بود. او از رجال سرشناس مکه و از بزرگان قریش بود؛ به همین خاطر در میان قبیله خود، موقعیت و نفوذ داشت و علاوه بر آن، از افراد ثروتمند قبیله خود نیز بود. همین امتیازهای اجتماعی باعث می‌شد که مردم سخنش را بدون چون و چرا بپذیرند؛ اما او به جای اینکه از این ابزارهای قدرت‌نمایی، یعنی موقعیت و ثروت خود در دفاع از برادرزاده‌اش، پیامبر ﷺ، استفاده کند، به خاطر خصومت شدیدی که به وی و اسلام داشت، حتی داوطلب شده بود که از آن‌ها در راه مبارزه با پیامبر ﷺ و اسلام استفاده کند و این کار را هم کرد. برای همین او، تنه‌افروزی بود که پیمان حمایت بنی‌هاشم از پیامبر ﷺ را امضا نکرد و در صف دشمنان او قرار گرفت و در پیمان‌های دشمنان شرکت کرد. ابولهب که از دشمنان سخت و بدزبان پیامبر ﷺ بود، مدام توطئه می‌کرد و نقشه می‌کشید که چگونه دعوت پیامبر ﷺ را بی‌نتیجه کند؛ از این رو پیوسته دیگران را به دشمنی با پیامبر ﷺ برمی‌انگیخت و آتش تعصبات جاهلیت را در دل‌ها برمی‌افروخت و در آزار و اذیت و تکذیب نبوت پیامبر اکرم ﷺ اصرار می‌ورزید؛ به همین دلیل در بسیاری از مواقع، همچون سایه به دنبال پیامبر ﷺ بود، تا با راه‌انداختن آشوب، دعوت آن حضرت را خنثی کند تا سخنشان به گوش کسی نرسد و در دلی جای نگیرد. او با رفتارهای بسیار ناپسند و بی‌ادبی‌های خود، پیامبر ﷺ را از لحاظ جسمی و روحی آزار و اذیت می‌کرد تا آنجا که با پرتاب</p>	<p>ارائه درس</p>

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: چهارم مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان موضوع: تدبیر در سورۀ مسد تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>سنگ پای مبارک ایشان را مجروح کرد.^۱</p> <p>این آزار و اذیت در حالی بود که پیامبر ﷺ مردم را به راه درست و هدایت و رهایی از شرک و گمراهی دعوت می‌کردند؛ اما ابولهب در کوچه و بازار و محافل گوناگون به مردم می‌گفت: «سخنان محمد را نپذیرید و از او اطاعت نکنید، او دروغ‌گوست...!»</p> <p>ابولهب حتی به اعرابی که از خارج مکه برای دیدار پیامبر ﷺ می‌آمدند، می‌گفت: «او دیوانه‌ای است که مشغول مداوایش هستیم» و از آنجاکه عمومی پیامبر ﷺ و آدم سرشناسی بود، سخنانش تأثیر می‌کرد و برخی بدون ملاقات پیامبر ﷺ از مکه بازمی‌گشتند.^۲</p> <p>ابولهب سخنان زننده و بدی به‌کار می‌برد. برای نمونه، هنگامی که پیامبر اسلام ﷺ مأمور شدند که دعوت خودشان را علنی کنند و مردم را فراخوانند، بعد از اینکه تأیید آن‌ها را در خصوص امین و راستگوبودن خود گرفتند و از دعوت خود به سوی خدا و هشدار به عذاب سخن گفتند. ابولهب در همین حین با صدای بلند و پر خاش گفت: «تبالک؛ هلاک بر تو باد! برای همین وقتمان را گرفتی و ما را فراخواندی؟!». سپس در حالی که پیامبر ﷺ را مسخره می‌کرد، از مردم خواست که پراکنده شوند و به سخنان رسول خدا ﷺ گوش ندهند! مردم با خودشان گفتند: هر چه باشد، ابولهب برادرزاده خود را بهتر می‌شناسد؛ اگر چیزی در کار بود، عمویش حرف او را قبول می‌کرد و این طور با او به درشتی حرف نمی‌زد! به این ترتیب مردم از گرد پیامبر ﷺ پراکنده شدند.^۳ این برخورد زشت ابولهب، دل پیامبر ﷺ را آزد و آثار غم و اندوه در چشمان مبارک و چهره ملکوتی آن حضرت ﷺ آشکار شد.</p> <p>همسر ابولهب، امّ جمیل که خواهر ابوسفیان بود نیز در دشمنی با پیامبر ﷺ، دست‌کمی از شوهرش نداشت و در این زمینه یار وفادار و همراهی برای او بود و از شدت کینه، از هیچ شرارت و سخن‌چینی و جسارتی در حق پیامبر ﷺ خودداری نداشت! او بوته‌ها و شاخه‌های خار را با طناب می‌پیچید و شبانه آن‌ها را بر سر راه رسول خدا ﷺ می‌ریخت تا پاهای مبارک ایشان مجروح شود.^۴ همچنین گردنبند گران‌بهایی داشت که با گوهرهایی فاخر تزیین شده بود. او از شدت دشمنی با پیامبر ﷺ گفته بود که این گردنبند را در راه آزار محمد خرج خواهد کرد.</p> <p>آری، ابولهب در کوشش‌های ضداسلامی‌اش، بر ثروت و جاه و مقام خود تکیه کرد و در توطنه‌هایی که علیه پیامبر ﷺ می‌کرد، تردیدی نداشت که به وسیله آن‌ها می‌تواند کار خود را پیش ببرد و به هدف شوم خود که شکست پیامبر ﷺ و ازبین بردن دین اسلام بود، برسد.</p>	<p>ارائه درس</p> <p>۴۲</p>

۱. فضل بن حسن طبرسی، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۱۰، ص ۸۵.

۲. ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۲۷، ص ۴۱۸.

۳. نک: فضل بن حسن طبرسی، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۱۰، ص ۸۵.

۴. فضل بن حسن طبرسی، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۱۰، ص ۸۵.

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: چهارم موضوع: تدبیر در سوره مسد مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
	<p>۶. جهت هدایتی سوره را پای تخته می نویسیم:</p> <p>در چنین شرایطی لازم بود که قدرت و هیبت ابولهب و فضای مسمومی که او و همسرش ایجاد کرده بودند، درهم شکسته شود؛ از این رو سوره مسد نازل شد و در آن به پلیدترین دشمن پیامبر ﷺ حمله شدیدی کرد و ابولهب را همراه با زنش در چند جمله به شدت تحقیر کرد و از هلاکت و ناکارآمدی ثروت و مقام و توطئه هایش علیه پیامبر ﷺ و نیز عذاب اخروی او و همسرش، به عنوان نمونه ای از دشمنان ثروتمند و زورگو خبر داد. با این توضیحات، جهت هدایتی این سوره عبارت است از:</p> <p style="text-align: center;">شکست دنیوی و اخروی ابولهب و همسرش و همه دشمنان پول پرست و به ظاهر قدرتمند اسلام</p> <p>۷. قسمت اصلی سوره، یعنی تفهیم متن ارائه می شود:</p> <p>ارزشیابی مستمر: به نظر شما نام چند نفر از دشمنان پیامبر ﷺ، مثل ابولهب در قرآن آمده است؟ به احتمال قوی، فراگیر پاسخی برای این پرسش ندارد، معلم پاسخ می دهد: «فقط نام ابولهب آمده است.»</p> <p>ارزشیابی مستمر: چرا خدا فقط نام یک نفر از دشمنان پیامبر ﷺ را به طور صریح آورده است؟</p> <p>پاسخ فراگیر: حتماً آن فرد، دشمنی زیادی با پیامبر ﷺ داشته است.</p> <p>آری و در توضیح بیان می کنیم، خصوصیت سوره مسد آن است که برخلاف روش معمول قرآن که از دشمنان اسلام نام نمی برد، در این سوره از ابولهب به طور صریح نام برده است؛ زیرا او از تمامی دشمنان دعوت پیامبر ﷺ، مشهورتر و بزرگ ترین نماینده آنان بود و رفتارهای بسیار ناپسند او به قدری بوده که قرآن شریف، مخصوصاً از او یاد کرده است.</p> <p>سوره مبارکه مسد با بیان این خبر مهم آغاز شده است که دو دست ابولهب بریده شده و از کار افتاده است: ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ﴾</p> <p>ارزشیابی مستمر: دو دست ابولهب، بریده شده و از کار افتاده است یعنی چه؟</p> <p>پاسخ فراگیر: یعنی دو دستش را بریدند؟</p> <p>نه، در ادامه توضیح می دهیم.</p> <p>مراد از واژه «ید» در آیه، نه دست جسمی، بلکه ابزار قدرت نمایی است؛ چراکه اولاً دست وسیله فعالیت و کار و کوشش است؛ ثانیاً دست، مظهر قدرت و توانایی است و تعبیری مانند ﴿يَدَا أَبِي لَهَبٍ﴾، یعنی دو دست، نیز شاهد به کارگیری تمام توان او علیه اسلام است.</p> <p>ارزشیابی مستمر: حال به نظر شما منظور از دو ابزار قدرت نمایی که با واژه «یدا»</p>	ارائه درس

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: چهارم مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر موضوع: تدبیر در سورۀ مسد نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>بیان شده است، چیست؟ احتمالاً، فراگیر پاسخی ندهد، معلم پاسخ آن را، به وقت کردن در ادامهٔ سوره، موكول می‌کند.</p> <p>ارزشیابی مستمر: چرا به عمومی پیامبر ﷺ، لقب ابولهب دادند؟ خانم اجازه به خاطر اینکه چهره‌اش قرمز بوده؟ آری، ابولهب، یعنی پدر آتش، این لقب را به این خاطر به او دادند که از شدت دشمنی، چهره‌ای برافروخته و گونه‌های سرخ‌رنگ داشت.</p> <p>تکرار فعل «وَتَبَّ» این را می‌رساند که خود ابولهب هم کارش تمام است و دست‌وپای بی‌خود می‌زند. او در واقع نمی‌تواند کاری بکند و توطئه‌های او برای خاموش کردن نور نبوت، بی‌نتیجه مانده است.</p> <p>ارزشیابی مستمر: خوب، عزیزانم باتوجه به توضیحاتی که دادم چه کسی می‌تواند بگوید، چرا فعل «تب» تکرار شد؟ فراگیر متناسب با توضیح معلم خود، پاسخ می‌دهد.</p> <p>ارزشیابی مستمر: مال با ماکسب چه فرقی می‌کند؟ آیهٔ دوّم در ادامهٔ آیهٔ قبل، بیان می‌کند که ثروت (ماله) و جاه و قدرتش (ما کسب) که در واقع، دو ابزار قدرت‌نمایی او محسوب می‌شدند و آن‌ها را به منظور مبارزه با اسلام به‌کار گرفته بود، او را بی‌نیاز نساخته و به اهدافش نرساند: ﴿مَا أَعْنَىٰ عَنَّهُ مَالُهُ وَ مَا كَسَبَ﴾^۱ و عملاً دردی از او دوا نکرد.</p> <p>ارزشیابی مستمر: حُب، چه کسی می‌تواند بگوید که دو ابزار قدرت‌نمایی ابولهب چه بودند؟ پاسخ فراگیر: آیهٔ دو، مال و ماکسب، یعنی پول و قدرت. بعضی از مردم با کمال تأسف به این باور رسیده‌اند که پول و مقام است که انسان را به کمال می‌رساند و همین باعث شده است که خودشان را فراموش کنند و در نهایت، به خدا فراموشی دچار شوند.</p> <p>ارزشیابی مستمر: عاقبت دنیوی ابولهب چه بود؟ ابزارهای قدرت‌نمایی او و همچنین توطئه‌های خود او برای از بین بردن اسلام، سودی به حالش نداشت.</p> <p>در ادامه، بعد از بیان سرانجام دنیوی ابولهب، نوبت به تبیین سرانجام اخروی وی می‌رسد و مقصد نهایی او را این‌گونه بیان می‌کند: به‌زودی به آتشی عظیم که شعله‌های برافروخته‌ای دارد، وارد خواهد شد: ﴿سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ﴾^۲ همان‌طور که مشاهده می‌شود، عذاب ابولهب، یعنی ﴿نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ﴾ متناسب با لقب او آورده شده است.</p>	<p>ارائهٔ درس</p>

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان درس: چهارم موضوع: تدبیر در سوره مسد تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
	<p>ارزشیابی مستمر: به نظر شما چه تناسبی بین «لهب» دوم با «لهب» اول وجود دارد؟ یعنی در واقع، او در آتشی می‌سوزد که خود، فراهم‌کننده و برافروزنده آن است.</p> <p>ارزشیابی مستمر: عاقبت اخروی ابولهب چه بود؟ آتشی با شعله‌های برافروخته.</p> <p>ارزشیابی مستمر: چرا همسر ابولهب هم، مانند او وارد آتش می‌شود؟ خانم اجازه، به خاطر اینکه او هم، دشمن اسلام و پیامبر ﷺ بود و معلم در ادامه می‌افزاید: همسر ابولهب نیز با توجه به اینکه یکی از حامیان مهم ابولهب، در فعالیت‌های ضداسلامی وی به حساب می‌آمده، در این تهدید شریک است و به زودی زن ابولهب نیز در آتش زبانه‌دار و برافروخته وارد می‌شود و هیزم‌کش آتش است: ﴿وَأَمْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ﴾^۱ همان‌طور که در دنیا خاها را به دوش می‌کشید و شب در راه رسول خدا ﷺ می‌ریخت تا او را اذیت کند، همان‌طور هم به آتش می‌رود و در آن به عذاب دچار می‌شود؛ یعنی عذاب آتش جهنم، نتیجه و پیامد اعمال و رفتار خود اوست. او حمال هیزم آتش خودش می‌شود.</p> <p>ارزشیابی مستمر: چرا همسر ابولهب، هیزم‌کش جهنم معرفی می‌شود؟ فراگیر با توجه به توضیح معلم پاسخ می‌دهد.</p> <p>از سوی دیگر در جهنم بر گردن او ریسمانی از پوسته تافتنه درخت خرماست: ﴿فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ﴾^۲ همسر ابولهب با زرها و جواهرات خود در دنیا فخرفروشی کرده و از آن‌ها برای جلوگیری از پیشبرد اسلام، استفاده می‌کرد؛ از این رو خداوند او را این‌گونه تحقیر کرده و بیان می‌کند، آن گردن‌بند، تبدیل به ریسمانی آتشین می‌شود و در جهنم بر گردن او نهاده می‌شود.</p> <p>ارزشیابی مستمر: درباره آسیه، همسر فرعون چه می‌دانید؟ معلم از اطلاعات قبلی فراگیر در این زمینه استفاده کرده و آن‌ها را تصحیح و تکمیل می‌کند.</p> <p>در مقابل ابولهب و همسرش که با پیامبر ﷺ و دین اسلام دشمنی داشتند، بایستی از زن و مردی به نام یاسر و سمیه نام برد که با وجود تمام رنج‌ها و مشقت‌های روحی و بدنی و نیز ضعف جسمانی ناشی از پیری، با مقاومتی وصف‌ناپذیر، لحظه‌ای از آرمان‌های خود و حمایت پیامبر ﷺ و دین اسلام عقب‌نشینی نکردند. مشرکان مکه با ابزارهای مختلف آن‌ها را شکنجه می‌کردند؛ اما زیر شدیدترین شکنجه‌ها مقاومت کردند و در نهایت، در اثر همین ضربات به شهادت رسیدند. این دو همسر قهرمان و شیردل نخستین کسانی بودند که</p>	<p>ارائه درس</p>

۳۰

۴۵

۱. مسد، ۴.

۲. مسد، ۵.

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: چهارم موضوع: تدبیر در سورۀ مسد مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>مدال شهادت را در تاریخ اسلام دریافت کردند.</p> <p>ارزشیابی مستمر: باتوجه به اینکه مخاطب سوره، ابولهب و همسرش هستند، برای دیگران چه پیامی دارد؟</p> <p>خداوند در این سوره با سخنی قاطع، تکبر و غرور ابولهب و همسرش را، به خاطر مال و موقعیتی که داشتند، در هم می شکند و همه کسانی را که اموال و اعمالشان را برای مبارزه با حق به کار می گیرند، به شکست و رسوایی محکوم می سازد و به مردم این اطمینان را می دهد که هیچ گاه نگران زر و زور دشمنان اسلام نشوند؛ چراکه خداوند شکست و هلاکت اینان را تضمین کرده است.</p> <p>ابولهب از تاریخ گذشتگان، پند نیاموخته بود که چگونه گنج ها و ثروت های فراوان، نتوانست آنان را نجات دهد. او داستان فرعون را فراموش کرده بود که چگونه طغیان و جاه طلبی کرد و خود را خدای بزرگ نامید و سرانجام به چه سرنوشت شوم و عبرت آوری دچار شد.</p> <p>داستان قارون را نیز فراموش کرده بود که با آن همه ثروت و دارایی، نتوانست مرگ را از خود دور سازد.</p> <p>آری ثروت و دارایی و فرزندان و قبیله و آشنایان و... همه و همه از بین می رود و برای انسان سودی ندارد. آنچه برای انسان سودمند و رهایی بخش است، رفتار شایسته است. این سوره، بیان کننده این حقیقت است که هرکس با رسول خدا ﷺ و اهل بیت (علیهم السلام) او در بیفتد، سقوطش حتمی است!</p> <p>در روایات آمده است که بعد از جنگ «بدر» و شکست سختی که نصیب مشرکان قریش شد، ابولهب که شخصاً در میدان جنگ شرکت نکرده بود، پس از بازگشت ابوسفیان ماجرا را از او پرسید. ابوسفیان چگونه شکست و در هم کوبیده شدن لشکر قریش را برای او شرح داد؛ سپس افزود: «به خدا سوگند، ما در این جنگ، سوارانی را دیدیم، در میان آسمان و زمین که به یاری محمد آمده بودند!» در اینجا «ابورافع»، یکی از غلامان «عباس» می گوید: «من در آنجا نشسته بودم. دستم را بلند کردم و گفتم: 'آن ها فرشتگان آسمان بودند.' ابولهب سخت برآشفته و از سوز دل خود پیوسته مرا کتک می زد. در اینجا همسر عباس، 'ام الفضل' حاضر بود، چوبی برداشت و محکم بر سر ابولهب کوبید و گفت: 'این مرد ضعیف را، تنها گیر آورده ای؟' سر ابولهب شکست و خون جاری شد و بعد از هفت روز بدنش عفونت کرد و دانه هایی همچون طاعون بر پوست تنش ظاهر شد و با همان بیماری از دنیا رفت. عفونت بدن او به حدی بود که جمعیت جرأت نمی کردند به او نزدیک شوند، او را به بیرون مگه بردند و از دور، آب بر او ریختند؛ سپس سنگ بر او پرتاب کردند تا بدنش زیر سنگ و خاک پنهان شد.» اما</p>	<p>ارائه درس</p>

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: چهارم موضوع: تدبیر در سوره مسد مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	پیامبر ﷺ که این قدر مظلومانه در معرض دشمنی ابولهب بودند، بعد از فتح مکه قدرت پیدا کردند و آنجا بود که دشمنان پیش آن حضرت ﷺ آمدند و از ایشان تقاضای بخشش کردند.	ارائه درس
	پیامبر اکرم ﷺ فرموده‌اند: «زیان ثروت (مال دوستی) و جاه‌طلبی برای دین انسان، به مراتب بیشتر از زیان دو گرگی است که به لانه گوسفندان حمله کنند.» ^۱	بیان حدیثی مناسب با موضوع درس
۵	معلم به منظور تثبیت درس با تأکید بر جهت هدایتی سوره، آن را مروری اجمالی می‌کند.	خلاصه کردن درس
۸	<p>از فراگیر سؤال می‌کنیم تا اطمینان پیدا کنیم که درس را یاد گرفته است:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱. فضای نزول سوره را بیان کن. (حیطه شناختی) ۲. جهت هدایتی سوره را بیان کن. (حیطه شناختی) ۳. منظور از «تَبَّتْ يَدَا» چیست؟ (حیطه شناختی) ۴. منظور از «تَب» چیست؟ (حیطه شناختی) ۵. منظور از دو دست ابولهب چیست؟ (حیطه شناختی) ۶. منظور از ﴿مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَ مَا كَسَبَ﴾ چیست؟ (حیطه شناختی) ۷. فرق «مَالُهُ» و «مَا كَسَبَ» چیست؟ (حیطه شناختی) ۸. کدام آیات، بیان‌کننده شکست دنیوی ابولهب است؟ (حیطه شناختی) ۹. منظور از ﴿سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ﴾ چیست؟ (حیطه شناختی) ۱۰. فرد دیگری که همراه ابولهب وارد آتش می‌شود، کیست؟ (حیطه شناختی) ۱۱. منظور از «حَمَالَةَ الْحَطَبِ» چیست؟ (حیطه شناختی) ۱۲. منظور از ﴿فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ﴾ چیست؟ (حیطه شناختی) ۱۳. هدف از اینکه خداوند همسر ابولهب را همیزمکش جهنم و طناب آتش به گردن معرفی می‌کند، چیست؟ (حیطه شناختی) ۱۴. سوره مسد چه پیام آموزنده‌ای برای ما دارد؟ (حیطه شناختی) ۱۵. چه کسانی علاقه‌مند هستند آنچه را که از سوره فهمیده‌اند، ارائه دهند؟ (حیطه عاطفی) ۱۶. آیا دوست دارید، تدبیر این سوره را به دیگر دوستان خود هم ارائه دهید؟ (حیطه عاطفی) ۱۷. آیا سوره‌های قبلی را که تدبیرش تدریس شده است، مرور می‌کنید؟ (حیطه عاطفی) ۱۸. می‌توانید در جهان امروز، نمونه‌های عینی را بیان کنید که از ثروت و 	ارزشیابی پایان درس

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبّر در قرآن درس: چهارم موضوع: تدبّر در سورۀ مسد مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
	<p>قدرت و مقام خود علیه اسلام استفاده کرده‌اند، ولی کارشان به جایی نرسیده است؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۱۹. وظیفه ما در برابر توطئه‌های دشمنان چیست؟ (حیطه عملکرد)</p> <p>۲۰. اگر به پیامبرمان اهانتی صورت بگیرد، چه باید بکنیم؟ (حیطه عملکرد)</p> <p>۲۱. اگر دشمنان، ارزش‌های دینمان را با توطئه، زیر سؤال ببرند چه باید بکنیم؟ (حیطه عملکرد)</p> <p>۲۲. چرا بعضی از کشورهای مسلمان، از قدرت‌های برتر دنیا مثل آمریکا می‌ترسند؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۲۳. به نظر شما اگر یک کشور اسلامی از کشورهای ضداسلامی قدرت طلب حمایت کند، چه سرنوشتی پیدا می‌کند؟ (حیطه عاطفی)</p> <p>۲۴. به نظر شما چرا ابرقدرت‌ها، سالانه میلیاردها دلار علیه اسلام هزینه می‌کنند؟ آیا این هزینه، آنان را کاملاً به اهدافشان رسانده است؟ چرا؟ (حیطه عاطفی)</p>	
۱	برای تکمیل یادگیری، قرائت متدبّرانه انجام می‌شود.	قرائت دوباره سوره و دعای پایان درس
۱	<p>از فراگیر خواسته می‌شود، درس امروز را مرور کند تا در جلسه بعد بتواند به پرسش‌ها پاسخ بدهد؛ همچنین سوره‌ای که در جلسه بعد تدریس خواهد شد، مشخص می‌شود و باتوجه به اینکه در تدبّر، قرائت چندباره اهمیت دارد، از فراگیر خواسته می‌شود که سوره را چندین بار قرائت کند و ترجمه‌ای آسان و روان از آن را فرا گیرد.</p> <p>در پایان، خدا قوت می‌گوییم و خداحافظی می‌کنیم.</p>	تعیین تکلیف برای جلسه بعد
	<p>۱. معلم درباره این موضوع صحبت نکند که این سوره پیشاپیش، شکست ابولهب را پیشگویی می‌کند؛ چون سؤال ایجاد می‌شود که آیا با این سوره، باز ابولهب قدرت داشته است که ایمان بیاورد و باز ایمان بر او فرض و لازم بود؟ و بحث جبر و اختیار و علم خدا پیش می‌آید.</p> <p>۲. اگر راجع به تحقیر و رسوایی ابولهب و همسرش صحبت می‌کند، حتماً باید قید کند تحقیر دیگران به طور مطلق صحیح نیست؛ اما آنجایی که فرد استکبار می‌وزد، خدا او را تحقیر می‌کند.</p> <p>۳. از آنجا که اکثریت قریب به اتفاق ترجمه‌ها، فعل «تَبَّتْ» را دعایی معنا کرده‌اند، شایسته است که مربی، تبیین تدبّری (معنا و توضیح تدبّری) این فعل را به گونه‌ای ارائه دهد که مخاطب احساس تناقض نکند. باتوجه به اینکه</p>	بایسته‌ها برای مربی

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: چهارم موضوع: تدبیر در سوره مسد مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
	<p>جملات انشائی، برای خدا نیز وقوع را می‌رساند، گویی خدا می‌خواهد بگوید، دستانش از کار افتاده است.</p> <p>۴. دقت شود که فراگیر وارد تطبیق‌های نادرست و نگاه منفی به هر قدرتمند و ثروتمندی نشود؛ چون آن قدرت و ثروتی آفت به دنبال دارد که برای دشمنی با اسلام استفاده شود.</p>	بایسته‌ها برای مری
	<p>۱. طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، چ ۳، تهران: ناصر خسرو، ۱۳۷۲.</p> <p>۲. قمی، عباس، سفینه البحار، خسوه، ۱۴۱۴ ق.</p> <p>۳. کلینی، محمد بن یعقوب بن اسحاق، الکافی، چ ۴، تهران: دار الکتب الاسلامیه، ۱۴۰۷ ق.</p> <p>۴. مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، بحار الأنوار، چ ۲، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ ق.</p> <p>۵. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، چ ۱، تهران: دار الکتب الاسلامیه، تهران، ۱۳۷۴ ش.</p> <p>۶. ورام بن ابی فراس، مسعود بن عیسی، مجموعه ورام؛ آداب و اخلاق در اسلام (ترجمه تنبیه الخواطر) چ ۱، مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی، ۱۳۶۹ ش.</p>	منابع

درس پنجم
تدبیر سورہ ناس

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	موضوع: تدبیر در سورة ناس نام معلم:	مشخصات کلی
۱۰	نام درس: تدبیر در قرآن مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان درس: پنجم تعداد فراگیران: ۲۰ نفر	فعالیت‌های معلم قبل از تدریس
۵	۱. سلام و احوالپرسی؛ ۲. حضور و غیاب؛ ۳. بیان تاریخ و مناسبت هفته یا روز؛ ۴. پرسش از درس قبل.	ایجاد انگیزه
۳۰	<p>۱. سوره را با فراگیران قرائت می‌کنیم: بهتر است تلاوت سوره، با صوت دل‌نشین یک قاری نوجوان صورت پذیرد و در غیر این صورت، چنانچه معلم مهارت ترتیل نداشت، با استفاده از اسلاید یا ضبط صوت یا تلفن همراه انجام شود؛</p> <p>۲. شناسه سوره را که شامل تعداد آیات، مکان نزول، سال نزول و جایگاه سوره در مصحف است، روی تخته می‌نویسیم:</p> <div style="text-align: center;"> <p>نام سوره: ناس (مردم) جایگاه در مصحف: فلق، ناس (۱۱۴) مکان نزول: مکه سال نزول: اول تعداد آیات: ۶</p> </div> <p>۳. سوره را به شکل ساختاری پای تخته ترسیم می‌کنیم:</p> <div style="text-align: center;"> </div>	ارائه درس

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبّر در قرآن مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان درس: پنجم موضوع: تدبّر در سوره ناس تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>۴. براساس ترجمه آقای رحماندوست، ترجمه‌ای ساده و روان از آیات ارائه می‌دهیم:</p> <p>به نام خداوند بخشنده مهربان</p> <p>بگو پناه می‌برم به پروردگار مردم. (۱) پادشاه و فرمانروای مردم (۲) و خدای مردم. (۳) از شر وسوسه‌کننده‌ای که گاه پیدا و گاه نهان است. (۴) همان کسی که در دل‌های مردم وسوسه ایجاد می‌کند. (۵) چه آن وسوسه‌گرانی که انسانند و چه آن‌ها که پری هستند. (۶)</p> <p>۵. فضای سوره را بیان می‌کنیم؛ فضا بهتر است به شکل داستان مطرح شود. در این قسمت می‌توانیم از اطلاعات قبلی فراگیران در این زمینه استفاده کرده و آن‌ها را تصحیح و تکمیل کنیم:</p> <p>سوره ناس، از سوره‌های مکی قرآن بوده و در سال اول بر پیامبر ﷺ نازل شده است؛ از این رو در فضایی نازل شده است که پیامبر ﷺ وظیفه سنگین رسالت خود را تازه آغاز کرده بودند و تمام هدف ایشان نیز این بود که مردم را به دین اسلام دعوت کنند تا آن‌ها مسلمان شده و همچنین دین‌دار باقی بمانند. در چنین شرایطی، شیاطین خطرناک جَنّی و انسی که نمی‌خواستند پیامبر ﷺ به هدف خود برسند، بی‌کار ننشسته و از فضای غفلت مردم از خدا، استفاده کردند. آن‌ها با تبلیغات بد و انداختن افکار پلید خود در ذهن مردم، مدام آن‌ها را وسوسه می‌کردند تا فریب خورده و کم‌کم منحرف شوند و کار دعوت پیامبر ﷺ پیش نرود و حضرت ﷺ با شکست مواجه شوند.</p> <p>۶. جهت هدایتی سوره را پای تخته می‌نویسیم:</p> <p>در چنین شرایطی خداوند با نزول سوره ناس، به مردم می‌آموزد که «شما در معرض خطر وسوسه‌گران قرار دارید؛ آنان همیشه در کمین شما هستند و به محض اینکه شما را از یاد خدا غافل یابند، وسوسه‌تان می‌کنند تا گمراه شوید و کارهای ناشایست انجام دهید. تنهاراه حفظ و نجات از شرّ این دشمن خطرناک، پناه بردن به خداست؛ بنابراین هیچ‌گاه او را فراموش نکنید و همیشه و همه‌جا به او پناهنده شوید.» با این توضیحات، جهت هدایتی این سوره عبارت است از:</p> <p style="text-align: center;">پناه بردن به خدا از شرّ وسوسه‌های پنهانی و درونی</p> <p>۷. قسمت اصلی سوره، یعنی تفهیم متن ارائه می‌شود:</p> <p>به نام خداوند بخشنده مهربان</p> <p>ارزشیابی مستمر: چرا با اینکه پیامبر ﷺ موظف بود، تمام سوره‌ها و آیاتی</p>	ارائه درس

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: پنجم مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر موضوع: تدبیر در سوره ناس نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>که بر ایشان نازل می شد به مردم ابلاغ کند، در قرآن، همه جا کلمه قل نداریم و این واژه در بعضی جاها مثل این سوره آمده است؟ پاسخ فراگیر: شاید به خاطر اهمیتی که دارد. البته به احتمال زیاد فراگیر نتواند جواب دهد؛ اما ما با این سؤال ذهن او را متوجه پاسخ می کنیم.</p> <p>سوره ناس، با واژه قل آغاز می شود، با توجه به اینکه تمام سوره ها و آیاتی که بر پیامبر ﷺ وحی می شد، چه آن ها که با «قل» آغاز می شد و چه نمی شد، رسول، همه را برای مردم ابلاغ می کردند، آغاز شدن سوره با واژه «قل» نشان دهنده این است که ابلاغ این سوره به مردم، به خاطر اهمیت بسزایی که دارد، باید فراتر از گفتن باشد؛ یعنی ای رسول، نه تنها بگو، بلکه برای آن ها توضیح بده. پیامبر ﷺ موظف است، با افتخار و شجاعت بیان کند که همیشه باید به خدا پناه ببریم: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾^۱ برای چه بترسیم در حالی که خدا هست و با پناه بردن به او آرامش و امنیت می یابیم.</p> <p>ارزشیابی مستمر: چه وقت انسان پناه می برد؟</p> <p>پاسخ فراگیر: وقتی می ترسیم.</p> <p>آری، مسلماً انسان وقتی از چیزی بترسد و احساس ضعف کند، به کسی پناه می برد که قدرت دفع آن را دارد. آیات بعد، خداوندی را که باید به او پناه برد، با سه ویژگی توصیف می کند:</p> <p>اولاً او تربیت کننده و رشد دهنده همه مردم است. همان مدیری است که مستقیماً، همیشه و همه جا، بر بنده نظارت دارد: «بِرَبِّ النَّاسِ»؛ پس خیلی خوب می تواند از او محافظت کند.</p> <p>ثانیاً نه تنها رب است، بلکه مالک و صاحب اختیار همه مردم نیز هست: ﴿مَلِكِ النَّاسِ﴾^۲ او همان حاکم مقتدر و فرمانروای راستین مردم است که قدرتش مافوق همه قدرت هاست؛ پس قوی تر و بهتر از هر کس دیگر می تواند از ما محافظت کند.</p> <p>ثالثاً فراتر از همه اینکه، او معبودی است که همه رو به سوی او دارند و جز او کسی را در رفع حوائج خود نمی خوانند؛ ﴿إِلَهِ النَّاسِ﴾^۳ پس تنها او می تواند شر را از ما دور کند.</p> <p>مربی و فرمانروا و معبود، سه مرجع و پناهگاه نیازمندان هستند که هر کس ممکن است برای دفع شری یا برآوردن حاجتی به آن ها رجوع کند؛ مثلاً وقتی</p>	<p>ارائه درس</p> <p>۵۴</p>

۱. ناس، ۱.

۲. ناس، ۲.

۳. ناس، ۳.

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبّر در قرآن درس: پنجم موضوع: تدبّر در سوره ناس مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>برای ما مشکلی پیش می‌آید، اول پیش مادر و پدر خود می‌رویم؛ چون آن‌ها به ما نزدیک‌ترند و مسئولیت تربیت ما نیز به دست آن‌هاست؛ بنابراین بهتر می‌توانند به ما کمک کنند؛ اما گاهی اوقات، مشکل ما طوری هست که از دست پدر و مادرمان هم، کاری ساخته نیست؛ پس به کسی رجوع می‌کنیم که مدیرکل و حاکم جامعه است، کسی که حتی پدر و مادرمان هم برای رفع مشکلاتشان نزد او می‌روند. بعضی وقت‌ها از دست این مدیرکل هم، کاری بر نمی‌آید؛ پس باید نزد کسی برویم که خود این مدیرکل هم، موقع مشکلاتش پیش او می‌رود و آن کسی جز الله نیست.</p> <p>آری، این هر سه اسم، در خداوند یکتا جمع بوده و شایسته است که انسان هنگام مواجهه با مشکلات و شرور به او پناه برد؛ پس به خدایی پناه می‌بریم که ربّ و مالک و اله مردم است.</p> <p>نکته دیگر این است که تکرار سه باره نام خدا در این سوره، خود گویای این است که مردم از خدا غافل شده بودند و با تکرار و یادآوری نام خدا می‌خواهد فضای غفلت را از بین ببرد.</p> <p>ارزشیابی مستمر: تکرار نام خدا در این سوره، چه تأثیری دارد؟</p> <p>علت اینکه کلمه «ناس» در این سوره تکرار شده، این است که این ربّ، فقط ربّ پیامبر ﷺ و انسان‌های مؤمن نیست، ربّ همه مردم است.</p> <p>قسمت بعدی سوره، بیان‌کننده این است که از چه چیزی باید به خدا پناه برد؟ آری، از شرّ و سوسه‌گری که آشکار می‌شود، سپس پنهان می‌شود: ﴿مَنْ شَرَّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ﴾^۱ دام می‌آید و می‌رود، گویی مراقب آدمی است و هرگاه او را غافل دید، و سوسه‌اش می‌کند؛ اما چون او را به یاد خدا یافت، پنهان می‌شود؛ پس این وسوسه، همراه همیشگی انسان است؛ بنابراین هرکدام از ما در معرض خطر وسوسه، از جانب خناس هستیم و تنها راه نجات از آن، پناه بردن به خداست؛ و گرنه دینمان در معرض خطر قرار می‌گیرد؛ همچنان که در روایتی از امام صادق (علیه السلام) آمده است: «ابلیس، سران لشکر خود را جمع کرد و به آن‌ها گفت: 'آیه‌ای نازل شده است که پشت مرا می‌لرزاند و بشر را نجات می‌دهد! چه کسی می‌تواند با آن مقابله کند؟' یکی از شیاطین بزرگ گفت که او می‌تواند و نقشه‌اش چنین‌وچنان است. ابلیس طرح او را نپسندید و گفت: 'نه، تو نمی‌توانی.' دیگری برخاست و نقشه و طرح خود را ارائه داد و باز هم مقبول نیفتاد! در اینجا وسواس خناس، یکی دیگر از فرزندان ابلیس برخاست و گفت: 'من از عهده آن برمی‌آیم.' ابلیس پرسید: از چه راهی؟ گفت: 'آن‌ها را با وعده‌ها و آرزوها سرگرم می‌کنم تا</p>	ارائه درس

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان درس: پنجم موضوع: تدبیر در سورة ناس تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>آلوده گناه شوند و هنگامی که گناه کردند، توبه را از یادشان می‌برم! ابلیس گفت: 'آری، تو می‌توانی از عهده این کار برآیی، نقشه تو بسیار ماهرانه است! بنابراین این مأموریت را تا روز واپسین به دست او سپرد.'^۱</p> <p>آیه بعد، راه ورود و سوسه‌گر خناس را بیان می‌کند: ﴿الَّذِي يُوسُوسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ﴾^۲؛ او در سینه و قلب انسان‌ها همیشه و سوسه می‌کند؛ اصلاً کارش فقط و سوسه است. آنان افکار و خیال‌های باطل و خطرناک را در سینه‌های مردم جای داده و آنان را از درون به سمت اهداف خود تحریک می‌کنند. آنقدر پنهان که انسان متوجه نمی‌شود و فکر می‌کند، فکر خودش است و همین باعث انحراف و گمراهی او می‌شود! پس باید مراقب افکار خود باشید.</p> <p>ارزشیابی مستمر: چرا خناس، صدور را و سوسه می‌کند؟</p> <p>ارزشیابی مستمر: این و سوسه‌گر نهانی که و سوسه می‌کند و فریب می‌دهد، چه نوع موجودی است؟</p> <p>آیه بعد پاسخ این سؤال را داده و می‌فرماید که این موجود بر دو نوع است: نهان که جن است و آشکار که انسان است: ﴿مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ﴾^۳ پس جن نیز در و سوسه و فریفتن آدمی مؤثر است؛ چنان‌که آدمی نیز همین نقش را دارد. اگر ما و سوسه جن را احساس نمی‌کنیم، و سوسه آدمیان را که حس می‌کنیم. آیا دوست بد را ندیده‌اید که چگونه آدمی را منحرف می‌سازد؟ آری، دوست بد، همان وسواس خناس است؛ پس همان‌طور که در میان انسان‌ها آدم‌های خوب و بد هست، در میان جنیان هم خوب و بد هست، خود جن ترس ندارد، آنچه نگران‌کننده است، و سوسه‌های اوست.</p> <p>ارزشیابی مستمر: مردم چگونه وسواس خناس می‌شوند؟ با و سوسه و انحراف دیگران.</p> <p>ارزشیابی مستمر: آیا جن ترسناک هست؟</p> <p>نه، ولی و سوسه‌هایش نگران‌کننده است.</p> <p>پس خیال‌ها و تصورها و افکار و احساساتی که آدمی را به راه بد می‌کشند و از انسان یا جن سر می‌زنند، همان وسواس خناسی است که در سینه مردم، و سوسه ایجاد می‌کند.</p> <p>قرآن می‌گوید: ای انسان، آیا پناهگاهی قوی‌تر و استوارتر از خدایی که رب و مالک و اله توست، می‌یابی تا از دست این و سوسه‌ها به او پناه ببری؟ بنابراین، تا آن هنگام که در درونت تردید و دودلی حس می‌کنی و و سوسه‌ها، اراده‌ات را</p>	<p>ارائه درس</p>

۱. ابن جمعه العروسی حویزی، تفسیر نورالثقلین، ج ۵، ص ۷۲۶.

۲. ناس، ۵.

۳. ناس، ۶.

<p>مدت زمان: ۶۰ دقیقه</p>	<p>نام درس: تدبیر در قرآن درس: پنجم موضوع: تدبیر در سوره ناس مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم: .....</p>	<p>مشخصات کلی</p>
<p>۳۰</p>	<p>سست و تو را آشفته می‌کند و فریبت می‌دهد، بگو: «به پروردگار مردم، فرمانروای مردم، خدای مردم، پناه می‌برم.» تا احساس آرامش روحی کنی و از وسوسه، نجات یابی.</p> <p>ارزشیابی مستمر: آیا پناه بردن به خدا، فقط به زبان هست؟ فراگیر تا حدودی به نقش عقیده و عمل در پناه بردن اشاره می‌کند، شما در تکمیل می‌فرمایید:</p> <p>منظور از پناه بردن به خدا، این نیست که انسان، تنها با زبان این جمله را بگوید؛ بلکه باید با فکر و عقیده و عمل نیز خود را در پناه خدا قرار دهد؛ برای همین باید سعی خود را بکند تا با یاد خدا و عبادات، خود را از راه‌های شیطانی و افکار و اعمال شیطانی، کنار کشد؛ وگرنه انسانی که عملاً خود را در معرض طوفان آن وسوسه‌ها قرار داده است، تنها با خواندن این سوره و گفتن این الفاظ به جایی نمی‌رسد. حالا کسی که واقعاً به خدا پناه می‌برد، طبعاً باید خود را از تیررس شیاطین جنی و انسی و محافل و مجالس بدآموز دور کند و خود را از شرّ خطرات طوفندهٔ وسوسه‌های دشمنان خدا، در پناه خدا قرار دهد.</p> <p>ارزشیابی مستمر: چرا بعضی‌ها با اینکه سورهٔ ناس را می‌خوانند و به خدا پناه می‌برند، باز هم دچار وسوسه‌های خناس شده و منحرف می‌شوند؟ چون زبانشان، با عقیده و عملشان یکی نیست و توضیحات معلم را اضافه می‌کند.</p> <p>برای همین علاوه بر استعاذه به خدا باید در برابر هر وسوسه‌ای واکنش مناسب صورت گیرد؛ از این رو پیامبر اکرم ﷺ می‌فرماید: «دشمنان تو از جن، ابلیس و سپاهیان او است؛ پس اگر نزد تو آمد و گفت: 'فرزندت مُرد'، به خود بگو: 'زندگان برای مردن آفریده شده‌اند.' اگر آمد و گفت: 'مال تو از دست رفت'، بگو: 'ستایش خدای را که می‌دهد و می‌گیرد و زکات را از من بُرد.' اگر آمد و گفت: 'مردم به تو ستم می‌کنند؛ ولی تو ستم نمی‌کنی!' بگو: 'روز قیامت آنان که ستم کردند، گرفتارند.' اگر آمد و گفت: 'چقدر نیکی می‌کنی!' بگو: 'گناهان من بیش از نیکی‌های من است.' اگر آمد و گفت: 'چقدر نماز می‌گزاری!' بگو: 'غفلت من، از نمازهایم بیشتر است.' اگر آمد و گفت: 'چقدر بخشش می‌کنی!' بگو: 'مقداری که می‌گیرم، از آنچه می‌بخشم، زیادتر است.' اگر گفت: 'چقدر به تو ستم می‌کنند!' بگو: 'من بیشتر ستم کرده‌ام.' اگر گفت: 'چقدر برای خدا کار می‌کنی!' بگو: 'چه بسیار معصیت‌ها کرده‌ام.'^۱</p>	<p>ارائهٔ درس</p>

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: پنجم موضوع: تدبیر در سورة ناس مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
	پیامبر اکرم ﷺ فرموده‌اند: «از شیطان رانده شده، به خدا پناه برید؛ زیرا هرکه از وسوسه‌های او به خدا پناه بزد، خداوند او را در پناه خود قرار می‌دهد و حفظ می‌کند.» ^۱	بیان حدیثی مناسب با موضوع درس
۵	معلم به منظور تثبیت درس با تأکید بر جهت هدایتی سوره، آن را مروری اجمالی می‌کند.	خلاصه کردن درس
۸	<p>از فراگیر سؤال می‌کنیم تا اطمینان پیدا کنیم که درس را یاد گرفته است:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱. فضای نزول سوره را بیان کن. (حیطه شناختی) ۲. جهت هدایتی سوره را بیان کن. (حیطه شناختی) ۳. باتوجه به اینکه تمام سوره‌ها و آیاتی که بر پیامبر ﷺ وحی می‌شد، چه آن‌ها که با «قل» آغاز می‌شد و چه نمی‌شد، همه را رسول برای مردم ابلاغ می‌کردند، چرا این سوره با واژه قل آغاز شده است؟ (حیطه شناختی) ۴. چه وقت انسان پناه می‌برد؟ (حیطه شناختی) ۵. به چه کسی باید پناه ببریم؟ (حیطه شناختی) ۶. چرا این سه اسم از اسم‌های خدا، برای پناهندگی عنوان شده است؟ (حیطه شناختی) ۷. در سورة ناس از چه چیزی باید به خدا پناه برد؟ (حیطه شناختی) ۸. راه ورود وسوسه‌گر خناس، کجاست؟ (حیطه شناختی) ۹. چرا وسوسه‌گر، در سینه وسوسه می‌کند؟ (حیطه شناختی) ۱۰. آیا تنها، با خواندن سورة ناس از شرور حفظ می‌شویم؟ (حیطه شناختی) ۱۱. این وسوسه‌گر نهانی که وسوسه می‌کند و فریب می‌دهد، چه نوع موجودی است؟ (حیطه شناختی) ۱۲. انسان، چطور انسان دیگری را وسوسه می‌کند؟ (حیطه شناختی) ۱۳. چه کسانی علاقه‌مندند که هرآنچه از سوره فهمیده‌اند را ارائه دهند؟ (حیطه عاطفی) ۱۴. آیا دوست دارید، تدبیر در این سوره را به دیگر دوستان خود هم ارائه دهید؟ (حیطه عاطفی) ۱۵. آیا سوره‌های قبلی را که تدبیر در آن‌ها تدریس شد، مرور می‌کنید؟ (حیطه عاطفی) ۱۶. آیا قبول دارید خداوند بهترین پناهگاه برای دفع شرور است؟ چرا؟ (حیطه عاطفی) 	ارزشیابی پایان درس

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبّر در قرآن درس: پنجم موضوع: تدبّر در سوره ناس مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۸	<p>۱۷. زمانی که احساس ترس به شما دست داده است، چگونه بر آن غلبه کرده‌اید؟ (حیطه عملکرد)</p> <p>۱۸. به نظر شما، چرا بعضی‌ها خیلی سریع تحت تأثیر وسوسه‌های شیطان قرار می‌گیرند؟ (حیطه شناختی)؛</p> <p>۱۹. به نظر شما، چرا بعضی‌ها دوست ندارند با افراد بد هم‌نشینی کنند؟ (حیطه عاطفی)</p> <p>۲۰. فکر می‌کنید انسان‌های خوب و مؤمن دچار وسوسه نمی‌شوند؟ چرا؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۲۱. آیا همه افکار و خیالاتی که به ذهن ما می‌رسند، مال خودمان هستند؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۲۲. چقدر موقع وسوسه‌ها، خدا را یاد می‌کنید؟ (حیطه عاطفی)</p> <p>۲۳. اگر فکر و خیالی شیطانی به ذهن شما خطور کرد، چگونه آن را از خودتان دور می‌کنید؟ (حیطه عملکرد)</p> <p>۲۴. اگر سر جلسه امتحان درس را خوب نخوانده باشید و چیزی در درونتان شما را تحریک کند که تقلب کنید تا قبول شوید، در برابر این وسوسه چه می‌کنید؟ (حیطه عملکرد)</p> <p>۲۵. اگر یکی از دوستان صمیمی‌تان، شما را تشویق کرد، عکس یا فیلم زشتی را از درون موبایلش مشاهده کنید، چه عکس‌العملی نشان می‌دهید؟ (حیطه عملکرد)</p> <p>۲۶. اگر کسی به شما بدی کرد و چیزی در درونتان شما را به تلافی تحریک کرد، چه می‌کنید؟ (حیطه عملکرد)</p>	ارزشیابی پایان درس
۱	برای تکمیل یادگیری، قرائت متدبّرانه انجام می‌شود.	قرائت دوباره سوره و دعای پایان درس
۱	از فراگیر خواسته می‌شود، درس امروز را به منظور پرسش در جلسه بعد مرور کند و همچنین سوره‌ای که در جلسه بعد تدریس خواهد شد مشخص می‌شود و باتوجه به اینکه قرائت چندباره در تدبّر اهمیت دارد، از فراگیر خواسته می‌شود، سوره را چندین بار قرائت کند و ترجمه‌ای آسان و روان از آن را بداند. در پایان، خدا قوت می‌گوییم و خداحافظی می‌کنیم.	تعیین تکلیف برای جلسه بعد
	معلم نباید بحث جن را طوری بیان کند که فراگیر در آن زمینه تحریک شود. صرفاً بحث وسوسه آن مطرح شود که خطرناک است. توضیح: مردم ناآگاه، خرافات زیادی درباره جن ساخته‌اند؛ به‌گونه‌ای که فکر	بایسته‌ها برای مربی

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: پنجم مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر موضوع: تدبیر در سورة ناس نام معلم:	مشخصات کلی
	<p>می‌کنند جن‌ها موجوداتی موذی هستند که کاری جز آزار انسان‌ها ندارند! چیزهای زیادی وجود دارند که با چشم دیده نمی‌شوند، آیا باید از آن‌ها ترسید؟ هوا در همه جا وجود دارد، ولی دیده نمی‌شود؛ آیا باید از هوا ترسید؟ عقل دیده نمی‌شود؛ آیا ترسناک است؟! جن هم موجودی مانند دیگر موجودات الهی است؛ موجودی است که خداوند او را آفریده است تا مانند انسان‌ها خدا را عبادت کند.^۱ آن‌ها نیز مانند ما زندگی و مرگ دارند،^۲ مانند انسان‌ها تکلیف دارند، برخی از آن‌ها مؤمن و برخی از آن‌ها کافرند؛^۳ پس همان‌طور که آدم بد، می‌تواند ما را وسوسه کند، جن بد هم، می‌تواند ما را وسوسه کند.</p>	بایسته‌ها برای مربی
	<p>۱. العروسی حویزی، عبد علی بن جمعه، تفسیر نور الثقلین، ج ۴، قم: انتشارات اسماعیلیان، ۱۴۱۵ق. ۲. قمی، عباس، سفینة البحار، خسوه، ۱۴۱۴ق. ۳. مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی، بحار الأنوار، ج ۲، بیروت: دار إحياء التراث العربی، ۱۴۰۳ق.</p>	منابع

۱. ذاریات، ۵۶.

۲. جن، ۶.

۳. جن، ۲۰.

درس ششم
تدبیر سورۀ فلق

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبّر در قرآن موضوع: تدبّر در سورۀ فلق درس: ششم مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۱۰	۱. سلام و احوالپرسی؛ ۲. حضور و غیاب؛ ۳. بیان تاریخ و مناسبت هفته یا روز؛ ۴. پرسش از درس قبل.	فعالیت‌های معلم قبل از تدریس
۵	<p>ارزشیابی مستمر: آیا از همهٔ شروری که ممکن است به شما برسد، اطلاع دارید؟ آیا می‌توانید همهٔ آن‌ها را از خودتان دور کنید؟ چقدر توان دارید که شرور را از خودتان دور کنید؟ آیا هنگامی که هوا کاملاً تاریک شده است، می‌توانید با همان آرامشی که در روز دارید، در کوچه و خیابان قدم بزنید؟ چرا هنگام تاریکی و تنهایی، ناگهان دچار دلهره می‌شویم؟ چگونه می‌توانید آرامش خود را حفظ کنید؟ تا به حال برای شما اتفاقی پیش آمده است که در آن هنگام احساس کنید که خطر از بیخ گوشتان گذشت؟ آیا در آن لحظه پی نبردید که از دست خودتان کاری بر نمی‌آمده است؟ چه چیز شما را حفظ کرده است؟</p> <p>اگر فردی به شما حسودی کند و بخواهد شری به شما برساند، آیا می‌توانید صد درصد، آن فرد را شناسایی و شرش را از خودتان دور کنید؟ در این مواقع که شرهای ناشناخته، ما را فراگرفته، چه کار کنیم تا از آن‌ها حفظ شویم؟</p>	ایجاد انگیزه
۳۰	<p>۱. سوره را با فراگیران قرائت می‌کنیم: بهتر است تلاوت سوره، با صوت دل‌نشین یک قاری نوجوان صورت پذیرد و در غیر این صورت، چنانچه معلم مهارت ترتیل نداشت، با استفاده از اسلاید یا ضبط صوت یا تلفن همراه انجام شود؛</p> <p>۲. شناسهٔ سوره را که شامل تعداد آیات، مکان نزول، سال نزول و جایگاه سوره در مصحف است، روی تخته می‌نویسیم:</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center; margin: 10px 0;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; background-color: #e91e63; color: white;">نام سوره: فلق (سپیده دم، شاکافتن)</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; background-color: #e91e63; color: white;">جایگاه در مصحف: اخلاص، فلق (۱۱۳)، ناس</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; background-color: #e91e63; color: white;">مکان نزول: مکه</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; background-color: #e91e63; color: white;">سال نزول: اول</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; background-color: #e91e63; color: white;">تعداد آیات: ۵</div> </div> <p>۳. سوره را به شکل ساختاری پای تخته ترسیم می‌کنیم:</p> <div style="margin-top: 20px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 10px; display: inline-block; text-align: center;">بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ</div> <div style="margin-left: 20px;"> <p>قُلْ أَعُوذُ</p> <p>بِرَبِّ الْفَلَقِ (۱)</p> <p>مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ (۲)</p> <p>وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ (۳)</p> <p>وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ (۴)</p> <p>وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ (۵)</p> </div> </div>	ارائهٔ درس

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن موضوع: تدبیر در سوره فلق ششم مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
<p>کتاب کار تدبیر در قرآن ویژه معلمان گروه سنی نوجوان</p> <p>۶۳</p> <p>۳۰</p>	<p>۴. براساس ترجمه آقای رحماندوست، ترجمه ای ساده و روان از آیات ارائه می دهیم:</p> <p>به نام خداوند بخشنده مهربان</p> <p>بگو از شر مردم بدانندیش و از شر آفریده های خدا، پناه می برم به پروردگاری که سپیده دم روشن را آفریده است؛ (۲۰۱) همچنین از شر شب، آنگاه که تاریکی اش همه جا را فراگیرد و از شر تاریکی فراگیر دیگر، به خدا پناه می برم؛ (۳) همچنین از شر جادوی زنان افسونگری که در گره ها می دمند و تصمیم ها و اراده ها را سست می کنند (۴) و از شر بدخواه و حسود به خدا پناه می برم، هنگامی که آتش حسدش شعله ور شود. (۵)</p> <p>۵. فضای سوره را بیان می کنیم؛ فضا بهتر است به شکل داستان مطرح شود. در این قسمت می توانیم از اطلاعات قبلی فراگیران در این زمینه استفاده کرده، آن را تصحیح و تکمیل کنیم:</p> <p>سوره فلق، از سوره های مکی قرآن است و در سال اول بعثت بر پیامبر ﷺ نازل شده است؛ از این رو سوره در فضایی نازل شد که یکی از موضوعات پراهمیت برای پیامبر عزیز ﷺ، پیدا کردن راه چاره ای بود برای از بین بردن شروری که برای انسان ها خطر ایجاد می کردند. این موضوع برای پیامبر ﷺ بسیار مهم بود؛ زیرا از یک سو زمان زیادی از آغاز رسالت رسول ﷺ نمی گذشت و تعداد مسلمانان بسیار کم و بیشتر از گروه ضعیف و مستضعف بودند و از سوی دیگر، مشرکان و دشمنان اسلام با امکانات مادی و موقعیت اجتماعی که داشتند، قدرت را به دست گرفته بودند و از هیچ وسیله ای برای مقابله با رسول گرامی ﷺ و یارانشان فروگذار نمی کردند. آن ها هدفشان این بود که از طریق شرور مختلف یا نیمه های شب که فضای مناسبی برای شرارت کردن است و نیز زنان ساحر و حسودان، به مردم آسیب وارد کنند و آن قدر برای آن ها مشکلات دنیایی به وجود آورند تا اصلاً به سمت دین نیایند و کار پیامبر ﷺ، پیش نرود.</p> <p>۶. جهت هدایتی سوره را پای تخته می نویسیم:</p> <p>در چنین شرایطی سوره مبارکه فلق نازل شد تا به مردم بیاموزد که برای اینکه از شر همه بدی ها و آسیب هایی که ممکن است از عوامل مختلف به آنان برسد، در امان باشند، باید خود را در پناه خدا قرار دهند. انسان ها همواره در معرض شرور و بلایا قرار دارند و غالباً از زمان و مکان آن ها بی خبرند؛ از این رو با خواندن سوره فلق، از هر شری که به انسان روی می آورد، مانند شر ساحران و حسودان، به خدای یگانه پناه می بریم. با این توضیحات، جهت هدایتی این سوره عبارت است از:</p>	<p>ارائه درس</p>
	<p>پناه بردن به خدا از شرور ناشناخته</p>	

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن موضوع: تدبیر در سوره فلق درس: ششم مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>۷. قسمت اصلی سوره، یعنی تفهیم متن ارائه می‌شود:</p> <p>به نام خداوند بخشنده مهربان</p> <p>سوره فلق با واژه «قل» آغاز می‌شود. با توجه به اینکه تمام سوره‌ها و آیاتی که بر پیامبر ﷺ وحی می‌شد، چه آن‌ها که با «قل» آغاز می‌شد و چه آن‌ها که با «قل» آغاز نمی‌شد، همه را رسول برای مردم ابلاغ می‌کردند، آغاز شدن سوره با واژه «قل»، نشان دهنده این است که ابلاغ این سوره به مردم، به خاطر اهمیت زیادی که دارد، باید فراتر از گفتن باشد؛ یعنی «ای رسول! نه تنها بگو؛ بلکه برای آن‌ها توضیح بده.»</p> <p>آنچه پیامبر ﷺ موظف به بیان آن است، این است که همیشه باید به پروردگار سپیده‌دم، همان پروردگاری پناه ببریم که تاریکی شب را می‌شکافد و روشنایی صبح را در دل آن پدید می‌آورد: ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾</p> <p>ارزشیابی مستمر: چرا در این سوره امر شده است که به پروردگار فلق پناه ببریم؟</p> <p>از آنجا که فلق، اولین لحظه‌ای است که نور سپیده‌دم، شب را می‌شکافد و سر بر می‌آورد، به ما می‌فهماند که در سیاه‌ترین لحظات زندگی، ناامید نباشیم؛ زیرا همان پروردگار شب‌شکن، پروردگار شرشکن نیز هست.</p> <p>ارزشیابی مستمر: چه وقت انسان پناه می‌برد؟</p> <p>پاسخ فراگیر: وقتی احساس ترس می‌کنیم.</p> <p>مسلماناً انسان چون از چیزی بترسد و احساس ضعف کند، به کسی پناه می‌برد که قدرت دفع آن را دارد.</p> <p>قسمت بعدی سوره، بیان‌کننده این است که از چه چیزی باید به خدا پناه برد؟</p> <p>در ابتدا بیان می‌کند که از شرّ هر آنچه آفریده است: ﴿مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ﴾^۱</p> <p>ارزشیابی مستمر: سوآلی که پیش می‌آید، این است که مگر خدا شر خلق می‌کند که باید از آن به خدا پناه ببریم؟ خدا شر خلق نمی‌کند. تمام آفریده‌های خدا خیر هستند. قرآن می‌گوید: ﴿الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ﴾^۲؛ همان خدایی که هر چه را آفرید، نیکو آفرید.</p> <p>پس منظور این نیست که همه مخلوقات شر دارند؛ بلکه مراد این است که این شر اگر بخواهد بیاید، بالاخره از ناحیه مخلوقات خداست؛ بنابراین از قدرت و</p>	ارائه درس

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبّر در قرآن موضوع: تدبّر در سوره فلق ششم مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>کنترل خدا خارج نیست و اگر خدا بخواهد، جلویش را می‌گیرد؛ یعنی در اینجا ما از شرور طبیعی به خدا پناه می‌بریم که خودشان شر نیستند، ولی زمینه‌ساز شر هستند. پس اگر مخلوقات در مسیر درست قرار نگیرند، شر می‌شوند؛ مثلاً اگر چاقوی بُرنده برای کاری مناسب مصرف شود، نیکوست؛ اما اگر در انجام کاری نامناسب استفاده شود، شر می‌شود.</p> <p>نیش و دندان برنده حیوانات، یک حربه دفاعی برای آن‌هاست که در برابر دشمنانشان به کار می‌برند، همانند سلاحی که ما در مقابل دشمن از آن استفاده می‌کنیم. اگر این سلاح بجا به کار رود خیر است؛ اما اگر نابجا و در برابر دوست مصرف شود شر است.</p> <p>نیش بعضی از مارها، زهری کشنده دارد و اگر موجودی را نیش بزند، باعث مرگ او می‌شود؛ پس از این نظر شر است، اما از زهر مار در تولید داروها برای درمان هم استفاده می‌کنند و از این نظر، دیگر شر نیست؛ بلکه خیر است.</p> <p>یکی از انرژی‌های ضروری انسان‌ها، نیروی برق است. اغلب وسایل الکترونیکی با برق کار می‌کنند و هنگامی که هوا تاریک می‌شود، نور لامپ است که به خانه روشنایی می‌دهد؛ اما اگر در خانه ما اتصالی رخ دهد و ما با جریان مستقیم برق برخورد کنیم، برای ما خطر جانی دارد؛ پس از این نظر، برای ما شر می‌شود.</p> <p>ارزشیابی مستمر: باتوجه به اینکه خدا شر خلق نمی‌کند، چرا آیه بیان کرده است که از شر مخلوقات به خدا پناه می‌برم؟! با مثال توضیح دهید.</p> <p>بعد از بیان آنکه از شر مخلوقاتی که همراه خودشان شر دارند، باید به خدا پناه برد؛ در ادامه، به شرّ طبیعی دیگری اشاره می‌شود: از شرّ تاریکی شب، هنگامی که فراگیر شود: ﴿وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ﴾ یعنی زمانی که شب، کاملاً تاریک شده است که همان آخر شب است.</p> <p>ارزشیابی مستمر: مگر تاریکی شب، شر است؟</p> <p>پاسخ فراگیر: بله، چون تاریکی ترسناک است! خانم اجازه چون دزدها شب دزدی می‌کنند.</p> <p>معلم توضیح می‌دهد که تاریکی شب به این خاطر شر است که بیشتر شرها، مانند حمله دشمن، دستبرد سارق، هجوم حیوانات و حشرات و کارهای زشت و خلاف، بیش از همه وقت، در شب‌های تیره و تاریک می‌دهند؛ چراکه از دید مردم پنهان‌اند و انسان‌ها از خطرات احتمالی اطرافشان غافل‌اند و فقط وقتی باخبر می‌شوند که آن‌ها کار خود را کرده‌اند.</p> <p>پروردگار سپیده‌دم قادر است انسان را نه تنها در برابر شرور طبیعی، بلکه از</p>	ارائه درس

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن موضوع: تدبیر در سوره فلق درس: ششم مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>شروع انسانی که ریشه در سوء اختیار انسان دارد نیز مصون بدارد؛ از شرّ زنان جادوگر، آن هنگام که در گره‌ها می‌دمند و در کار مردم گره می‌افکنند: ﴿وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ﴾</p> <p>ارزشیابی مستمر: سؤالی که پیش می‌آید، این است که چرا در اینجا نگفت مردان جادوگر و نام زنان را آورد؟ پاسخ این است که اولاً خانم‌ها بیشتر دنبال سحر هستند و چون قوه تخیلی قوی دارند، می‌توانند به عنوان ساحر در چیزها و دیگران تأثیر بگذارند و به سبب غفلت‌مان از سحرشان در معرض آسیب آن‌ها هستیم.</p> <p>ارزشیابی مستمر: آیا سحر بدون اذن خدا تأثیر دارد؟ البته سحر بدون اذن خدا اثری ندارد؛ کسی که به خدا ایمان دارد، نباید نگران جادو و جنبل باشد! بنابراین با خواندن همین سوره و پناه بردن به خدا، جادوها از کار می‌افتند.</p> <p>خداوند می‌تواند انسان را از دیگر شرور انسانی نیز حفظ کند؛ شروری مثل شرّ انسان حسود، هنگامی که حسادتش تحریک شود و حسادت بورزد و آسیبی را به فرد دیگر منتقل کند: ﴿وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ﴾^۲</p> <p>ارزشیابی مستمر: حسادت کردن یعنی چه و چرا شر است؟ یعنی نعمت‌هایی که دیگران دارند، برای انسان خوشایند نباشد و چون ممکن است انسان حسود صدمه‌ای بزند، پس آری، شر است.</p> <p>حسادت بدین شکل است که خداوند به کسی نعمت داده است، مثلاً علم و مال و موفقیت؛ اما من به جای اینکه تسلیم اراده خداوند باشم، حسادت می‌ورزم؛ یعنی با قلب خود به کار خداوند و نعمتی که عطا فرموده است، اعتراض می‌کنم! پس یکی از گناهان پرخطر، حسادت است. آدمی نمی‌تواند حسود را نادیده بگیرد و خطر بزرگی دارد که تنها راه نجات از آن، پناه بردن به پروردگار سپیده‌دم است. در واقع حاسد کسی است که آرزو می‌کند، نعمت از دست صاحبش برود و این نعمت تنها از آن او باشد؛ اما انسان مؤمن غبطه می‌خورد؛ یعنی آرزو می‌کند که او هم همانند دوستش از نعمت برخوردار باشد.</p> <p>منظور از شرّ حسود، هنگامی که حسادت می‌ورزد، این است که با وجود اینکه ممکن است حس حسادت، کم‌وبیش درون همه انسان‌ها باشد؛ هر چند صفای دل را از بین می‌برد، به خودی خود شر نیست؛ هر وقت تبدیل به عمل شد، شر می‌شود. اگر کسی حسادت نورزد، شری برایش نیست. اگر حسود حسادت خود را عملی کند؛ به دلیل اینکه ما از نیت او غافلیم، باید از شرّ او به خدا پناه ببریم.</p> <p>ارزشیابی مستمر: حال چگونه این مرض را درمان کنیم؟ ممکن است فراگیر</p>	<p>ارائه درس</p>

۱. فلق، ۴.

۲. فلق، ۵.

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن موضوع: تدبیر در سوره فلق درس: ششم مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>پاسخی ندهد. پاسخ این است که باید حسادت را سرکوب کرد. اگر کسی حسادت ورزید، اما حسادتش را نادیده گرفت و آن را عملی نکرد، در این صورت حسد کم‌رنگ و کم‌رنگ‌تر می‌شود تا اینکه بمیرد. حسد آدمی را وامی‌دارد تا بر ضد کسی سخن بگوید، توطئه بچیند و مشکلاتی برایش ایجاد کند؛ اما اگر حسادت را نادیده بگیریم و از آن پیروی نکنیم، آهسته‌آهسته حسد کم‌تر می‌شود تا اینکه از میان می‌رود؛ اما اگر حسادت را ادامه دهیم و چیزی بگوییم تا به اصطلاح دلمان خنک شود و آرام بگیریم، نتیجه عکس خواهیم گرفت و حسدمان افزون و افزون‌تر می‌شود.</p> <p>آری، اهتمام به این شرور همان طوره که بیان شد، به خاطر این است که انسان از این شرها غافل است؛ یعنی این شرور، در حال غفلت آدمی حمله می‌کنند و در این حالت، انسان از محافظت خود در مقابل این شرور ناتوان است؛ از این رو باید با توکل و توسل به پروردگار، به او پناه ببریم تا دریچه‌هایی از امدادهای الهی به رویمان باز شود و از این شرور محافظت شویم. اگر پروردگار سپیده دم پشتیمان ما باشد، هیچ‌کس نمی‌تواند به ما آسیبی برساند؛ اما به شرط اینکه با زبان و قلب و عقلمان به یاد خدا باشیم تا آرامش بیابیم و از همه شرور و آفت‌ها در امان باشیم.</p>	ارائه درس
	<p>روایت شده است: «رسول خدا ﷺ بسیاری اوقات، حسن و حسین <small>علیهما السلام</small> را با معوذتین تعویذ می‌کردند»؛ یعنی آن‌ها را در پناه خدا قرار می‌دادند!</p>	بیان حدیثی مناسب با موضوع درس
۵	<p>معلم به منظور تثبیت درس، با تأکید بر جهت هدایتی سوره، آن را مروری اجمالی می‌کند.</p>	خلاصه کردن درس
۸	<p>از فراگیر سؤال می‌کنیم تا اطمینان پیدا کنیم که درس را یاد گرفته است:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱. فضای نزول سوره را بیان کن. (حیطه شناختی) ۲. جهت هدایتی سوره را بیان کن. (حیطه شناختی) ۳. با توجه به اینکه تمام سوره‌ها و آیاتی که بر پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> وحی می‌شد چه آن‌ها که با «قل» آغاز می‌شد و چه نمی‌شد، همه را رسول برای مردم ابلاغ می‌کردند، چرا این سوره با واژه «قل» آغاز شده است؟ (حیطه شناختی) ۴. چه وقت انسان پناه می‌برد؟ (حیطه شناختی) ۵. به چه کسی باید پناه ببریم؟ (حیطه شناختی) ۶. منظور از «رب فلق» چیست؟ (حیطه شناختی) ۷. چرا باید به «رب فلق» پناه ببریم؟ (حیطه شناختی) ۸. در این سوره، از چه شروری باید به خدا پناه برد؟ (حیطه شناختی) 	ارزشیابی پایانی درس

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبّر در قرآن موضوع: تدبّر در سورۀ فلق درس: ششم مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۸	<p>۹. منظور از «شَرِّ مَا خَلَقَ» چیست؟ (حیطۀ شناختی)</p> <p>۱۰. منظور از «نَفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ» چیست؟ (حیطۀ شناختی)</p> <p>۱۱. منظور از «حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ» چیست؟ (حیطۀ شناختی)</p> <p>۱۲. چرا سه نوع شر (تاریکی و سحر و حسد) مطرح شد؟ (حیطۀ شناختی)</p> <p>۱۳. سورۀ فلق چه پیام آموزنده‌ای برای ما دارد؟ (حیطۀ شناختی)</p> <p>۱۴. چه کسانی علاقه مند هستند، هرآنچه را از سوره فهمیده‌اند، ارائه دهند؟ (حیطۀ عاطفی)</p> <p>۱۵. آیا دوست دارید تدبّر در این سوره را به دیگر دوستان خود هم ارائه دهید؟ (حیطۀ عاطفی)</p> <p>۱۶. آیا سوره‌های قبلی را که تدبّر در آن‌ها تدریس شد، مرور می‌کنید؟ (حیطۀ عاطفی)</p> <p>۱۷. تا حالا احساس کرده‌اید که خطر از بیخ گوشتان رد شده است؟ چرا؟ (حیطۀ عاطفی)</p> <p>۱۸. چقدر به خواندن سوره‌های فلق و ناس و... اهمیت می‌دهید؟ (حیطۀ عاطفی)</p> <p>۱۹. آیا قبول دارید، خداوند بهترین پناهگاه برای دفع شرور است؟ چرا؟ (حیطۀ عاطفی)</p> <p>۲۰. در لحظاتی که با خطری مواجه می‌شوید و کاری از دستتان برنمی‌آید، چه می‌کنید؟ (حیطۀ عملکرد)</p> <p>۲۱. آیا خطرات، فقط همان چیزهایی هستند که ما از آن‌ها آگاهی داریم؟ چرا؟ (حیطۀ عملکرد)</p> <p>۲۲. شما چگونه خود را از خطرات ناشناخته حفظ می‌کنید؟ (حیطۀ عملکرد)</p> <p>۲۳. آیا شروری که به انسان می‌رسد، از حیطۀ کنترل قدرت خدا خارج‌اند؟ چرا؟ (حیطۀ عاطفی)</p> <p>۲۴. برای اینکه در تاریکی شری به شما نرسد، چه می‌کنید؟ (حیطۀ عملکرد)</p> <p>۲۵. آیا کار افرادی را تأیید می‌کنید که برای رفع مشکلاتشان دنبال سحر و جادو هستند؟ (حیطۀ عاطفی)</p> <p>۲۶. چگونه حسادت خود را کنترل می‌کنید؟ (حیطۀ عملکرد)</p> <p>۲۷. چه کار می‌کنید تا دیگران به شما حسادت نوززند؟ (حیطۀ عملکرد)</p> <p>۲۸. شرور تاریکی شب و ساحر و حسود، چقدر اهمیت دارند؟ چرا؟ (حیطۀ عاطفی)</p>	<p>ارزشیابی پایان درس</p>

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبّر در قرآن موضوع: تدبّر در سوره فلق درس: ششم مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۱	برای تکمیل یادگیری، قرائت متدبّرانه انجام می‌شود.	قرائت دوباره سوره و دعای پایان درس
۱	از فراگیر خواسته می‌شود، درس امروز را برای پرسش در جلسه بعد مرور کند؛ همچنین سوره‌ای که در جلسه بعد تدریس خواهد شد، مشخص می‌شود و باتوجه به اینکه قرائت چندباره در تدبّر، از اهمیت برخوردار است، از فراگیر خواسته می‌شود، سوره را چندین بار قرائت کند و ترجمه‌ای آسان و روان از آن را بداند. در پایان، خدا قوت می‌گوییم و خداحافظی می‌کنیم.	تعیین تکلیف برای جلسه بعد
	بهتر است که معلم روی بحث سحر و جادو، زیاد مانور ندهد. نباید به فراگیر طوری تلقین شود که گمان کند بخشی از زندگی او درگیر سحر و جادوست.	بایسته‌ها برای مری

درس هفتم
تدبر سورۀ توحید

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان موضوع: تدبیر در سورۀ توحید تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم: ..... درس: هفتم	مشخصات کلی
۱۰	۱. سلام و احوالپرسی؛ ۲. حضور و غیاب؛ ۳. بیان تاریخ و مناسبت هفته یا روز؛ ۴. پرسش از درس قبل.	فعالیت‌های معلم قبل از تدریس
۵	<p>ارزشیابی مستمر: آیا هرکس به تنهایی می‌تواند از پس همه نیازها و مشکلاتش برآید؟ مسلماً نه. چون مطمئناً تاکنون مشکلات و نیازهایی وجود داشته است که خودمان نتوانسته‌ایم آن‌ها را حل کنیم. در این مواقع، چه کار می‌کنید؟ پیش چه کسی می‌روید؟ از چه کسی کمک می‌گیرید؟ مثلاً ممکن است به پدر و مادر یا معلم و دوستان خود مراجعه کنید تا به شما کمک کنند. تازه بعضی وقت‌ها پدر و مادر هم به تنهایی نمی‌توانند مشکل ما را برطرف کنند؛ بلکه به کمک دیگران هم نیاز است. حال اگر این‌ها هم نتوانند مشکل ما را حل کنند، چه کسی می‌تواند به ما کمک کند؟ آیا انسانی هست که بتواند همه نیازهای یک انسان دیگر را برآورده کند؟ آیا انسانی که خود نیازمند است، می‌تواند نیاز دیگران را برآورده کند؟! پس تنها، کسی می‌تواند نیاز همه انسان‌ها را برآورده کند که خودش بی‌نیاز باشد.</p> <p>آیا جز خدای بزرگ و مهربان، بی‌نیاز دیگری وجود دارد؟! آیا او برای انجام کاری به کمک دیگران نیاز دارد؟! نه، چون خداوند، تنها کسی است که خودش به هیچ چیز و هیچ‌کس نیازی ندارد و تنها اوست که می‌تواند مشکلات ما را حل کند و نیازهایمان را برآورده کند.</p> <p>اگر پدر و مادر، دوست، معلم یا هرکس دیگری بتواند مشکل و نیاز ما را برطرف کند، به نظر شما چه کسی به آن‌ها این قدرت و توانایی را داده است که مشکل ما را حل کنند؟ آیا جز خداوندی که آفریننده آن‌هاست، کس دیگری به آن‌ها قدرت داده است؟</p> <p>چرا بعضی‌ها در لحظات سخت زندگی و مشکلات زیادی که دارند، باز هم آرام‌اند؟ پاسخ این است که آن‌ها ایمان دارند که تنها کسی که نیازهایشان را برطرف می‌کند، فقط خدای یکتای بی‌همتا است و بس؛ از این رو همه چیز را به خدا می‌سپارند و از خدا می‌خواهند که مشکلشان را حل کند.</p> <p>برایتان پیش آمده است که موقع امتحان به خاطر مشکلاتی نتوانید خوب درس بخوانید؛ اما از خدا بخواهید که کمکتان کند و بروید سر جلسه امتحان و هرچه را یاد دارید، جواب دهید؛ بعد هم نمره‌تان چیزی شود که فکرش را نمی‌کردید؟! </p>	ایجاد انگیزه

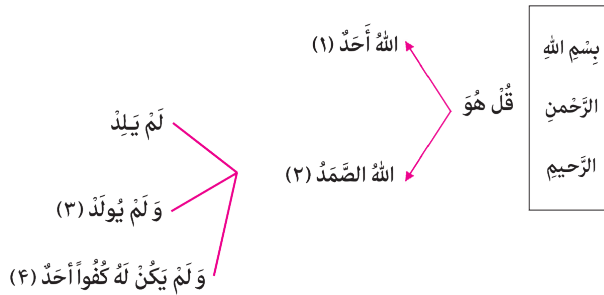
مشخصات کلی	نام درس: تدبیر در قرآن مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان موضوع: تدبیر در سوره توحید تعداد فراگیران: ۲۰ نفر	درس: هفتم نام معلم:	مدت زمان: ۶۰ دقیقه
------------	--	------------------------------	-----------------------

۱. سوره را با فراگیران قرائت می‌کنیم: بهتر است تلاوت سوره، با صوت دل‌نشین یک قاری نوجوان صورت پذیرد و در غیر این صورت، چنانچه معلم مهارت ترتیل نداشت، با استفاده از اسلاید یا ضبط صوت یا تلفن همراه انجام شود؛

۲. شناسه سوره را که شامل تعداد آیات، مکان نزول، سال نزول و جایگاه سوره در مصحف است، روی تخته می‌نویسیم:

۳. سوره را به شکل ساختاری پای تخته ترسیم می‌کنیم:

۴. بر اساس ترجمه آقای رحماندوست، ترجمه‌ای ساده و روان از آیات ارائه می‌دهیم:

به نام خدای بخشنده مهربان

بگو که او خدای یکتاست. (۱) خدای بی‌نیازی که همه به او نیازمندند و فقط او نیازشان را برطرف می‌کند. (۲) نه فرزندی دارد و نه فرزند کسی است (۳) و هیچ‌کس شبیه و همتای او نیست. (۴)

۵. فضای سوره را بیان می‌کنیم: فضا بهتر است به شکل داستان مطرح شود. در این قسمت، می‌توانیم از اطلاعات قبلی فراگیران در این زمینه، استفاده کرده و آن‌ها را تصحیح و تکمیل کنیم:

سوره در فضایی نازل شد که تمام ادیان الهی گذشته و کتاب‌های آسمانی، تحریف شده و آموزه‌های پیامبران صاحب شریعت، به دست دنیاخواهان و پیروان شیطان تغییر یافته بود. به همین خاطر، امت‌های زیادی به انحراف کشیده شده بودند. انواع شرک، از جمله فرزند قائل شدن برای خدای متعالی، فراگیر شده بود. یهود، عزیز را و مسیحیان، عیسی را پسر خدا می‌دانستند و مشرکان عرب نیز معتقد بودند که فرشتگان، دختران خدا هستند! در سرزمین حجاز و شهر مکه نیز وضع به همین صورت، بلکه بدتر و ظلمانی‌تر بود. با اینکه مکه محل خانه توحید و بنای پیامبران بزرگوار خدا، ابراهیم علیه السلام

ارائه درس

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	درس: هفتم نام معلم:	موضوع: تدبیر در سوره توحید تعداد فراگیران: ۳۰ نفر	نام درس: تدبیر در قرآن ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان	مشخصات کلی
۳۰		<p>و اسماعیل <small>علیهم السلام</small> بود، در طول بیش از سه هزار سال فاصله میان ابراهیم <small>علیه السلام</small> تا پیامبر اسلام <small>صلی الله علیه و آله</small>، خرافه و کفر بر عقاید بیشتر مردم این دیار سایه انداخته بود. کار به جایی رسید که قبایل مختلف سرزمین عربستان بت‌های گوناگون خود را در خانه کعبه آویخته و هنگام زیارت کعبه، بت‌هایشان را پرستش می‌کردند و برای برطرف کردن حوائج خود، دست نیاز به سوی آن‌ها دراز می‌کردند. مردم بدون هیچ آیین و مقصدی، روزگار را در جهل و نادانی سپری می‌کردند. از میان همه ساکنان حجاز، تنها خاندانی که بر آیین ابراهیمی باقی مانده و همچنان یکتاپرست به‌شمار می‌آمد، خاندان بنی‌هاشم از قبیله قریش بود تا اینکه پروردگار، بهترین آفریده خود را برای هدایت مردم به سوی آنان مبعوث کرد. با بعثت پیامبر اکرم <small>صلی الله علیه و آله</small>، دین اسلام به‌عنوان دین جدید، ظهور و با آیین‌های بت‌پرستی مخالفت کرد؛ برای همین، افراد مختلفی از اهل کتاب و مشرکین مکه، درباره اوصاف پروردگار از حضرت محمد <small>صلی الله علیه و آله</small> سؤالاتی می‌کردند و از آن بزرگوار <small>صلی الله علیه و آله</small> می‌خواستند که خدای خود را توصیف کند.</p> <p>۶. جهت هدایتی سوره را پای تخته می‌نویسیم:</p> <p>سوره اخلاص نازل شد و پاسخ سؤال آنان را این‌گونه داد که، خدا، یگانه و بی‌همتاست، همه به او محتاج‌اند و او را قصد می‌کنند و تنها اوست که نیازها را برطرف می‌کند؛ بنابراین فقط او شایسته پرستش است و برای توضیح معنای صمدیت، صفات سه‌گانه فرزندداشتن و زاییدن و همتاداشتن را از الله نفی کرد تا با این بیان همه عقاید خرافی و شرک‌آلود را از بین ببرد.</p> <p>آری، خداوند به هیچ‌کس نیاز ندارد و به هر کار سخت و مشکل توانا است و تنها اوست که همیشه به انسان‌ها کمک می‌کند و در مشکلات و تنهایی‌ها همراه انسان است. بدین ترتیب مطلب اصلی سوره، در زمینه صمدیت خداوند است. با این توضیحات، جهت هدایتی این سوره عبارت است از:</p> <p style="text-align: center;">خدای صمد، تنها برآورده‌کننده حوائج</p> <p>۷. قسمت اصلی سوره، یعنی تفهیم متن ارائه می‌شود:</p> <p>به نام خداوند گسترده‌مهر مهربان</p> <p>ارزشیابی مستمر: پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> مأمور بودند که همه سوره‌ها و آیاتی که برایشان نازل می‌شد، به مردم منتقل کنند؛ پس چرا واژه «قل» در اول همه سوره‌ها و آیه‌ها نیامده است؟</p> <p>ممکن است فراگیر پاسخی ندهد یا بیان کند: «چون مطلب مهمی بوده است،</p>	<p>ارائه درس</p> 	

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	درس: هفتم نام معلم:	موضوع: تدبیر در سوره توحید تعداد فراگیران: ۲۰ نفر	نام درس: تدبیر در قرآن مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان	مشخصات کلی
<p>۳۰</p>		<p>«قل، هم آمده است.»</p> <p>سوره اخلاص با واژه «قل» آغاز می شود؛ باتوجه به اینکه تمام سوره ها و آیاتی که بر پیامبر ﷺ وحی می شد، چه آن هایی که با «قل» آغاز می شد و چه آن هایی که با «قل» آغاز نمی شد، همه را حضرت رسول ﷺ برای مردم ابلاغ می کردند، آغاز شدن سوره با واژه «قل» نشان دهنده این است که ابلاغ این سوره به مردم، به خاطر اهمیت بسزایی که دارد باید فراتر از گفتن باشد؛ یعنی «ای رسول! نه تنها بگو، بلکه این حقیقت را برای آن ها خوب توضیح بده.»</p> <p>خداوند در بیان اوصاف خود به پیامبر ﷺ می فرماید: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾؛^۱ بگو او خدای احد است. احد یعنی یگانه ای که نهایی در یگانگی او نیست؛ بنابراین جایی برای خدای دوم نمی ماند؛ زیرا وقتی بعد از عدد «یک»، عدد «دو» می آید که «یک» محدود بوده و انتها داشته باشد. پس ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾، یعنی این خدایی که همه صفات خوب را دارد، تک و بی نظیر است.</p> <p>درس خداشناسی را باید از حضرت زینب <small>رضی الله عنها</small> آموخت که در دوران کودکی، «پدرش حضرت علی <small>رضی الله عنه</small> از او پرسید: 'بگو یک.' زینب <small>رضی الله عنها</small> بی درنگ پاسخ داد: 'یک.' علی <small>رضی الله عنه</small> فرمود: 'بگو دو.' زینب <small>رضی الله عنها</small> سکوت کرد و چیزی نگفت. پدر دوباره خواسته اش را تکرار کرد. زینب <small>رضی الله عنها</small> گفت: 'پدر عزیزم، زبانی که به گفتن یک (خدای یکتا) باز شده است، چگونه کلمه دو را به زبان آورد؟'^۲</p> <p>ارزشیابی مستمر: به نظر شما، مشرکان، خالق آسمان ها و زمین را چه کسی می دانستند؟ بت ها؟ خیر.</p> <p>مشرکان، خداوند را به عنوان خالق قبول داشتند؛ اما دچار شرک شدند و گفتند: خدا شریک هم دارد و این بت ها هستند که امور جهان را تدبیر و مدیریت می کنند و برای همین آن ها را پرستش کرده و از آن ها خواسته خود را می خواستند؛ از این رو در آیه بعد می فرماید: ﴿اللَّهُ الصَّمَدُ﴾؛^۳ یعنی فقط الله، صمد است.</p> <p>ارزشیابی مستمر: می دانید صمد یعنی چه؟ یعنی بی نیاز. خُب پس با غنی چه فرقی دارد؟</p> <p>ارزشیابی مستمر: عبارت قرآنی ﴿اللَّهُ الصَّمَدُ﴾، یعنی اینکه تنها، خدا نیازها را برطرف می کند. پس چرا برای رفع نیازهایمان، به ائمه <small>رضی الله عنهم</small> توسل می کنیم؟</p> <p>پاسخ فراگیر: چون خدا به آن ها اجازه داده است؟</p> <p>آری، صمد یعنی بزرگی که تمام موجودات عالم، کوچک و بزرگ برای رفع نیاز به او مراجعه می کنند؛ درحالی که خود، بی نیاز مطلق است. خداوند چون خالق موجودات است، موجودات محتاج او هستند؛ بنابراین برای برآورده شدن</p>	<p>ارائه درس</p>	

۱. توحید، ۱.

۲. ذبیح الله محلاتی، ریاحین الشریعه؛ در ترجمه دانشمندان بانوان شیعه، ج ۳، ص ۵۴.

۳. توحید، ۲.

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان موضوع: تدبیر در سورة توحيد تعداد فراگیران: ۳۰ نفر	مشخصات کلی
۳۰	<p>حاجات خود، به او روی می‌آورند و چنانچه به دیگری هم متوسل شوند، در حقیقت، مقصد و مقصودشان خداست.</p> <p>بیشتر ما در خانه‌هایمان تلفن داریم. گاهی تلفن‌ها خراب می‌شوند؛ آن وقت برای استفاده از تلفن باید به جایی رفت که تلفنش کار می‌کند. ما همه می‌توانیم با خدا صحبت کنیم؛ اما گاهی این دل‌ها به واسطه گناه خراب می‌شوند و خط نمی‌دهند! آن وقت می‌رویم سراغ افرادی که خطشان دائم وصل است: آن‌ها همین ائمه هدی <small>علیهم‌السلام</small> هستند.</p> <p>پس ما، هم می‌توانیم حاجت‌هایمان را به طور مستقیم از خدا بخواهیم و هم می‌توانیم از پیامبران یا امامان <small>علیهم‌السلام</small> بخواهیم که برایمان دعا کنند و حاجت‌هایمان را از خدا بخواهند. خدا مؤمنان را تشویق می‌کند که از پیامبر <small>صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم</small> بخواهند برایشان دعا کند و وعده داده است که اگر پیامبر <small>صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم</small> از خدا بخواهد که آن‌ها را بیامزد، خدا آن‌ها را می‌آمزد.^۱</p> <p>اگر متوسل شدن به پیامبر <small>صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم</small> بد است، پس چرا خدا مؤمنان را تشویق می‌کند که نزد پیامبر <small>صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم</small> بیایند و پیامبر <small>صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم</small> را تشویق می‌کند که برای مؤمنان آموزش بخواهد؟!</p> <p>اینکه برای امامان یا پیامبر <small>صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم</small>، قدرت مستقلی در برابر قدرت خدا قائل شویم و معتقد باشیم که اگر خدا کاری را نخواهد، باز هم پیامبر <small>صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم</small> یا امامان <small>علیهم‌السلام</small> می‌توانند آن را انجام دهند، عقیده ناپسندی است؛ ولی هیچ مؤمنی چنین عقیده‌ای ندارد.</p> <p>ارزشیابی مستمر: مثلاً خود شما که دعا می‌کنید و از پیامبر <small>صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم</small> یا امام رضا <small>علیه‌السلام</small> می‌خواهید که حاجت شما را برآورده کند، امام رضا <small>علیه‌السلام</small> را از خدا برتر می‌دانید یا خدای ناکرده فکر می‌کنید اگر خدا نخواهد، امام رضا <small>علیه‌السلام</small> می‌تواند کاری را انجام دهند؟!</p> <p>اگر برای پیامبر <small>صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم</small> و امامان <small>علیهم‌السلام</small> قدرت مستقلی قائل نشویم، بلکه معتقد باشیم که اگر پیامبر <small>صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم</small> یا امامان <small>علیهم‌السلام</small> برای ما دعا کنند، خدا دعای آن‌ها را اجابت می‌کند؛ این عقیده پسندیده و خوبی است و همه ما چنین عقیده‌ای داریم. در ضمن، توجه کنید که ما ائمه <small>علیهم‌السلام</small> را نمی‌پرستیم؛ اما مشرکان بت‌ها را می‌پرستند.</p> <p>خلاصه اینکه ﴿اللَّهُ الصَّمَدُ﴾^۲، یعنی خدا همان بی‌نیازی است که همه به او نیازمندند و برای برآورده شدن حاجاتشان به او رو می‌آورند.</p>	<p>ارائه درس</p>

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	درس: هفتم نام معلم:	موضوع: تدبّر در سوره توحید تعداد فراگیران: ۲۰ نفر	نام درس: تدبّر در قرآن مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان	مشخصات کلی
۳۰	<p>در ادامه برای اینکه توضیح دهد «فقط خدا صمد است»، سه چیز را از خدا نفی می‌کند: اول اینکه خداوند، فرزندی ندارد، چون در این صورت، به آن فرزند نیاز داشت: «لَمْ يَلِدْ»؛ دوم اینکه خدا فرزند کسی نیست، چون در این صورت، نیز به پدر و مادری نیازمند بود که او را به دنیا آورده‌اند: «وَلَمْ يُولَدْ»؛ سوم نیز اینکه هیچ‌کس همتای خداوند نیست، چون در این صورت، این همتا نیز بی‌نیاز بود و خداوند به او نیازمند می‌شد: «وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ»^۱؛ پس فقط، خدا صمد است و بس.</p> <p>ارزشیابی مستمر: چرا خداوند، فرزند و والدین و کفو را از خود نفی کرده است؟ پاسخ فراگیر: برای اینکه اثبات کند، فقط خودش صمد است.</p>			ارائه درس
	<p>امام علی <small>علیه السلام</small> فرموده‌اند: «فقط از خدای سبحان درخواست کنید؛ چراکه اگر او به شما عطا کند، شما را گرامی می‌کند و اگر به شما ندهد، خیرتان را در آن قرار می‌دهد.»^۲</p>			بیان حدیثی مناسب با موضوع درس
۵	<p>معلم به منظور تثبیت درس با تأکید بر جهت هدایتی سوره، آن را مروری اجمالی می‌کند.</p>			خلاصه کردن درس
۸	<p>از فراگیر سؤال می‌کنیم تا اطمینان پیدا کنیم که درس را یاد گرفته است:</p> <ol style="list-style-type: none"> ۱. فضای نزول سوره را بیان کن. (حیطه شناختی) ۲. جهت هدایتی سوره را بیان کن. (حیطه شناختی) ۳. با توجه به اینکه پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> تمام سوره‌ها و آیاتی که بر او وحی می‌شد، چه آن‌ها که با «قل» آغاز می‌شد و چه نمی‌شد، همه را برای مردم ابلاغ می‌کردند، چرا این سوره با واژه «قل» آغاز شده است؟ (حیطه شناختی) ۴. منظور از «اللَّهُ أَحَدٌ» چیست؟ (حیطه شناختی) ۵. منظور از «اللَّهُ الصَّمَدُ» چیست؟ (حیطه شناختی) ۶. خداوند برای توضیح صمدیت، چه چیزهایی را از خود نفی می‌کند؟ (حیطه شناختی) ۷. منظور از «لَمْ يَلِدْ وَ لَمْ يُولَدْ» چیست؟ (حیطه شناختی) ۸. منظور از «وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ» چیست؟ (حیطه شناختی) ۹. سوره توحید چه پیام آموزنده‌ای برای ما دارد؟ (حیطه شناختی) ۱۰. اینکه با تدبّر در سوره توحید آشنا شدید، ممکن است چه تأثیری در نمازهایتان داشته باشد؟ (حیطه عاطفی) 			ارزشیابی پایان درس

۱. توحید ۴.

۲. عبدالواحد بن محمد تمیمی آمدی، تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، ص ۱۹۳.

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان موضوع: تدبیر در سوره توحید تعداد فراگیران: ۲۰ نفر درس: هفتم نام معلم:	مشخصات کلی
۸	<p>۱۱. آیا دوست دارید آنچه از تدبیر در این سوره آموختید، برای دوستانتان هم بیان کنید؟ (حیطه عاطفی)</p> <p>۱۲. برای رفع مشکلات زندگی به چه فرد یا افرادی تکیه می‌کنید؟ چرا؟ (حیطه عملکرد)</p> <p>۱۳. قبول صمدیت خدا در زندگی چه اهمیتی دارد؟ (حیطه عاطفی)</p> <p>۱۴. اعتقاد به اینکه خدا تنها رافع حوائج است، چه تأثیری در زندگی شما دارد؟ (حیطه عاطفی)</p> <p>۱۵. اگر در زندگی برای شما مشکل حادی پیش بیاید، برای حل آن چه می‌کنید؟ (حیطه عملکرد)</p> <p>۱۶. اگر دچار بیماری سختی شوید، چه می‌کنید؟ (حیطه عملکرد)</p> <p>۱۷. اگر خانواده‌تان از نظر مالی دچار مشکل شوند، چه می‌کنند؟ (حیطه عملکرد)</p> <p>۱۸. به نظر شما چرا بعضی‌ها با اینکه در زندگی مشکلات زیادی دارند، احساس آرامش دارند؟ (حیطه عاطفی)</p> <p>۱۹. آیا می‌شود ما به صمدیت خدا باور داشته باشیم، اما باز هم در زندگی به تنش و اضطراب زیادی دچار باشیم؟ (حیطه عاطفی)</p>	ارزشیابی پایان درس
۱	برای تکمیل یادگیری، قرائت متدبیرانه انجام می‌شود.	قرائت دوباره سوره و دعای پایان درس
۱	از فراگیر خواسته می‌شود، درس امروز را مرور کند تا در جلسه بعد بتواند به پرسش‌ها پاسخ بدهد؛ همچنین سوره‌ای که در جلسه بعد تدریس خواهد شد، مشخص می‌شود و با توجه به اینکه در تدبیر، قرائت چندباره اهمیت دارد، از فراگیر خواسته می‌شود که سوره را چندین بار قرائت کند و ترجمه‌ای آسان و روان از آن را فرا گیرد. در پایان، خدا قوت می‌گوییم و خدا حافظی می‌کنیم.	تعیین تکلیف برای جلسه بعد
	معلم نباید از اصطلاحات و تعاریف کلامی، مانند توحید ذاتی و صفاتی و افعالی استفاده کند. برای این گروه سنی نباید از دلایل و برهان‌های فلسفی نیازمند فکر و تأمل زیاد استفاده کرد؛ اما از آنجاکه ذهن نوجوانان در زمینه این مسائل آماده شده است، می‌شود در اثبات وحدانیت خداوند، از محسوسات و چیزهایی که برای او فهم پذیر است، مثال و دلیل آورد. ما می‌توانیم با استفاده از شگفتی‌ها و نعمت‌های پیرامون خودمان، نوجوانان را بیشتر با خدا آشنا کنیم. چون بحث اصلی در این سوره، بحث توحید در صمدیت است، بهتر است	بایسته‌ها برای مربی

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	درس: هفتم نام معلم:	موضوع: تدبیر در سوره توحید تعداد فراگیران: ۲۰ نفر	نام درس: تدبیر در قرآن مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان	مشخصات کلی
		<p>بحث کلاس به سمت دعا پیش نرود؛ چراکه ممکن است سؤالاتی پیش آید که از حوصله کلاس خارج است؛ از قبیل اینکه: «چرا بعضی از دعاها ظاهراً مستجاب نمی شود؟»</p> <p>توجه شود که نفی پدر و فرزند برای خداوند، نفی عواطف خانوادگی نیست؛ بلکه نفی وابستگی و نیاز است؛ پس ذهن فراگیر نباید به این سمت برود که چرا خدا پدر و مادر ندارد؟</p> <p>معلم مراقب باشد، بچه ها به سمت سؤالات بی انتها درباره تصور خدا، سوق داده نشوند.</p> <p>معلم حتماً با بیانی روان، شبهه وهابیت در مسئله توسل را برای فراگیران پاسخ گوید.</p> <p>اگر فراگیران پرسیدند: «این خدای بی نیاز چه نیازی به نماز ما دارد؟» این گونه پاسخ می دهیم که: «این ما هستیم که به یاد خدا نیاز داریم» و در ادامه نیز توضیح مختصری اضافه می کنیم.</p>	<p>بایسته ها برای مری</p>	
			<p>۱. تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، ج ۱، چ ۱، قم: دفتر تبلیغات ایران، ۱۳۶۶.</p> <p>۲. محلاتی، ذبیح الله، ریاحین الشریعه؛ در ترجمه دانشمندان بانوان شیعه، تهران: دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۶۴.</p> <p>۳. مقدسی، مطهر بن طاهر، البدء و التاریخ، ترجمه محمدرضا شفیعی کدکنی، ج ۱، چ ۱، تهران، ۱۳۷۴.</p>	<p>منابع</p>

درس هشتم
تدبیر سورۀ عصر

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: هشتم موضوع: تدبیر در سورۀ عصر مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۳۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۱۰	<p>۱. سلام و احوالپرسی؛ ۲. حضور و غیاب؛ ۳. بیان تاریخ و مناسبت هفته یا روز؛ ۴. پرسش از درس قبل.</p>	فعالیت‌های معلم قبل از تدریس
۵	<p>ارزشیابی مستمر: یک سال چند ماه دارد؟ یک ماه چند روز دارد؟ یک روز چند ساعت است؟ هر ساعت چند دقیقه و هر دقیقه چند ثانیه است؟ چند سال از عمرمان می‌گذرد؟ در زندگی مان چقدر زمان مفید داشته‌ایم؟ در این زمانی که از عمرمان گذشته، چقدر به مخلوقات خدا و خودمان فایده رسانده‌ایم؟ آیا می‌توانیم زمان را به عقب برگردانیم و دوباره از اول شروع کنیم؟ می‌گویند وقت طلاست. توجه کنید که طلا را می‌شود خرید؛ اما وقت را نه. چقدر از وقتتان را به رازونیا با خدا و عبادت او اختصاص می‌دهید؟ چقدر کارهای خوب و مفید انجام می‌دهید؟ درس می‌خوانید؟ مطالعه مفید دارید؟ به اطرافیان‌تان، به‌ویژه پدر و مادران کمک می‌کنید؟ آیا زمانتان را مدیریت می‌کنید؟ برنامه‌ریزی دارید تا هرچیز، سر جای خودش باشد و بتوانید به اندازه عبادت کنید، به اندازه کار کنید و به اندازه تفریح و استراحت داشته باشید؟ مثلاً اگر شما به تازگی گوشی همراه یا رایانه خریده‌اید، آیا صحیح است که همه وقتتان را برای نوشتن پیامک یا بازی‌های کامپیوتری یا صحبت‌های بی‌بوده با دیگران صرف کنید؟ اصلاً در این صورت، میل و توانی برای انجام دادن کارهای دیگر، مثل عبادت و درس خواندن باقی می‌ماند؟ همیشه باید در همه کارهایمان تعادل داشته باشیم و به دوستان و اطرافیانمان هم سفارش کنیم که این‌گونه باشند.</p>	ایجاد انگیزه
۳۰	<p>۱. سوره را با فراگیران قرائت می‌کنیم: بهتر است تلاوت سوره، با صوت دل‌نشین یک قاری نوجوان صورت پذیرد و در غیر این صورت، چنانچه معلم مهارت ترتیل نداشت، با استفاده از اسلاید یا ضبط صوت یا تلفن همراه انجام شود؛</p> <p>۲. شناسه سوره را که شامل تعداد آیات، مکان نزول، سال نزول و جایگاه سوره در مصحف است، روی تخته می‌نویسیم:</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center; margin: 10px 0;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; background-color: #f0f0f0;">نام سوره: عصر (گذر زمان)</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; background-color: #f0f0f0;">جایگاه در مصحف: تکاثر، عصر (۱۰۳)، همزه</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; background-color: #f0f0f0;">مکان نزول: مکه</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; background-color: #f0f0f0;">سال نزول: اول یا دوم</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; background-color: #f0f0f0;">تعداد آیات: ۳</div> </div> <p>۳. سوره را به شکل ساختاری پای تخته ترسیم می‌کنیم:</p>	ارائه درس

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: هشتم موضوع: تدبیر در سوره عصر مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستانش تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
	<div style="text-align: center;"> </div> <p>۴. براساس ترجمه آقای رحماندوست، ترجمه‌ای ساده و روان از آیات ارائه می‌دهیم:</p> <p>به نام خدای بخشاینده مهربان</p> <p>سوگند به زمان (۱) که بی‌تردید انسان‌ها در حال زیانکاری هستند. (۲) مگر آن کسانی که ایمان دارند و نیکوکاری می‌کنند و یکدیگر را سفارش می‌کنند که طرفدار و پیرو حق باشند و نیز یکدیگر را به پایداری و شکیبایی فرامی‌خوانند. (۳)</p> <p>۵. فضای سوره را بیان می‌کنیم: فضا بهتر است به شکل داستان مطرح شود. در این قسمت می‌توانیم از اطلاعات قبلی فراگیران در این زمینه استفاده کرده و آن‌ها را تصحیح و تکمیل کنیم:</p> <p>سوره عصر از سوره‌هایی است که در اوایل بعثت، در مکه بر پیامبر ﷺ نازل شد؛ یعنی در فضایی که مردم عرب جاهلی، چنان درگیر دنیا شده بودند که فراموش کرده بودند از کجا و برای چه آمده‌اند و به کجا خواهند رفت. آنان، زندگی دنیایی خود را فقط فرصتی برای خوش‌گذرانی‌های موقت و بیهوده می‌پنداشتند و در نتیجه، سرمایه‌های وجودی خود اعم از عمر، زمان، استعدادها و انرژی را با صرف‌کردن در چیزهای بی‌ارزش، به هیچ‌و پوچ از دست می‌دادند. تمام تلاششان برای گردآوری مال بود و به ثروت خود مباهات می‌کردند و به دنبال کسب جاه و مقام بودند؛ غافل از اینکه زمان و عمر محدودشان به سرعت می‌گذرد و به ضرر و خسروانی برگشت‌ناپذیر دچار خواهند شد.</p> <p>۶. جهت هدایتی سوره را پای تخته می‌نویسیم:</p> <p>در چنین شرایطی، پروردگار مهربان، سوره مبارکه عصر را نازل کرد. آغاز سوره با قسم به عصر، زنگ بیداری انسان‌ها از خواب غفلت را به صدا درمی‌آورد و این‌گونه توجه انسان را به اهمیت زمان جلب می‌کند. در جواب قسم نیز، این حقیقت را بیان می‌کند که در گذر زمان به‌طور طبیعی همه انسان‌ها دچار خسروان می‌شوند، چراکه عمر انسان به‌عنوان یک سرمایه، لحظه‌به‌لحظه از دست می‌رود و برگشت‌ناپذیر است؛ از این رو او در زیان و خسروان است؛ مگر اینکه اهل ایمان باشد. این ایمان، در عمل صالح او و نیز توصیه دیگران به حق و صبر نشان داده می‌شود تا از این خسروان نجات یافته و آن را جبران کند. با این توضیحات،</p>	<p>ارائه درس</p>

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: هشتم موضوع: تدبیر در سورۀ عصر مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستانش تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p style="text-align: center;">جهت هدایتی این سوره عبارت است از:</p> <div style="text-align: center; border: 2px solid black; padding: 10px; margin: 10px auto; width: 80%;"> <p>همه انسان‌ها در سرمایه عمرشان دچار خسران هستند، مگر اهل ایمان</p> </div> <p>پس ای انسان! عمر با تمام ارزشی که دارد، به سرعت در حال گذر است و فرصت‌ها یکی پس از دیگری از دست می‌روند، باید بکوشی تا آخر این فرصت، دست خالی نباشی و ضرر نکرده باشی.</p> <p>۷. قسمت اصلی سوره، یعنی تفهیم متن ارائه می‌شود:</p> <p>به نام خداوند گسترده‌مهر مهربان پروردگار در سورۀ مبارکۀ عصر، اهمیت زمان روبه‌پایان را تذکر می‌دهد. این سوره با سوگندی پرمعنا آغاز می‌شود.</p> <p>ارزشیابی مستمر: به نظر شما چرا خدا در قرآن، بعضی جاها کلام خود را با سوگند آغاز کرده است؟</p> <p>پاسخ فراگیر: شاید می‌خواهد مطلب مهمی را بگوید.</p> <p>بله، همیشه قسم به امور پُرارزش و مهم تعلق دارد. قسم‌های قرآن نیز دلیل بر عظمت و اهمیت اموری است که به آن‌ها قسم یاد شده است. از طرف دیگر قسم همیشه برای تأکید است. از این گذشته هرگاه گوینده، سخن خود را قاطعانه بیان کند، از نظر روانی در قلب شنونده اثر بیشتری می‌گذارد؛ این قسم‌های قرآن نیز مؤمنان را قوی‌تر و منکران را نرم‌تر می‌کند.</p> <p>خداوند در این سوره، به «عصر» سوگند خورده است: ﴿وَ الْعَصْرِ﴾</p> <p>ارزشیابی مستمر: منظور از «عصر» در اینجا چیست؟</p> <p>پاسخ فراگیر: منظور زمان است.</p> <p>عصر، گاهی به معنای دوران و روزگار است، مانند عصر هخامنشیان و گاهی نیز به معنای بعدازظهر و آخر روز است. هر دوی این‌ها یک خصوصیت مشترک دارند که به همان معنای لغوی عصر برمی‌گردد. عصر در لغت به معنای چکیدن و فشردن است؛ گویا بعدازظهر به این دلیل، عصر نامیده شده است که نزدیک به تمام شدن روز و آمدن شب است. عصر به معنای بعدازظهر، لحظه‌ای است که آخرین شعاع‌ها و قطره‌های نور را می‌بینیم و روشنایی رو به اتمام است. خصوصیت عصر و روزگار هم، همین است که می‌گذرد و تمام می‌شود؛ پس در واقع، عصر، روز و روزگاری است که رو به پایان است.</p> <p>در جواب قسم که اصل سخن نیز محسوب می‌شود، حقیقت مهم در خسران بودن همه انسان‌ها، با تأکید هرچه بیشتر بیان شده است: ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ</p>	ارائه درس

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: هشتم موضوع: تدبیر در سوره عَصْر مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستانش تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
	<p>لَفِي خُسْرٍ ﴿۱﴾. این تأکیدها عبارت است از:</p> <p>۱. خود جمله با قسم آغاز شده است: هرگاه می‌خواهند مطلبی را با قاطعیت و تأکید بیان کنند، آن را با قسم همراه می‌کنند، مثل برخی از مردم که با قسم خوردن می‌خواهند طرف مقابلشان اطمینان خاطر پیدا کرده و حرفشان را کاملاً باور کند؛</p> <p>۲. این سوره با حرف «إِنَّ» آغاز شده است: یکی از کارهای عرب‌زبان‌ها برای بیان حتمیت و قطعیت سخن و ازین‌بردن تردید، این است که جمله را با حرف «إِنَّ» آغاز می‌کنند. برای همین ما در فارسی این حرف را با واژه‌های قطعاً و حتماً ترجمه می‌کنیم؛</p> <p>۳. خداوند در این سوره نفرموده است که انسان خسارت می‌بیند، بلکه فرموده است: «انسان در خسران است»: این، شدت خسران را می‌رساند؛ یعنی انسان‌ها غرق در خسران‌اند و خسران، آن‌ها را از اطراف در محاصره شدید و کامل قرار داده و راه نجاتی ندارند.</p> <p>ارزشیابی مستمر: حُب، با این توضیحات، چه کسی می‌تواند به این سؤال پاسخ دهد: «چرا آیه دوم این سوره، اهمیت ویژه‌ای دارد؟»</p> <p>فراگیر توضیح می‌دهد.</p> <p>ارزشیابی مستمر: منظور از ضرر و خسران چیست؟</p> <p>پاسخ فراگیر: یعنی زیان می‌کند و از دست می‌دهد.</p> <p>آفرین، برای اینکه معنای خسران را خوب بفهمید به این مثال توجه کنید: فردی، پولی را پس انداز کرده است و می‌خواهد با به‌کارانداختن این سرمایه، سودی به دست آورد، اما متأسفانه به‌خاطر اینکه بلد نبوده است که چطور کار کند، سودی به دست نمی‌آورد؛ اما اصل پولش همچنان باقی است. گاهی وضع از این هم بدتر می‌شود؛ یعنی فرد سود که نکرده است هیچ، اصل سرمایه خود را هم از دست می‌دهد و به اصطلاح ورشکست می‌شود. در این حالت است که دچار خسران شده است؛ یعنی در اصل سرمایه خودش هم ضرر کرده است.</p> <p>مشاهده کردیم که خداوند در این سوره، به عصر سوگند خورد و در جواب فرمود که همه انسان‌ها غرق در خسران‌اند. چه ارتباطی بین این قسم و جوابش دیده می‌شود؟ این خسارت در باارزش‌ترین و گران‌بهارترین سرمایه‌ای است که در این عالم به انسان داده شده است، یعنی عمر انسان. عمر سرمایه‌ای است که به هیچ‌وجه نمی‌شود آن را جبران کرد و به سرعت هم از دست ما می‌رود، مثل روزی که در حال گذر و تمام شدن است! آدم‌ها نیز با گذر روزها و روزگاری، دارند عمر و فرصت‌ها و استعدادها و سرمایه‌های وجودی خودشان را از دست می‌دهند.</p>	<p>ارائه درس</p>

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: هشتم موضوع: تدبیر در سورۀ عصر مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستانش تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>مثال ما و عمرمان، مثال آن یخ فروشی است که در ظهر تابستان فریاد می‌زد و می‌گفت: «رحم کنید به کسی که اصل سرمایه‌اش در حال نابود شدن است! بیایید یخ بخرید که سرمایه‌ام دارد از بین می‌رود!» انسان نیز با هر نفسی که می‌کشد، بزرگ‌ترین سرمایه، یعنی عمرش کم می‌شود؛ پس باید کاری بکند؛ چون سرمایه‌ی عمرش، یعنی استعدادها و نیروی جسمانی و روحانی‌اش رو به کاهش است و اگر از آن‌ها بهره‌ی لازم را نبرد، واقعاً در ضرر و زیان است.</p> <p>ارزشیابی مستمر: چه کسی می‌تواند ارتباط بین عصر و خسران انسان را خوب توضیح دهد؟</p> <p>فراگیر می‌بایست با توجه به توضیحات معلم پاسخ گوید.</p> <p>شما الان پرتوان و پرنرژی هستید و می‌توانید کارهای مثبت بسیاری انجام دهید: درس بخوانید، کار کنید، عبادت کنید، به دیگران کمک کنید و...؛ اما وقتی که که سنی از شما گذشت، دیگر ذهنتان کَشش ندارد و توان کار کردن هم ندارید. با گذر روزگار، سرمایه‌ها نیز همین‌طور از دستمان می‌رود! خدا در این سوره از این واقعیت خبر می‌دهد که همه در حال ضرر کردن هستند؛ چون دارند سرمایه‌های خودشان را مفت از دست می‌دهند.</p> <p>ارزشیابی مستمر: از خودتان بپرسید که ساعت‌های عمرتان را چگونه گذرانید، انرژی‌هایتان را صرف چه کردید، وقتتان را با چه کسی و در چه راهی خرج کردید، ذهنتان را صرف چه چیزهایی کردید؟ چه کتاب‌هایی خواندید؟ چشم‌تان را صرف دیدن چه چیزهایی کردید؟ آیا ارزش دیدن داشت؟ به چه چیزهایی گوش کردید؟ آیا می‌دانید این فیلم و موسیقی چه تأثیری در روح و روان شما می‌گذارد؟ در چه مهمانی‌هایی قدم گذاشته و می‌گذارید؟ پس مواظب باشید عمرتان را صرف چه می‌کنید!</p> <p>اگر می‌خواهیم در خسران نمانیم، باید از این ارزشمندترین کالای خود بهترین استفاده را کرده، لحظه‌ای از آن را به غفلت نگذرانیم. آن را با هر کس و هر چیزی معامله نکنیم. اگر کسی در معاملات دنیایی ضرری کرد، ممکن است آن را با تلاش بیشتر، قرض از دیگران، کار برای فرد مقابل و ... جبران کند؛ اما سرمایه‌ی عمر انسان به هیچ‌وجه جبران‌شدنی نیست. اگر تمام ثروت دنیا را داشته باشید و بدهید که یک ساعت از عمرتان برگردد، حتی یک ثانیه‌ی آن هم بر نمی‌گردد.</p> <p>از نظر جهان بینی اسلامی، جهان، بازار و تجارت‌خانه‌ای است که گروهی در آن سود می‌برند و گروهی زیان می‌بینند.^۱ انسان باید در برابر سرمایه‌ی عظیمی که مصرف می‌کند، چیزی بزرگ همچون کمال، سعادت، خشنودی خدا و بهشت را به دست آورد؛ از این رو حضرت علی (علیه السلام) می‌فرماید: «برای وجود شما قیمتی جز</p>	<p>ارائه درس</p>

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: هشتم موضوع: تدبیر در سوره عصر مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستانش تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>بهشت نیست؛ پس خودتان را به کمتر از آن نفروشید.»^۱</p> <p>ارزشیابی مستمر: به نظر شما آیه سوم می خواهد چه چیز را بیان کند؟</p> <p>پاسخ فراگیر: کسانی را که خسران نمی بینند.</p> <p>آفرین. بنابراین آیه سوم راه نجات از خسرانی که همه انسان ها را دربر می گیرد، بیان می دارد و انسان هایی را که اهل ایمان و عمل صالح و سفارش به حق و صبرند، از این خسران جدا می کند: ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾^۲</p> <p>ارزشیابی مستمر: آیا فقط با داشتن ایمان می توانیم از خسران نجات یابیم؟</p> <p>پاسخ فراگیر: باید کارهای خوب هم انجام دهیم.</p> <p>بله، درست است. در توضیح باید گفت که این آیه، ایمان همراه با عمل صالح را موجب رهایی از خسران بیان کرده است و این می رساند که صرف ایمان و اعتقاد درونی کافی نیست؛ بلکه عمل صالح نیز نیاز داریم؛ پس دردل باورداشتن گرچه لازم است، ولی کافی نیست. امروزه هم شاهد این طرز تفکر هستیم که بعضی تنبلی و سستی و ضعف تقوای خود را این گونه توجیه می کنند که: «ای بابا، دلت پاک باشد؛ بقیه اش را خدا درست می کند.» باید به این ها گفت: «خیر، این طور نیست که شما تصور می کنید. قرآن به صراحت چیزی غیر از این می گوید و برای اینکه از خسران نجات یابیم، باید هم ایمان و هم عمل، آن هم عمل صالح داشته باشیم تا از سرمایه عمر، بهترین سود را ببریم.»</p> <p>اگر ما بگوییم پدر و مادرمان را خیلی دوست داریم؛ ولی به حرفشان گوش ندهیم، این چه جور دوست داشتنی است که با عمل کردن به خواسته آن ها همراه نیست!</p> <p>از طرفی در آیات نورانی قرآن، همیشه ابتدا از ایمان سخن به میان آمده است و بعد از عمل؛ یعنی ریشه سعادت، در اعتقادات و باور است. آدمی بدون اعتقاد به توحید و نبوت و معاد به هیچ جا نمی رسد. خداوند با آوردن کلمه «آمنوا» شاید می خواهد به ما بفهماند که هر چند کارهای خوب و زیبایی از تو سرزند، اما اگر از روی ایمان به خدا و نبوت و معاد نباشد، ثمری برای تو ندارد و هنوز هم زیان کار هستی. گاهی بعضی ها از کار کسی تعریف می کنند که مثلاً گرچه اعتقادش باطل است؛ ولی به مردم کمک می کند و اصلاً دروغ نمی گوید و فلان محاسن دیگر را هم دارد! قرآن در این آیه جواب این آدم ها را این گونه داده است که گرچه به ظاهر، این فرد اعمال خوبی دارد و این ها هم از دستورات انبیاست، اما اگر برگرفته از ایمان و اعتقاد صحیح نباشد، شاید هیچ ثمری برای صاحب خود نداشته باشد</p>	ارائه درس

۱. نهج البلاغه، حکمت ۴۵۶.

۲. عصر، ۳.

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: هشتم موضوع: تدبیر در سورة عصر مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستانش تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>یا لا اقل ثمره آن موقت و دنیایی است و دیگر باقی نخواهد بود. حتی ما در بین خودمان هم بعضاً کسانی را شاهدیم که مدت‌ها نماز و روزه و حجاب را در برنامه زندگی‌شان داشته‌اند، ولی با کمترین وسوسه، همه را کنار گذاشته‌اند و توفیق آن اعمال از آن‌ها سلب شده است! وقتی در حالات این افراد دقیق می‌شویم، به همین نکته مهم می‌رسیم که زیربنای فکری و ایمانی کامل و صحیحی نداشته‌اند؛ وگرنه این‌گونه از عمل خیر و صالح خود دست نمی‌کشیدند.</p> <p>«تواصی»، از جمله افعالی است که دوطرفه بودن کار را نشان می‌دهد؛ مثل تصادف که در برخورد دو چیز به کار می‌رود و نشان می‌دهد که هم شیء اولی با دومی برخورد کرده است و هم دومی با اولی؛ از این رو اولین چیزی که از این کلمه فهمیده می‌شود، طرفینی بودن توصیه است، یعنی به همدیگر سفارش می‌کنند: من به شما سفارش می‌کنم، شما هم به من سفارش می‌کنید.</p> <p>نکته دیگر در تکرار کردن این کلمه در یک آیه است که دلیل آن یا تأکید است یا اهمیت توصیه به صبر، در کنار توصیه به حق. خداوند نخواسته آن‌ها را با یک بار سفارش در کنار هم جمع کند؛ بلکه خواسته، شنونده و خواننده به هر کدام جداگانه توجه کند و نشان دهد که توصیه کردن به حق و صبر، به یک اندازه برایش مهم است.</p> <p>دوطرفه بودن توصیه می‌رساند که از یک طرف ایمان جمعی منظور است بدین معنا که تا دینمان را اجتماعی نکرده‌ایم، هنوز در خسروانیم و از طرف دیگر نمی‌توان از این خسروان به تنهایی نجات پیدا کرد؛ بلکه باید هوای همدیگر را داشته باشیم. اگر من در فضای آلوده باشم و دوستان بدی داشته باشم، خدای نکرده من هم از راه، خارج می‌شوم؛ ولی اگر دوستان خوبی داشته باشم و در فضاهای خوبی مثل همین کلاس‌های قرآن قرار بگیرم و با مؤمنین باشم مسیر را گم نخواهم کرد. درباره دیگران هم باید همین حساسیت را داشته باشم.</p> <p>ارزشیابی مستمر: آیا صرف ایمان فردی برای رهایی از خسروان کافی است؟ چرا؟</p> <p>پاسخ فراگیر: او با توجه به توضیحات معلم، با آوردن مثال توضیح می‌دهد. توصیه و فراخوانی به حق، یعنی آنچه درست است و باید باشد و این از حلال و حرام وسیع تراست و به وسیله ارشاد، تشویق، تعلیم، آگاهی بخشی، امر به معروف و نهی از منکر میسر می‌شود.</p> <p>در کنار توصیه به حق، توصیه به صبر و استقامت بیان شده است؛ برای اینکه گاهی حق گم می‌شود. افراد باید یکدیگر را به حق توصیه کنند و راه را نشان دهند. گاهی فرد راه را می‌داند، اما کم آورده است یا نیرو ندارد، ولی روحیه‌اش را باخته است. این فرد به توصیه به صبر نیاز دارد؛ مثلاً فردی واقعاً نمی‌داند</p>	<p>ارائه درس</p>

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: هشتم موضوع: تدبیر در سوره عصر مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستانش تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
	<p>حجاب چه ارزشی دارد، پس باید توجیه شود که حجاب به نفع خودش است. گاهی توجیه هست، اما در کنار دوستان و آشنایان و فامیلی زندگی می‌کند که حجاب برایشان ارزشی ندارد و حتی آن را مسخره می‌کنند! به این فرد که در اذیت و فشار هست، باید با توصیه به صبر کمک کنیم.</p> <p>ارزشیابی مستمر: می‌توانید توصیه به حق و صبر را با مثال توضیح دهید؟</p> <p>صبر نیز سه نوع است که عبارت‌اند از:</p> <p>۱. صبر در برابر معاصی</p> <p>ارزشیابی مستمر: با مثال بگویید که ما چگونه باید در برابر معاصی صبر کنیم؟ مثلاً شیطان ما را وسوسه می‌کند پشت سر کسی بدگویی کنیم، باید بر گفتن چنین چیزی صبر کنیم.</p> <p>شیطان، اعمال زشت و گناهان را در برابر انسان زینت می‌بخشد و در آن‌ها جلوه و جذابیت ایجاد می‌کند. او باید در برابر معاصی و گناهان و جذبه‌های آن خویشتن‌داری و مقاومت ورزد، شکیبایی و استقامت به خرج دهد. صبر در برابر معاصی، انسان را به پایداری در مقابل وسوسه‌های شیطان وامی‌دارد.</p> <p>گاهی اوقات شیطان طوری ما را وسوسه می‌کند که نزدیک است به سمت گناه برویم؛ مثلاً دوستانمان دور هم جمع هستند و به راحتی پشت سر دیگران غیبت می‌کنند؛ گویی که کار خطایی نیست و شیطان هم ما را وسوسه می‌کند که در غیبت‌کردن با آن‌ها مشارکت داشته باشیم یا از ترس اینکه والدینمان به خاطر موضوعی ما را دعوا نکنند، به آن‌ها دروغ بگوییم یا به خاطر اینکه به ما نفعی برسد حق دوستانمان را از بین ببریم. در همه این مواقع باید مقاومت کنیم تا شیطان بر ما پیروز نشود.</p> <p>۲. صبر بر عبادت</p> <p>عبادت و اطاعت از فرمان خدا و عمل به وظایف، تاحدی سختی‌هایی دارد و از طرف دیگر، شیاطین و هواهای نفسانی و عوامل منفی دیگر دست‌به‌دست هم می‌دهند که انسان را از عبادت و اعمال نیک بازدارند. انسان باید در برابر همه این عوامل بازدارنده از عبادت، با صبر و استقامت بایستد و خود را به عبادت و اعمال نیک و فضایل اخلاقی وادارد و سختی‌های آن را تحمل کند. صبر بر عبادت کمک می‌کند که سختی‌های عبادت بر آدمی آسان شده و از تنبلی و کسالت دور بماند. گاهی اوقات خسته‌ایم و حوصله نداریم نمازمان را بخوانیم؛ به خصوص بعضی وقت‌ها که برای نماز صبح برمی‌خیزیم یا می‌خواهیم با دوستانمان به تفریح یا تماشای فیلم دلخواهمان برویم؛ در این مواقع باید هر طور شده است، عبادت‌مان را به‌جا آوریم تا هم خدا از ما خشنود باشد و هم خودش کمک کند تا سختی‌های آن برای ما آسان شود.</p>	<p>ارائه درس</p>

۳۰

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: هشتم موضوع: تدبیر در سوره عصر مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستانش تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>ارزشیابی مستمر: باتوجه به توضیحاتی که داده شد، چگونگی صبر بر طاعت را با مثال توضیح دهید؟</p> <p>۳. صبر در برابر مصائب</p> <p>ارزشیابی مستمر: چرا باید در برابر مصائب صبر کنیم؟</p> <p>پاسخ فراگیر: چون ممکن است جسم و روح ما را از بین ببرد و ما را به ناامیدی بکشانند.</p> <p>آفرین. گاهی در زندگی انسان، مصیبت‌ها، بلاها، تلخی‌ها و ناراحتی‌های شدید رخ می‌دهد. انسان باید در این‌گونه مواقع ناامید نشود و استقامت کند و با آرامش خاطر و تعقل، برنامه ریزی کرده و به حل و جبران مصائب وارده بپردازد. در مقابل این حوادث ناگوار، صبر است که ما را یاری می‌دهد تا از مسیر حق خارج نشده و تسلیم حوادث نشویم و از شکست و نابودی ما جلوگیری می‌کند.</p> <p>ممکن است برای برادر یا والدین مان اتفاقی بیفتد؛ برای اینکه ناامید نشویم و شکست نخوریم و ایمانمان ضعیف نشود، باید صبر کرده و از خدا کمک بگیریم. توصیه به حق، به عنوان بارزترین نمونه ایمان و توصیه به صبر هم، به عنوان ریشه‌ای‌ترین مبنای عملی در انجام کارهای نیک در این آیه مطرح شده، بدین معنا که در به‌دست‌آوردن ایمان، این حق و حقیقت است که محور است و در توفیق پیدا کردن برای اعمال صالح، این صبر است که اولین قدم است.</p> <p>روایت شده است که وقتی اصحاب و یاران پیامبر اکرم ﷺ به یکدیگر می‌رسیدند، پیش از آنکه از هم جدا شوند، سوره والعصر را می‌خواندند و محتوای آن را یادآور می‌شدند؛ آنگاه هرکس پی‌کارش می‌رفت.^۱ و این نشان از اهمیت والای این سوره در جامعه اسلامی و نقش سازنده آن در بعد فردی و اجتماعی در جامعه دارد.</p>	ارائه درس
	حضرت علی (علیه السلام) می‌فرماید: «فرصت‌ها مانند ابر گذرنده می‌گذرند؛ پس فرصت‌های نیکو را از دست ندهید.» ^۲	بیان حدیثی مناسب با موضوع درس
۵	معلم به منظور تثبیت درس با تأکید بر جهت هدایتی سوره، آن را مروری اجمالی می‌کند.	خلاصه کردن درس
۸	<p>از فراگیر سؤال می‌کنیم تا اطمینان پیدا کنیم که درس را یاد گرفته است:</p> <p>۱. جهت هدایتی سوره را بیان کن. (حیطه شناختی)</p> <p>۲. در این سوره به چه چیزی سوگند یاد شده است و به چه معناست؟ (حیطه شناختی)</p>	ارزشیابی پایان درس

۱. جلال‌الدین سیوطی، الدر المنثور فی تفسیر المأثور، ج ۶، ص ۳۹۲.

۲. نهج البلاغه، حکمت ۲۱.

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: هشتم موضوع: تدبیر در سوره عصر مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستانش تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۸	<p>۳. شروع کردن جمله با قسم، نشان دهنده چیست؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۴. جواب قسم در این سوره چیست؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۵. تأکیدی که جواب قسم در این سوره همراه با تأکیدی است. آن تأکیدیات را بیان کنید. (حیطه شناختی)</p> <p>۶. منظور از خسران چیست؟ مثال بزنید؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۷. چه ارتباطی بین قسم و جواب قسم وجود دارد؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۸. راه نجات از خسران چیست؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۹. کدام قسمت از سوره به ایمان فردی اشاره دارد؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۱۰. کدام قسمت به ایمان اجتماعی اشاره دارد؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۱۱. منظور از توأسی به حق و صبر چیست؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۱۲. این سوره چه پیام آموزنده‌ای برای ما دارد؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۱۳. آیا دوست دارید آنچه از تدبیر در این سوره‌ها آموختید را برای دیگران هم بیان کنید؟ (حیطه عاطفی)</p> <p>۱۴. وقتی زمان‌های خود را تلف می‌کنید، چه احساسی دارید؟ (حیطه عاطفی)</p> <p>۱۵. چقدر عقیده و عمل اطرافیان برایتان اهمیت دارد؟ (حیطه عاطفی)</p> <p>۱۶. دیروزتان را چگونه سپری کردید؟ (حیطه عملکرد)</p> <p>۱۷. روزانه، چقدر از وقتتان را به عبادت اختصاص می‌دهید؟ (حیطه عملکرد)</p> <p>۱۸. روزانه، چقدر از وقتتان را به کار و تلاش و درس خواندن اختصاص می‌دهید؟ (حیطه عملکرد)</p> <p>۱۹. از اوقات فراغتتان چگونه استفاده می‌کنید؟ (حیطه عملکرد)</p> <p>۲۰. آیا در پایان روز، عملکرد خودتان را در آن روز محاسبه می‌کنید؟ (حیطه عملکرد)</p> <p>۲۱. چقدر انجام کارهای خوب را به فردا موکول می‌کنید؟ (حیطه عملکرد)</p> <p>۲۲. آیا عقیده و عمل اطرافیان در زندگی شما تأثیر دارد؟ (حیطه عاطفی)</p> <p>۲۳. چقدر امر به معروف و نهی از منکر برایتان اهمیت دارد؟ (حیطه عاطفی)</p> <p>۲۴. اگر کسی رفتار نادرستی داشته باشد، چه می‌کنید؟ (حیطه عملکرد)</p> <p>۲۵. اگر برای دوستان مصیبتی پیش آمده باشد، چه می‌کنید؟ (حیطه عملکرد)</p> <p>۲۶. زمان‌هایی که به‌جا آوردن عبادت برایتان سخت است، چه می‌کنید؟ (حیطه عملکرد)</p>	ارزشیابی پایان درس
۱	برای تکمیل یادگیری، قرائت متدبرانه انجام می‌شود.	قرائت دوباره سوره و دعای پایان درس

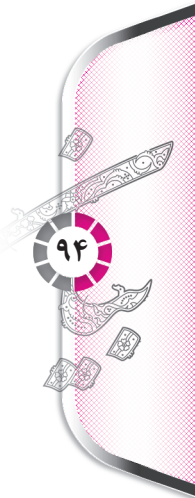
مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: هشتم موضوع: تدبیر در سورۀ عصر مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستانش تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۱	<p>از فراگیر خواسته می‌شود درس امروز را مرور کند تا در جلسه بعد بتواند به پرسش‌ها پاسخ بدهد؛ همچنین سوره‌ای که در جلسه بعد تدریس خواهد شد، مشخص می‌شود و باتوجه به اینکه در تدبیر، قرائت چندباره اهمیت دارد، از فراگیر خواسته می‌شود که سوره را چندین بار قرائت کند و ترجمه‌ای آسان و روان از آن را فرا گیرد.</p> <p>در پایان، خدا قوت می‌گوییم و خدا حافظی می‌کنیم.</p>	تعیین تکلیف برای جلسه بعد
	<p>دقت شود که در موضوع توأسی، بحث امر به معروف و نهی از منکر، زیاد بسط داده نشود؛</p> <p>دقت شود که در موضوع توأسی به حق، مسئله، ساده مطرح شود و مصادیقی که در تفاسیر برای حق عنوان شده است، بیان نشود؛</p> <p>دقت شود که در موضوع خسران، برای تکمیل و تصحیح اعتقاد و عمل فراگیر، بیشتر ایجاد انگیزه شود، نه آنکه فراگیر به خاطر انجام ندادن برخی از کارها یا انجام برخی دیگر از کارها، دچار ناامیدی شود؛</p> <p>دقت شود که در موضوع صبر، با تلخ نشان دادن صبر، تصویری دشوار از دین ارائه نشود؛ بلکه بیشتر سعی شود که ثمرات و شیرینی صبر بیان شود.</p>	بایسته‌ها برای مربی
	<p>۱. سیوطی، جلال‌الدین، الدر المنثور فی تفسیر المأثور، قم: کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی، ۱۴۰۴ق.</p> <p>۲. مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی، بحار الأنوار، چ ۲، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ق.</p> <p>۳. شریف‌الرضی، محمد بن حسین، نهج البلاغه، چ ۱، قم: هجرت، ۱۴۱۴ق.</p>	منابع

درس نهم
تدبیر سورہ حمد

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان درس: نهم موضوع: تدبیر در سورۀ حمد تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۱۰	<p>۱. سلام و احوالپرسی؛ ۲. حضور و غیاب؛ ۳. بیان تاریخ و مناسبت هفته یا روز؛ ۴. پرسش از درس قبل.</p>	فعالیت‌های معلم قبل از تدریس
۵	<p>ارزشیابی مستمر: تا حالا به نعمت‌های فراوانی که اطراف شما وجود دارد، دقت کرده‌اید؟ اگر تشنه شوید چطوری تشنگی خود را برطرف می‌کنید؟ اگر آب نباشد چه می‌شود؟ اگر گرسنه باشید چطوری گرسنگی خود را برطرف می‌کنید؟ اگر غذا نباشد چه می‌شود؟ متأسفانه ما اغلب وقتی متوجه این نعمات می‌شویم که آن را نداشته باشیم یا از دست بدهیم؛ مثلاً اگر با فرد نابینایی مواجه شویم بهتر متوجه نعمت چشم و بینایی می‌شویم؛ اگر با یک دیوانه مواجه شویم، تازه قدر نعمت عقل و هوش خود را می‌دانیم. این نعمات فراوان را چه کسی به ما داده است؟</p> <p>ارزشیابی مستمر: آیا ما خودمان می‌توانیم راه سعادت را پیدا کنیم و آن را طی کنیم و به مقصد برسیم؟ چه کسی ما را به راه سعادت، هدایت می‌کند؟ اگر خداوند ما را به مسیر سعادت هدایت نمی‌کرد، چه اتفاقی می‌افتاد؟ پس یکی از نعمت‌های خوبی که خدا به ما داده نعمت هدایت است، وظیفه ما در برابر این نعمت مهم چیست؟</p> <p>ارزشیابی مستمر: تا حالا فکر کرده‌اید بهترین دعا و خواسته شما از خدا چه چیزی است؟ چه جوری می‌توانیم همیشه، بنده خوب خدا باشیم و همین‌طور هم باقی بمانیم؟</p>	ایجاد انگیزه
۳۰	<p>۱. سوره را با فراگیران قرائت می‌کنیم: بهتر است تلاوت سوره، با صوت دل‌نشین یک قاری نوجوان صورت پذیرد و در غیر این صورت، چنانچه معلم مهارت ترتیل نداشت، با استفاده از اسلاید یا ضبط صوت یا تلفن همراه انجام شود؛</p> <p>۲. شناسه سوره را که شامل تعداد آیات، مکان نزول، سال نزول و جایگاه سوره در مصحف است، روی تخته می‌نویسیم:</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center; margin: 10px 0;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; background-color: #e91e63; color: white;">نام سوره: حمد (ستایش)</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; background-color: #e91e63; color: white;">جایگاه در مصحف: اولین سوره</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; background-color: #e91e63; color: white;">مکان نزول: مکه</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; background-color: #e91e63; color: white;">سال نزول: اول</div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; background-color: #e91e63; color: white;">تعداد آیات: ۷</div> </div> <p>۳. سوره را به شکل ساختاری پای تخته ترسیم می‌کنیم:</p>	ارائه درس

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدریس در قرآن درس: نهم موضوع: تدریس در سوره حمد مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
	<p style="text-align: center;">بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (۱)</p> <p style="text-align: center;">الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۲) الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (۳) مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ (۴)</p> <p style="text-align: center;">إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ (۵)</p> <p style="text-align: center;">إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ (۶) صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ (۷)</p> <p>۴. براساس ترجمه آقای رحماندوست، ترجمه‌ای ساده و روان از آیات ارائه می‌دهیم:</p> <p style="text-align: center;">به نام خداوند بخشنده مهربان (۱)</p> <p>سپاس و ستایش خداوند را که پروردگار جهانیان و کیهان‌ها است. (۲) خدایی که بخشنده و مهربان است. (۳) خدایی که فرمانروای روز جزا و پاداش‌دادن به کارهای نیک و بد است. (۴) خدایا، تنها تو را می‌پرستیم و فقط از تو یاری می‌جوییم. (۵) خدایا، ما را به راه راست و درست راهنمایی کن. (۶) راه همان کسانی که به آن‌ها لطف و خوبی کردی و نعمت بخشیدی نه افرادی که بر آن‌ها خشم گرفته‌ای و نه آنان که رهایشان ساخته‌ای تا گمراه شوند. (۷)</p> <p>۵. فضای سوره را بیان می‌کنیم؛ فضا بهتر است به شکل داستان مطرح شود. در این قسمت می‌توانیم از اطلاعات قبلی فراگیران در این زمینه استفاده کرده و آن‌ها را تصحیح و تکمیل کنیم:</p> <p>سوره حمد در مکه، سال اول بعثت در اوج فضای شرک و بت‌پرستی بر پیامبر ﷺ نازل شد. کار به جایی رسیده بود که قبایل مختلف سرزمین عربستان، بت‌های گوناگون خود را در خانه کعبه آویخته و هنگام زیارت کعبه، بت‌های خود را پرستش می‌کردند و برای برطرف کردن حوائجشان از بت‌ها کمک می‌طلبیدند! مشرکان قبول داشتند که خداوند، خالق موجودات است؛ اما اکثر آن‌ها می‌پنداشتند که خدا فقط موجودات را خلق کرده و آن‌ها را به حال خود گذاشته و کاری به آن‌ها ندارد و این بت‌ها هستند که مدیریت عالم در دستشان هست و مشکلات و نیازهای آنان را برطرف می‌کنند؛ از این رو در برابر بت‌های ساختگی و بی‌اراده که سود و زبانی نداشتند سجده کرده و درخواست خود را مطرح می‌کردند و برای همین گمراه بودند و در جهل و نادانی روزگار را سپری می‌کردند.</p>	<p style="text-align: center;">ارائه درس</p>

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: نهم موضوع: تدبیر در سورۀ حمد مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p style="text-align: center;">۶. جهت هدایتی سوره را پای تخته می نویسیم:</p> <div style="display: flex; justify-content: center; align-items: center; gap: 20px;"> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;"> <p>بخش اول، آیات ۱ تا ۴: همه حمدها مخصوص خداست (ستایش)</p> </div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;"> <p>جهت هدایتی سوره: طلب هدایت از خدا</p> </div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center;"> <p>بخش دوم، آیات ۵ تا ۷: طلب هدایت (نیایش)</p> </div> </div> <p>در چنین فضای شرک آلودی که افراد نیازهای خود را از خدایان ساختگی و بی اثر، درخواست می کردند، سورۀ حمد نازل شد و از خدایی صحبت کرد که اثربخش و سودرسان است: خدایی که امور عالم را به حال خود وانگذاشته است و مالکیت همه چیز و هدایت همه به دست اوست و آن ها را مدیریت می کند. قسمت اول این سوره، از ستایش رب و مدیر این جهان و کسی سخن می گوید که همه نعمت ها را داده است و صاحب روز جزا نیز اوست؛ بعد از آن هم بیان می کند: همان خدایی که فقط او سزاوار ستایش است و تنها همو سزاوار عبادت و درخواست کمک است.</p> <p>بعد از این مقدمه چینی و آموختن ادب دعا کردن، در قسمت بعدی، اصل مطلب یعنی نیایش مطرح می شود که همان بیان خواسته و نیازمان، یعنی طلب هدایت است. در نتیجه خداوند نه تنها ما را آفریده است، بلکه برای اینکه به کمال مطلوب و شایسته خود برسیم، هر لحظه به هدایت او نیاز داریم و این هدایت را از او می خواهیم؛ برای همین هر روز در نمازهایمان بارها و بارها از خداوند طلب هدایت می کنیم؛ چراکه به این هدایت، محتاج هستیم و می خواهیم این هدایت همیشگی باشد. با این توضیحات، جهت هدایتی این سوره عبارت است از:</p> <div style="text-align: center; margin: 10px 0;"> <div style="background-color: #e91e63; color: white; padding: 10px; border-radius: 15px; display: inline-block;"> طلب هدایت از خدا </div> </div> <p>۷. قسمت اصلی سوره، یعنی تفهیم متن ارائه می شود: به نام خداوند بخشنده مهربان</p> <p>سورۀ حمد، یکی از سوره های قرآن است که در همه نمازهایمان باید بخوانیم و جایگزینی ندارد.^۱</p> <p>ارزشیابی مستمر:^۲ اهمیت و عظمت این سوره در چیست که باید آن را در</p>	ارائه درس

۱. این مطلب، مقدمه ای است که برای بیان اهمیت سورۀ مبارکۀ حمد، در شروع تفهیم متن گنجانده شده است.

۲. تفهیم متن، پس از مقدمه، با این پرسش آغاز می شود.

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	موضوع: تدبیر در سوره حمد درس: نهم مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>همه نمازهایمان تکرار کنیم؟ این سوره می‌خواهد چه مطلب مهمی را برای ما بیان کند که لازم است آن را هر روز در نمازهایمان قرائت کنیم؟</p> <p>پاسخ فراگیر: چون درباره حمد خداست یا اینکه چون دارد خدا را معرفی می‌کند.</p> <p>معلم باید توجه فراگیران را به ادامه تدریس جلب کند و پاسخ کامل‌تر را در سیر تدریس ارائه دهد.</p> <p>ابتدا درباره جایگاه این سوره در قرآن، باید گفت که این سوره، «فاتحة الكتاب» است.</p> <p>ارزشیابی مستمر: چرا به این سوره «فاتحة الكتاب» می‌گویید؟</p> <p>پاسخ فراگیر: چون اول قرآن آمده است.</p> <p>بله عزیزم، درست است؛ فاتحة الكتاب به معنای گشاینده و آغازگر کتاب خداست و خود این سوره با «بسم الله» آغاز شده است.</p> <p>ارزشیابی مستمر: چرا خدا سوره‌های قرآن را با بسم الله آغاز می‌کند؟</p> <p>پاسخ فراگیر: چون باید هر چیزی با نام او آغاز شود.</p> <p>معلم ضمن تأیید مطلب، در ادامه می‌گوید: برای اینکه به ما ادب دینی ورود به هر کاری را بیاموزد؛ چرا که هر کاری با نام خدا شروع شود، پایان نیکویی خواهد داشت. در واقع، شروع کار با «بسم الله» باعث می‌شود که ما به کارمان رنگ خدایی بزنیم و آن را به خدا بسپاریم. کاری که با نام خدا آغاز شود، پربخت می‌شود.</p> <p>بسم الله، سرآغاز تمام سوره‌ها و سرلوحه کار و عمل تمام انبیای الهی نیز بوده است. طبق آیات قرآن، کشتی نوح با «بسم الله» به حرکت درآمد و حضرت سلیمان (علیه السلام) نامه خود را به ملکه سرزمین سبا، با «بسم الله» آغاز کرد؛^۱ از این رو اسلام به ما سفارش می‌کند که کارهای خود، چه کوچک و چه بزرگ، مثل خوردن و آشامیدن، سیروسفر، برخاستن، خوابیدن و... را با «بسم الله» آغاز کنیم.</p> <p>هدف از یاد خداوند و ذکر او در آغاز هر کار این است که این حقیقت را به خود یادآوری کنیم که عقل و استعداد و توانایی و هستی مان از خداوند است و با حول و قوه و نیروی اوست که می‌توانیم کاری انجام دهیم و با توفیق اوست که می‌توانیم کارها را به پایان برسانیم.</p> <p>ارزشیابی مستمر: چرا باید کارهایمان را با نام خدا آغاز کنیم؟</p> <p>پاسخ فراگیر: فراگیر طبق گفته‌های معلم باید پاسخ دهد و اگر جایی اشتباه</p>	ارائه درس

۱. هود، ۴۱.

۲. نمل، ۳۰.

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: نهم مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان موضوع: تدبیر در سورۀ حمد تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>کرد یا ناقص جواب داد، معلم از بچه‌های دیگر کمک می‌گیرد یا خود، پاسخ را تصحیح و تکمیل می‌کند:</p> <p>اگر کار با نام خدا و یاد او آغاز نشود، چنین عملی هرچند به ظاهر، به نتیجه و ثمر هم برسد، چون بریده از خداست، در واقع بی‌برکت و بی‌ثمر است.</p> <p>اگر ما کاری را به نام خداوند شروع کنیم، هرچند کارمان به سرانجام هم نرسد، موفق شده‌ایم؛ چون شکست و ناامیدی در انسان متصل به خداوند راه نمی‌یابد و او یقین دارد که آن مولای مهربان، خیر و صلاحش را در این دیده است که این کار به نتیجه دلخواه او نرسد؛ اما اگر کاری را با نام خدا آغاز نکنیم، شیطان بیکار نمی‌نشیند و مدیریت کار را به دست می‌گیرد و کار به نتیجه نمی‌رسد. برای همین در روایتی از پیامبر اکرم ﷺ داریم که فرمود: «هر کار معتبری که با بسم الله الرحمن الرحیم شروع نشود، ناقص است و به آخر نمی‌رسد.»</p> <p>ارزشیابی مستمر: اگر کارمان را با نام خدا انجام ندهیم، چه اتفاقی می‌افتد؟</p> <p>پاسخ فراگیر: فراگیر طبق توضیحات معلم پاسخ می‌دهد.</p> <p>معلم در اینجا از فراگیران سؤال می‌کند که در شروع چه کارهایی نام خدا را می‌آورید و بچه‌ها نمونه‌های خود را بیان می‌کنند؛ مثلاً می‌گویند: «وقتی که درس می‌خوانیم، می‌خواهیم، به مدرسه می‌رویم یا با والدین خودمان به مسافرت می‌رویم.»</p> <p>در اینجا معلم از تجربیات مفید و معنوی فراگیران در زمینه شروع کار با نام خدا سؤال می‌کند و به نام مخصوص خداوند اشاره می‌کند:</p> <p>خداوندی که باید کارها را با نام او آغاز کرد، نامی دارد که فقط مخصوص خود اوست؛ آن نام، «الله» است. این نام، همه صفات خوب را داراست.</p> <p>در ادامه، از میان همه صفات خوب خدا، صفات رحمان و رحیم را برای توصیف الله بیان می‌کند تا نشان دهد که خداوند، مظهر رحمت و محبت و مهربانی است.</p> <p>ارزشیابی مستمر: چرا خداوند بین همه صفاتش، در شروع سوره‌ها از صفت رحمان و رحیم استفاده کرده است؟</p> <p>پاسخ فراگیر: چون خدا مهربان‌ترین مهربانان است!</p> <p>ارزشیابی مستمر: این کلمه‌ها هر دو از ریشه رحمت‌اند. می‌توانید تفاوت‌های آن‌ها را بگویید؟</p> <p>اگر فراگیر توانست پاسخ دهد که چه بهتر، ولی اگر نتوانست، در پاسخ بیان می‌کنیم: «رحمان» اشاره به فراوانی و گسترش رحمت دارد؛ یعنی رحمت عمومی</p>	<p>ارائه درس</p>

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدریس در قرآن درس: نهم مقطع تحصیلی: نهم ابتدایی تا چهارم دبیرستان موضوع: تدریس در سوره حمد تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>خداوند در دنیا که شامل حال همه مردم می شود، چه مؤمن باشند و چه کافر. همه آن ها از نعمت های بی کران خدا استفاده می کنند؛ مثلاً با آب، تشنگی خود را برطرف می کنند، با خوردنی های لذیذ و پیرانرژی گرسنگی خود را برطرف می کنند، با منابع خدادادی برای خود مسکن می سازند و خود را از سرما و گرما حفظ می کنند. خلاصه همه نعمت هایی که ما در دنیا شاهد آن هستیم، از رحمت عمومی و رحمان بودن خداوند سرچشمه گرفته است.</p> <p>«رحیم» اشاره به همیشگی بودن رحمت دارد و تنها شامل حال مؤمنان است. خداوند مهربان به بندگان خاص خود که به حرف هایش گوش داده و او را بندگی می کنند، توفیق عبادت عطا می کند و در آخرت نیز این رحمت ادامه دارد؛ چون ثمره عبادت خود را می بینند که آن، بهره مندی از نعمت های ابدی بهشت است.</p> <p>ارزشیابی مستمر: در سوره حمد، اولین چیزی که بعد از نام خدا می گوئیم، چیست؟</p> <p>پاسخ فراگیر: می گوئیم الْحَمْدُ لِلَّهِ.</p> <p>آفرین. بعد از نام خدا، اولین سخن ما ستایش اوست: «الْحَمْدُ لِلَّهِ». ستایش مخصوص خداست؛ چراکه «الله»، رب و رحمان و رحیم و مالک روز جزاست.</p> <p>ارزشیابی مستمر: چرا حمد و ستایش فقط مخصوص خداست؟</p> <p>فراگیر با توجه به توضیح معلم پاسخ می دهد.</p> <p>در توضیح باید گفت: انسان، خوبی ها و کمالات را می ستاید؛ مثلاً اگر درسمان را خوب بخوانیم و دانش آموز کوشایی باشیم، والدین و معلمان، ما را ستایش می کنند. حالا، «الله» سرچشمه همه خوبی هاست و همه نعمت هایی که داریم از جانب اوست؛ پس آیا نباید ستایش فقط برای او باشد؟! </p> <p>خدای سبحان، رب همه انسان هاست؛ یعنی هم مالک و صاحب آن هاست و هم در رشد و پرورش آن ها نقش دارد: «رَبِّ الْعَالَمِينَ» است. همان طور که رشد و پرورش جسم ما به دست خداست، هدایت و تربیت روح و روان ما نیز به دست اوست. خداوند به همه نیازهای جسمی و روحی ما توجه دارد و زمینه رشدمان را فراهم می کند؛ حال که خدا معلم همه است، آیا نباید ستایش نیز فقط برای او باشد؟! </p> <p>ارزشیابی مستمر: چرا ما پدر و مادرمان را دوست داریم و از آن ها تشکر می کنیم؟</p> <p>پاسخ فراگیر: به خاطر اینکه خیلی برای ما زحمت کشیده اند.</p> <p>آفرین درست است. ما والدین خود را به خاطر همه زحماتی که برای تربیت و</p>	ارائه درس

مشخصات کلی	نام درس: تدبیر در قرآن درس: نهم موضوع: تدبیر در سورۀ حمد مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مدت زمان: ۶۰ دقیقه
<p>۳۰</p>	<p>رشدمان کشیده‌اند، می‌ستاییم معلم‌های خود را هم به خاطر این می‌ستاییم که به ما علم آموخته‌اند تا دانشمان افزایش یابد. آن‌ها تمام تلاششان این است که طوری پرورشمان دهند که تمامی استعدادهای ما شکوفا شود و به کمال برسیم؛ ولی قبل از همه، باید خدایی را ستایش کنیم که به ما پدر و مادر داده است تا به ما محبت کرده و ما را تربیت کنند؛ همین‌طور برایمان معلم‌هایی قرار داده است که در تعلیم و تربیت ما می‌کوشند.</p> <p>چون خداوند رحمتی فراگیر و مداوم دارد: «الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ»، تنها اوست که شایسته ستایش است.</p> <p>ارزئشیابی مستمر: آیا تابه‌حال به نعمت‌هایی که دارید فکر کرده‌اید؟ چه کسی به شما سلامتی عطا کرده است؟ چه کسی برای شما خورشید را قرار آفریده است تا از گرما و نور آن استفاده کنید؟ چه کسی به شما عقل و اختیار داده است تا بهتر بتوانید زندگی کنید؟</p> <p>پاسخ فراگیر: معلوم است، خدا.</p> <p>ارزئشیابی مستمر: تابه‌حال پیش آمده است که حوصله و انگیزه انجام دادن کارهای خوب را نداشته باشید؟ خواندن نماز برایتان سخت بوده است؟ چه کسی به شما این نیرو را داده است که بتوانید آن‌کارها را انجام دهید؟</p> <p>آن‌که به شما این نیرو را داده است، کسی جز خدا نیست. آیا نباید در برابر رحمت بی‌انتهای خدا، او را و فقط او را ستایش کنیم؟! </p> <p>چون مالک روز جزا و حساب، خداست و همه‌کاره اوست: ﴿مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾، صاحب چنین سلطه و مالکیتی شایسته ستایش است. اگرچه خداوند، مالک همه چیز در همه جاست، اما در قیامت، انسان مالک بودن خدا را بهتر می‌فهمد. در قیامت که مال و فامیل و مقام و دوستان نمی‌توانند هیچ کاری برای انسان بکنند، همه با تمام وجود می‌فهمیم که جز خداوند هیچ‌کسی اختیار و قدرتی ندارد و در آن روز می‌فهمیم که مالک، فقط خداست.</p> <p>تکرار ﴿الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾ در این سوره، نشان‌دهنده این است که اساس ربوبیت خداوند، بر مهرورزی و لطف قرار دارد، نه چیزی دیگر. خداوند، انسان‌ها را با رحمت و محبت خود تربیت می‌کند و این‌گونه دل‌های ما را امیدوار می‌کند؛ از این‌رو قرآن بارها اشاره کرده است که اگر بندگان گناهی مرتکب شوند و سپس توبه کنند، لطف و عفو خدا شامل حال آن‌ها خواهد شد.</p> <p>خدا مهربان‌ترین مهربانان است؛ ولی مهربان عادل. کسانی که از خدا می‌ترسند، در واقع از عدل خدا می‌ترسند؛ برای همین در کنار امید به رحمت</p>	<p>ارائه درس</p>

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: نهم موضوع: تدبیر در سوره حمد مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>الهی، باید از حساب و جزای قیامت نیز بترسیم و خیال نکنیم که رحمت او به معنای بی حساب و کتاب بودن عالم است؛ پس خدا، هم امید و هم ترس ایجاد می کند تا انسان مواظب باشد و اعمال خود را اصلاح کند.</p> <p>همان طور که مشاهده شد، در قسمت اول سوره، بنده، تنها خدا را شایسته ستایش یافت؛ چراکه او همه صفات خوب را دارد و معلم او و در قبال او بسیار مهربان است؛ همچنین قیامت بنده نیز به دست اوست.</p> <p>ارزشیابی مستمر: حال که تنها خدا سزاوار ستایش هست، باتوجه به سوره چه کاری باید انجام دهیم؟</p> <p>پاسخ فراگیر: فقط او را عبادت کنیم.</p> <p>بله، حق آن است که اکنون به درگاه او برویم و اعلام کنیم که فقط بنده تو هستیم؛ پس فقط تو را می پرستیم: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ﴾، نه غیر تو را و فقط از تو یاری می جوئیم: ﴿وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾، نه از غیر تو را. اینکه در این سوره می گوئیم: «همه ما فقط از تو مدد می خواهیم»، کمک گرفتن از دیگران را نفی نمی کند؛ بلکه این مفهوم را می رساند که دیگران وسیله هستند و کارها فقط در دست خداست.</p> <p>براساس روایتی از پیامبر اکرم ﷺ، وقتی بنده ای بگوید: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ﴾، پروردگار متعال می فرماید: «بنده ام راست گفت و به راستی مرا عبادت کرد؛ به همین دلیل شما را گواه می گیرم که در برابر عبادتش پاداشی به او می دهم که هرکس در عبادت، راه مخالف او را رفته است، به حال او غبطه خورد» و وقتی می گوید: ﴿وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾، پروردگار متعال می فرماید: «بنده ام از من کمک خواست و به من پناه آورد؛ من نیز شما را شاهد می گیرم که در کارهایش او را یاری کنم و در سختی ها فریادرس او باشم و در روز گرفتاری دستش را بگیرم.»^۱</p> <p>خداوند در سوره حمد، درحقیقت، ادب دعا در برابر خود را به بندگانش آموزش می دهد. خداوند به او می آموزد که قبل از تقاضا، سپاس خدایش را گفته و اعلام دارد که فقط برای او عبادت می کند و فقط از او یاری می جوید؛ سپس به بیان تقاضا و نیاز خود بپردازد.</p> <p>ارزشیابی مستمر: حُب، نیاز ما انسان ها چیست؟</p> <p>اینکه خدایا همه ما را به راه راست هدایت فرما: ﴿إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾^۲</p> <p>ارزشیابی مستمر: تمام انسان ها در فکر و حرف و رفتار خود راهی را انتخاب می کنند. یکی راهی را انتخاب می کند که براساس خواسته هایش باشد. یکی به دوستش نگاه می کند و همان راهی را انتخاب می کند که او می رود و یکی هم، راه</p>	ارائه درس

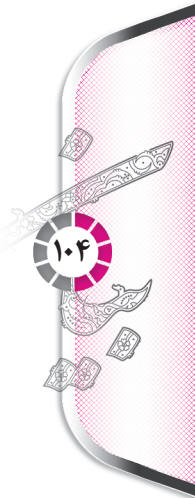
۱. محمدبن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق رحمته)، عیون اخبار الرضا علیه السلام، ج ۱، ص ۲۳۴.

۲. حمد، ۶.

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: نهم مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان موضوع: تدبیر در سورۀ حمد تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>پدر و مادرش را انتخاب می‌کند. آیا انتخاب این راه‌ها درست است؟</p> <p>پاسخ فراگیر: ممکن است درست نباشد و ما به بیراهه برویم.</p> <p>ارزشیابی مستمر: آیا همه خواسته‌های ما صحیح است؟ آیا مسیری که دوستان یا پدر و مادر ما می‌روند، درست است؟ آیا آن‌ها اشتباه نمی‌کنند؟ انسان باید راهی را برود که درست باشد و خطا نداشته باشد. آیا انسان در میان این همه راه، برای پیدا کردن راه راست، به راهنما نیاز ندارد؟! به همین دلیل در هر نماز از خدا می‌خواهیم، ما را به راه روشن و مطمئن خود راهنمایی کند، یعنی صراط مستقیم: همان راهی که درست و بی‌خطاست و ما را به خدا می‌رساند و خوشبختی دنیا و آخرتمان در آن است.</p> <p>ما باید در انتخاب راه و همچنین ماندن در راه مستقیم، از خدا کمک بخواهیم؛ زیرا ما همواره در معرض اشتباه و گمراهی هستیم. گمان نکنیم اگر تابه‌حال در مسیر زندگی دچار سقوط یا انحراف نشده‌ایم، بقیه مسیر را نیز سالم طی خواهیم کرد. انسان‌های زیادی بوده‌اند که عمری را با ایمان گذرانده‌اند، اما وقتی به پول یا مقام رسیده‌اند خدا را فراموش کرده‌اند.</p> <p>ارزشیابی مستمر: چرا ما به هدایت خدا نیاز داریم؟</p> <p>فراگیر باتوجه به توضیحات، پاسخ می‌گوید.</p> <p>ارزشیابی مستمر: چرا آیه، درخواست هدایت را به صورت جمعی بیان کرده است؛ یعنی نگفته خدایا من را به صراط مستقیم هدایت کن و گفته ما را هدایت کن؟</p> <p>پاسخ فراگیر: ممکن است فراگیر پاسخ دهد: اگر همه دعا کنیم بهتر است. در تکمیل می‌گوییم: باید دقت کنیم که هدایت به این راه را نه فقط برای خود، بلکه برای دیگران هم بخواهیم. اگر دیگران هم هدایت شوند، باعث می‌شود ما در جامعه هدایت شده‌ای زندگی کنیم که اغلب مردم کارهای خدایسندانه انجام می‌دهند و این باعث سعادت همه ما می‌شود.</p> <p>خوب، باید دید چه کسانی در این راه مستقیم قرار دارند تا ما نیز با الگوگیری و اقتدا به آن‌ها در این راه قرار بگیریم؛ برای همین در ادامه این آیه می‌فرماید: این راه، راه کسانی است که به آن‌ها نعمت داده‌ای: ﴿صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ﴾ منظور از نعمت در این آیه، باتوجه به درخواست هدایت در آیه قبل، نعمت هدایت است، نه نعمت‌های مادی که همه موجودات از آن برخوردارند. در ادامه می‌فرماید: نه آنان که در معرض غضب تو هستند و نه گمراهان: ﴿غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾.</p> <p>پس یکی از نعمت‌های خوبی که خدا به همه بندگانش بخشیده است، نعمت هدایت است. چون خدا دوست دارد همه بندگانش هدایت شوند و به سعادت</p>	<p>ارائه درس</p>

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: نهم مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر موضوع: تدبیر در سوره حمد نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>و خوشبختی برسند؛ برای همین، خدای مهربان، ما را به مسیر سعادت راهنمایی می‌کند و آن را به ما نشان می‌دهد و دوست دارد ما وارد این مسیر شویم و در آن باقی بمانیم. ما هم برای اینکه قدر این نعمت خدا را بدانیم، با ایمان و کارهای خوب سعی می‌کنیم که در این مسیر بمانیم؛ برای همین، بعضی وقت‌ها که دچار وسوسه‌های شیطان می‌شویم و آن وسوسه‌ها می‌خواهد ما را از مسیر خدا خارج کند، دعا می‌کنیم و از خدا می‌خواهیم که به ما کمک کند و دستمان را بگیرد و به مسیر درست بیاورد تا راه سعادت را گم نکنیم. خدا هم به دعای ما پاسخ مثبت می‌دهد و دستمان را می‌گیرد.</p> <p>ارزشیابی مستمر: چرا بعضی‌ها در معرض غضب خدا قرار می‌گیرند؟ اصلاً مگر خدای به این مهربانی، غضب هم دارد؟</p> <p>بعضی‌ها هستند که قدر این نعمت را نمی‌دانند و به این نعمت کفر می‌ورزند و با لجبازی آن را رد می‌کنند و نه تنها شکر را به جا نمی‌آورند، بلکه دشمنی هم می‌کنند! آن‌ها با لجبازی و دشمنی می‌خواهند از مسیر هدایت خارج شوند و راه نادرست خودشان را بروند و حتی اگر خدا بخواهد دستشان را بگیرد، دستشان را عقب می‌کشند! به همین خاطر در معرض خشم و غضب خدا قرار می‌گیرند، مانند قوم یهود که اسلام را پذیرفتند و با مسلمانان نیز دشمنی کردند.</p> <p>خشم الهی به معنای دور شدن رحمت و لطف از کسانی است که مرتکب اعمال زشت شده‌اند. خداوند صاحب رحمتی گسترده است. او بندگان و مخلوقات خود را دوست دارد و لطف و رحمت بی‌نهایت خود را شامل حال آن‌ها می‌کند. چنین خدایی چطور می‌تواند به کسی خشم کند!</p> <p>باران رحمت الهی همیشه سرازیر است؛ مهم این است که آیا ما خود را زیر این باران قرار داده‌ایم تا از آن بهره ببریم یا گناهان مانند ظرفی وراونه که آبی را جای نمی‌دهد، مانع از این می‌شود که باران رحمت خدا به ما برسد. وقتی بنده‌ای از دستور خداوند سرپیچی می‌کند، اثرش دوری از رحمت خداست، نه اینکه خداوند، خود بخواهد بر آن فرد غضب کند؛ در واقع اثر گناه، دوری فرد از رحمت خداست. یادمان باشد آنچه که از خداوند به ما می‌رسد، نعمت است و قهر و غضب الهی نتیجه اعمال خودمان است.</p> <p>ارزشیابی مستمر: خدا، مثل رهبری عادل و مهربان است که ملتش را دوست دارد و برای آنان تمام وسایل راحتی را فراهم می‌کند. حال اگر کسی بخواهد در این جامعه خوب و دوست‌داشتنی فساد کند؛ مثلاً شیشه‌های مردم را بشکند، اموال مردم را بدزدد و... به نظر شما حاکم مهربان با چنین فرد خلاف‌کاری باید چگونه رفتار کند؟ نباید جلوی او را بگیرد و او را از تجاوز و ظلم به دیگران باز دارد؟! اگر حاکم مهربان به جای اینکه با دزد خلاف‌کار برخورد کند، هربار به او آفرین بگوید و</p>	ارائه درس

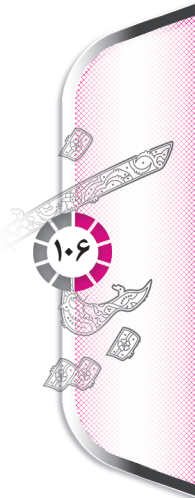
مشخصات کلی	نام درس: تدبیر در قرآن درس: نهم موضوع: تدبیر در سورۀ حمد مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مدت زمان: ۶۰ دقیقه
۳۰	<p>دست او را برای ظلم و ستم باز بگذارد، آیا به سایر مردم ظلم نکرده است؟! ترس از خدا هم جلوه‌ای از رحمت و مهربانی خداست. اگر مردم از عدالت خدا نمی‌ترسیدند، به یکدیگر ظلم می‌کردند، حقوق یکدیگر را پایمال می‌کردند و همیشه افراد ضعیف، محکوم و زیر دست و پای افراد زورمند و ظالم بودند. وقتی ما، در برخورد با مادرمان بی‌ادبی و لجبازی می‌کنیم، او ما را دعوا می‌کند. مگر مادر که این قدر مهربان است، دوست دارد بچه‌اش را دعوا کند؟! باید ببینیم ما چه کار کرده‌ایم که باعث شده‌ایم او ناراحت شده و ما را دعوا کند. حال آفریدگار توانایی که سرچشمۀ خورشید مهربانی است و همۀ مهرها و خوبی‌های جهان، پرتویی از مهربانی اوست و از او جز اقیانوس رحمت و صمیمیت جاری نمی‌شود، یعنی خدایی که از مادر مهربان‌تر است، آیا دوست دارد جز خوبی چیزی به ما برسد؟! ارزشیابی مستمر: نگاه کنید اسرئیلی‌ها چقدر به مردم بی‌گناه ظلم می‌کنند؛ آیا امکان دارد این‌ها با همۀ جنایاتشان از رحمت خدا هم برخوردار باشند؟! آیا خداوند نباید لطف و رحمت خود را از آنان دریغ کند و به آن‌ها غضب کرده و دچار عذابشان کند؟</p> <p>گروهی دیگر نیز هستند که از نعمت هدایت غافل شده‌اند و راه سعادت را گم کرده‌اند و به همین خاطر شکر آن را به جا نمی‌آورند؛ اما دشمنی هم نمی‌کنند. اینان اگر متوجه شوند که دارند به بیراهه می‌روند، امید است که به مسیر اصلی هدایت برگردند.</p> <p>آری ما باید از نعمت هدایت، خوب استفاده کرده و با الگوگیری از کسانی که در مسیر هدایت خدا قرار دارند، شکر این نعمت را به جا آوریم و مواظب باشیم که با کج‌روی و انحراف از مسیر هدایت، ناسپاسی نکنیم.</p>	ارائه درس
	پیامبر ﷺ فرموده‌اند: «خداوند مهربان می‌فرماید: 'بندگان من! کسی که من او را هدایت کنم، گمراه نمی‌شود؛ پس، از من هدایت بخواهید تا به شما بدهم.'» ^۱	بیان حدیثی مناسب با موضوع درس
۵	معلم به منظور تثبیت درس، با تأکید بر جهت هدایتی سوره، آن را مروری اجمالی می‌کند.	خلاصه کردن درس
۸	از فراگیر سؤال می‌کنیم تا اطمینان پیدا کنیم که درس را یاد گرفته است: ۱. فضای نزول سوره را بیان کن. (حیطۀ شناختی) ۲. جهت هدایتی سوره را بیان کن. (حیطۀ شناختی) ۳. چرا باید در شروع هر کاری «بسم الله» بگوییم؟ (حیطۀ شناختی)	ارزشیابی پایان درس

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	موضوع: تدبیر در سوره حمد درس: نهم مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
	<p>۴. «رحمان» و «رحیم» چه فرقی با هم دارند؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۵. چرا ستایش فقط مخصوص خداست؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۶. منظور از ﴿رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ چیست؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۷. منظور از ﴿الْرَحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ چیست؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۸. منظور از ﴿مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ﴾ چیست؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۹. چرا در این سوره، ﴿الْرَحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾ تکرار شده است؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۱۰. منظور از ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ چیست؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۱۱. در این سوره، درخواست مهم بنده چیست؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۱۲. منظور از ﴿إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ چیست؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۱۳. صراط مستقیم، راه چه کسانی است؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۱۴. منظور از ﴿غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾ چه کسانی هستند؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۱۵. چرا بعضی ها در معرض غضب خدا قرار می گیرند؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۱۶. مردم در برابر نعمت هدایت چند گروه می شوند؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۱۷. سوره حمد چه پیام آموزنده ای برای ما دارد؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۱۸. شروع کار با نام خدا چه تأثیری در زندگی شما داشته است؟ (حیطه عاطفی)</p> <p>۱۹. چقدر برایتان اهمیت دارد که کارهایتان را با نام خدا آغاز کنید؟ (حیطه عاطفی)</p> <p>۲۰. به نظر شما چرا تنها خداوند شایسته عبادت است؟ (حیطه شناختی)</p> <p>۲۱. آیا می توانید نعمتی را نام ببرید که خالقش کسی جز خدا باشد؟ (حیطه عاطفی)</p> <p>۲۲. باتوجه به اینکه با تدبیر در سوره حمد آشنا شدید، فکر می کنید چه تأثیری در نمازهایتان داشته باشد؟ (حیطه عاطفی)</p> <p>۲۳. چقدر دعا می کنید؟ (حیطه عملکرد)</p> <p>۲۴. چقدر عبادت خدا برای شما لذت بخش است؟ (حیطه عاطفی)</p> <p>۲۵. علاقه شما به خدا برای چیست؟ (حیطه عاطفی)</p> <p>۲۶. چطوری دعا می کنید؟ (حیطه عملکرد)</p> <p>۲۷. مهم ترین چیزهایی که در دعاهایتان از خدا مطالبه می کنید، چیست؟ (حیطه عملکرد)</p> <p>۲۸. آیا برای دیگران هم دعا می کنید؟ (حیطه عملکرد)</p> <p>۲۹. الگوهای شما در زندگی چه کسانی هستند؟ (حیطه عملکرد)</p>	<p>ارزشیابی پایان درس</p>

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبّر در قرآن درس: نهم مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان موضوع: تدبّر در سورۀ حمد تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۸	<p>۳۰. به نظر شما یک الگوی خوب باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد؟ (حیطۀ شناختی)</p> <p>۳۱. آیا ما به تنهایی می‌توانیم مسیر سعادت را طی کنیم؟ (حیطۀ شناختی)</p> <p>۳۲. در برابر نعمت هدایت، چه می‌کنید؟ (حیطۀ عملکرد)</p> <p>۳۳. قرآن و اهل بیت نمونه‌هایی از الگوهای هدایت هستند؛ چقدر در زندگی خود به آن‌ها اهمیت می‌دهید؟ (حیطۀ عملکرد)</p> <p>۳۴. اتفاق افتاده با اینکه نماز می‌خوانید و خدا را عبادت می‌کنید، بازهم دچار وسوسه‌های شیطان شوید؟ برای خلاص شدن از دست وسوسه‌های شیطان چه می‌کنید؟ (حیطۀ عملکرد)</p>	ارزشیابی پایان درس
۱	برای تکمیل یادگیری، قرائت متدبّرانه انجام می‌شود.	قرائت دوبارۀ سورۀ و دعای پایان درس
۱	از فراگیر خواسته می‌شود درس امروز را مرور کند تا در جلسۀ بعد بتواند به پرسش‌ها پاسخ بدهد؛ همچنین سوره‌ای که در جلسۀ بعد تدریس خواهد شد، مشخص می‌شود و با توجه به اینکه در تدبّر، قرائت چندباره اهمیت دارد، از فراگیر خواسته می‌شود که سوره را چندین بار قرائت کند و ترجمه‌ای آسان و روان از آن را فرا گیرد.	تعیین تکلیف برای جلسۀ بعد
	<p>۱. معلم باید توجه کند که خطاهای جزئی، در سطح نوجوانان به‌عنوان مصادق ﴿الْمَعْصُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾ مطرح نشود؛ چراکه این دو به بدترین انحرافات اعتقادی و عملی اشاره دارد، مانند انحراف قوم یهود.</p> <p>۲. معلم مواظب باشد که مفهوم ﴿الْمَعْصُوبِ عَلَيْهِمْ﴾ را طوری بیان نکند که به ارائه تصویری نامطلوب از خدا منجر شود.</p>	بایسته‌ها برای معلم
	<p>۱. قمی (شیخ صدوق <small>رحمته</small>)، محمدبن علی بن بابویه، عیون أخبار الرضا <small>علیه السلام</small>، ج ۱، تهران: نشر جهان، ۱۳۷۸ق.</p> <p>۲. مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی، بحار الأنوار، ج ۲، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ق.</p>	منابع

درس دهم
تدبیر سورہ ماعون

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: دهم موضوع: تدبیر در سورۀ ماعون مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۱۰	<p>۱. سلام و احوالپرسی؛</p> <p>۲. حضور و غیاب؛</p> <p>۳. بیان تاریخ و مناسبت هفته یا روز؛</p> <p>۴. پرسش از درس قبل.</p>	فعالیت‌های معلم قبل از تدریس
۵	<p>ارزشیابی مستمر: به نظر شما خدا چه کسی را به عنوان مسلمان واقعی دوست دارد؟ آیا فردی که خودش را نمازخوان نشان می‌دهد، ولی حتی یک کار کوچک هم برای دیگران انجام نمی‌دهد و کمک نمی‌کند که مشکلتان حل شود یا فردی که نمازش را می‌خواند، اما در کنارش دلسوز و مهربان هم هست و دوست دارد به افراد نیازمند کمک کند، به آن‌ها محبت کند یا چیزی به آن‌ها بدهد؟</p> <p>پاسخ فراگیر: کسی که هم نمازش را می‌خواند و هم به دیگران کمک می‌کند.</p> <p>ارزشیابی مستمر: مگر ما نماز نمی‌خوانیم تا با خدای مهربان ارتباط برقرار کنیم؟ و این ارتباط باعث شود ما هم مثل او مهربان باشیم؟ پس چطور می‌شود که کسی خودش را اهل نماز می‌داند، اما دیگران را اذیت می‌کند و توجه نمی‌کند که فقرا گرسنه‌اند یا سیرند و حتی یک ظرف آب هم به دست کسی نمی‌دهد؟!</p> <p>پاسخ فراگیر: نمازش حتماً درست نیست.</p> <p>آری او نمازخوان واقعی نیست. او می‌خواهد با نمازش بقیه را فریب دهد تا در باره‌اش بگویند چه آدم مذهبی و خوبی هست؛ وگرنه اگر نمازخوان واقعی بود که این کارها را نمی‌کرد! تازه او به همین نمازش هم اهمیت نمی‌دهد؛ هر وقت دلش خواست می‌خواند و هر وقت دلش نخواست، نمی‌خواند!</p> <p>توجه کنید کسی که کافر است، از همان اول تکلیفش مشخص است. او خودش بیان می‌کند که دین را قبول ندارد و به آن ایمان ندارد.</p> <p>ارزشیابی مستمر: آیا قبول کردن دین و ایمان داشتن به آن فقط به زبان است؟</p> <p>پاسخ فراگیر: نه، باید کارهای خوب هم انجام دهیم.</p> <p>بله، اما متأسفانه کسانی هستند که می‌گویند دین را قبول داریم و می‌پذیریم؛ اما کارهایی می‌کنند که نشان می‌دهد دین را قبول ندارند و ما از همین نشانه‌ها می‌فهمیم که آن‌ها منکر دین‌اند؛ هر چند در ظاهر خود را مسلمان و اهل نماز معرفی کنند.</p>	ایجاد انگیزه
۳۰	<p>۱. سوره را با فراگیران قرائت می‌کنیم: بهتر است تلاوت سوره، با صوت دل‌نشین یک قاری نوجوان صورت پذیرد و در غیر این صورت، چنانچه معلم مهارت ترتیل نداشت، با استفاده از اسلاید یا ضبط صوت یا تلفن همراه انجام شود؛</p>	ارائه درس

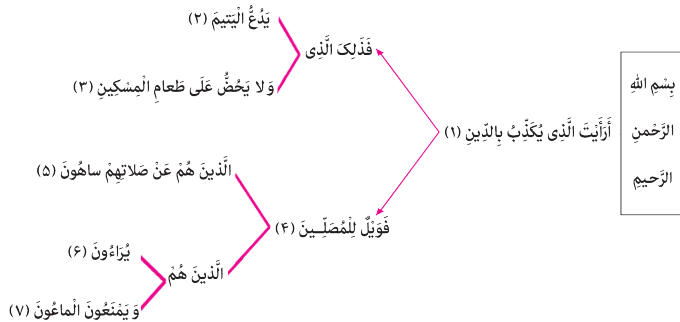

مشخصات کلی	نام درس: تدبیر در قرآن درس: دهم موضوع: تدبیر در سوره ماعون مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۳۰ نفر نام معلم:	مدت زمان: ۶۰ دقیقه
------------	---	-----------------------

۲. شناسه سوره را که شامل تعداد آیات، مکان نزول، سال نزول و جایگاه سوره در مصحف است، روی تخته می نویسیم:

۳. سوره را به شکل ساختاری پای تخته ترسیم می کنیم:

۴. براساس ترجمه آقای رحماندوست، ترجمه‌ای ساده و روان از آیات ارائه می دهیم:

به نام خداوند بخشنده مهربان
ای پیامبر! آیا کسی را که به دین خدا ایمان ندارد و آن را دروغ می شمارد، دیده‌ای؟ (۱) او کسی است که حق یتیمان را نمی دهد و دل آن‌ها را می شکند و با خشونت از خود دور می کند؛ (۲) همچنین او کسی است که علاقه‌ای به غذا دادن به بینویان ندارد و دیگران را نیز به این کار تشویق نمی کند؛ (۳) پس وای به حال نمازگزارانی که از نماز خویش غافل اند و نماز را کوچک می شمارند و در خواندن نماز سهل انگاری می کنند؛ (۴ و ۵) همچنین وای به حال کسانی که برای خودنمایی و فریب دادن دیگران نماز می خوانند (۶) و نیز وای به حال کسانی که نمی گذارند نیازمندان به نیازهای ضروری زندگی دست یابند و از کمک به دیگران خودداری می کنند. (۷)

۵. فضای سوره را بیان می کنیم؛ فضا بهتر است به شکل داستان مطرح شود. در این قسمت می توانیم از اطلاعات قبلی فراگیران در این زمینه استفاده کرده، آن‌ها را تصحیح و تکمیل کنیم:

زمان می گذشت و به تعداد مسلمانان به تدریج افزوده می شد؛ اما برخی از مسلمانان فکر می کردند که تنها با گفتن شهادتین و انجام دادن بخشی از عبادات، ایمانشان حفظ می شود و در دنیا و آخرت سعادتمند خواهند شد. متأسفانه آن‌ها فقط ادعای مسلمانی داشتند؛ اما در عمل بویی از مسلمانی نبرده بودند. خودشان را مسلمان نشان می دادند، اما در عمل دنیادوست بودند و رفتارهایی از آن‌ها سر می زد که جز از کافران سر نمی زد؛ برای همین یتیمان

ارائه درس

۳۰

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: دهم موضوع: تدبیر در سورۀ ماعون مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>را به شدت از خود می‌راندند و مسلمانان را به غذا دادن افراد نیازمند تشویق نمی‌کردند؛ چون اصلاً برایشان اهمیتی نداشت.</p> <p>آن‌ها خودشان را نمازخوان به حساب می‌آوردند؛ اما به اصل نماز بی‌توجه بودند و در خواندن نماز هم ریا می‌کردند و از کارهای خیر و مفید جلوگیری می‌کردند.</p> <p>۶. جهت هدایتی سورۀ را پای تخته می‌نویسیم:</p> <p>در چنین شرایطی سورۀ ماعون نازل شد تا هشدار دهد که فقط داشتن ادعای مسلمانی و خود را مسلمان دانستن کافی نیست. مسلمان واقعی کسی است که مسلمانی‌اش را در رفتار صحیحش با خدا و دیگران نشان دهد؛ برای همین این سورۀ، نشانه‌های عملی منکران دین را بیان کرد: آن‌که می‌گوید مسلمان است، اما یتیم را می‌راند و به طعام دادن فقرا تشویق نمی‌کند و حاضر نیست حتی مشکل کوچکی را از مردم برطرف کند، مسلمان نیست. کسی که خود را نمازخوان نشان می‌دهد، اما نماز را سبک می‌شمارد و حتی برای ریا نماز به جا می‌آورد و آن قدر بخیل است که به دیگران کوچک‌ترین کمکی نمی‌کند، مسلمان واقعی نیست؛ بلکه منکر دین است و با کافر و منافق چندان فرقی ندارد. با این توضیحات، جهت هدایتی سورۀ مبارکۀ ماعون عبارت است از:</p> <p style="text-align: center;">بیان نشانه‌های عملی منکران دین</p> <p>۷. قسمت اصلی سورۀ، یعنی تفهیم متن ارائه می‌شود:</p> <p>به نام خداوند بخشندهٔ مهربان</p> <p>سورۀ مبارکۀ ماعون می‌خواهد نشانه‌های عملی انکار دین را بیان کند؛ برای همین، خداوند از پیامبر اکرم ﷺ می‌پرسد: «آیا دیدی، کسی که دین را تکذیب می‌کند؟»: ﴿أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالْإِيمَانِ﴾</p> <p>ارزشیابی مستمر: وقتی سؤال می‌پرسیم که بخواهیم از مسئله و موضوعی که نمی‌دانیم، باخبر شویم. پس خدا که عالم هست و همه چیز را می‌داند، چرا سؤال می‌کند؟</p> <p>فراگیر ممکن است پاسخ کاملی ندهد. پاسخ این است:</p> <p>پرسش خدا به این دلیل نیست که خبر ندارد؛ بلکه سؤال می‌کند تا اهمیت مطلب را برساند و بگوید: «موضوع ساده‌ای نیست، جای فکر دارد، دیدی چه خبر بود؟! روی رفتار چنین فردی دقت کردی؟!» در واقع خداوند سؤال می‌کند تا پیامبر ﷺ در پاسخ، این مسئله را تأیید کنند.</p>	<p>ارائهٔ درس</p>

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: دهم موضوع: تدبیر در سوره ماعون مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>مثلاً در کلاس، یکی از بچه‌ها هنگام پرسش کلاسی به سؤالات معلم خیلی کامل و خوب جواب می‌دهد و شما به دوست کناریتان می‌گویید: «دیدید چه جواب داد؟!» مطمئناً او نیز این صحنه را دیده؛ اما برای اینکه اهمیت مطلب را برساند و شما نیز گفته‌اش او را تأیید کنید، این‌گونه سؤال کرد.</p> <p>منظور از ﴿الَّذِي يَكْذِبُ بِالَّذِينَ﴾ این است که این فرد، دین را انکار می‌کند و قبول ندارد و این انکار و تکذیب هم، این‌طور نیست که فقط یک بار یا چند بار از او سر زده باشد؛ بلکه اصلاً کارش تکذیب است. او هر روز با اعمال خودش نشان می‌دهد که به دین کاری ندارد! آیات بعدی سوره این موضوع را نشان می‌دهد.</p> <p>ارزشیابی مستمر: آیا فرد با چند بار تکذیب دین، مصداق آیهٔ اول می‌شود؟</p> <p>پاسخ فراگیر: خیر، منظور کسی است که همیشه تکذیب می‌کند.</p> <p>آیهٔ بعد، مکذِّب دین را معرفی می‌کند. البته ما منتظریم که وقتی می‌خواهد او را معرفی کند، بگوید: این همان کسی است که نماز نمی‌خواند، بت می‌پرستد یا به خدا و رسولش اهانت می‌کند؛ اما چیز دیگری را بیان می‌کند! اولین علامت کسی که به دین اعتقاد ندارد، نحوهٔ برخورد نادرستش با کودک بی‌سرپرست است! می‌گوید: «این همان کسی است که بچهٔ یتیم را با خشونت از خود می‌رانند!» ﴿فَذَٰلِكَ الَّذِي يُدْعُ الْيَتِيمَ﴾^۱ و دومین علامت این است که به غذا دادن مسکین و بینوا هم تشویق نمی‌کند: ﴿وَلَا يَحْضُ عَلَىٰ طَعَامِ الْمِسْكِينِ﴾^۲؛ یعنی نه تنها خودش به مسکین غذا نمی‌دهد، بلکه حتی افراد دیگری که توان کمک به آن مسکین دارند را هم به کمک کردن تشویق نمی‌کند.</p> <p>ارزشیابی مستمر: آیا این تکذیب فقط قلبی و زبانی است؟</p> <p>پاسخ فراگیر: خیر، در عمل دین را انکار می‌کند.</p> <p>ارزشیابی مستمر: چگونه در عمل، دین را انکار می‌کند؟</p> <p>پاسخ فراگیر: طبق آیه، با راندن یتیم و تشویق نکردن به اطعام مسکین.</p> <p>ارزشیابی مستمر: سؤالی که اینجا مطرح می‌شود این است که چرا در اینجا از راندن یتیم صحبت کرده نه غذا دادن به او؟</p> <p>ممکن است فراگیر نتواند به این پرسش پاسخ گوید یا پاسخش ناقص باشد. پاسخ این است:</p> <p>نیاز اصلی یتیم، نیاز مالی یا غذا نیست؛ بلکه یتیم تشنهٔ محبت است تا کمبود عاطفی نبود پدر و مادرش تأمین شود و منکر دین، همین را هم از یتیم دریغ می‌کند! محبت که نمی‌کند هیچ، حتی حاضر نیست دست نوازشی بر سرش</p>	ارائه درس

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: دهم موضوع: تدبیر در سورۀ ماعون مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>بکشد و او را به شدت کنار می‌زند!</p> <p>ارزشیابی مستمر: آیا کسی که با یتیم این طور برخورد می‌کند، اعتقادی به دین و روز قیامت دارد؟</p> <p>پاسخ فراگیر: خیر.</p> <p>احسنت درست گفتید. اگر اعتقاد داشت، این کار را نمی‌کرد؛ چون در این صورت، از روزی که جلوی خدا بایستد و خدا بگوید که چرا با بنده من این طور رفتار کردی، می‌ترسید؟</p> <p>ارزشیابی مستمر: به نظر شما نیاز اصلی مسکین، یعنی کسی که زمین‌گیر شده است و قدرت برطرف کردن نیازهای خود را ندارد و جانش در خطر است، چیست؟</p> <p>پاسخ فراگیر: غذا و کمک‌های مالی.</p> <p>ارزشیابی مستمر: آیا می‌شود کسی به دین اعتقاد داشته باشد، ولی ذره‌ای برایش اهمیت نداشته باشد که مسکین طعام دارد یا نه؟!</p> <p>پاسخ فراگیر: خیر، نمی‌شود.</p> <p>ارزشیابی مستمر: ممکن است در میان دوستان و آشنایان و هم‌کلاسی‌های شما افراد یتیمی باشند. به نظر شما باید با آن‌ها چطور رفتار کنیم؟</p> <p>پاسخ فراگیر: باید به آن‌ها محبت کنیم.</p> <p>بله درست است، همیشه مواظب باشید که به آن‌ها محبت کنید و کاری نکنید که دلشان بشکند.</p> <p>ممکن است کسانی باشند که وضع مالی خانواده‌شان خوب نباشد و نتوانند غذا و چیزی همراه او کنند که با خود به مدرسه بیاورد. خدا دوست دارد کسانی که کمک‌کردن برای آن‌ها امکان دارد، هوای محرومان را داشته باشند؛ بنابراین طوری که به دوستانم برخورد و خجالت نکشد، می‌توانیم از غذای خودمان به او بدهیم یا چیزی بخریم و همراه او بخوریم.</p> <p>آیه چهارم، نمازگزاران را تهدید می‌کند؛ پس وای بر نمازگزاران! ﴿فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ﴾^۱</p> <p>ارزشیابی مستمر: صحبت از مکِّب دین بود؛ چه ربطی به نمازگزار دارد؟! این نشان می‌دهد که منظور از انکار دین، انکار عملی آن است. صحبت از کسانی است که ادعای اعتقاد به دین را دارند و خود را نمازخوان می‌دانند، اما در عمل با رفتارهایی مثل راندن یتیم، آن را انکار می‌کنند. قرآن می‌خواهد بگوید: «نمی‌شود مؤمن بود و این رفتارها را هم داشت.»</p> <p>ارزشیابی مستمر: نمازخواندن که عمل خوبی است؛ چرا خدا باید نمازخوان را تهدید کند؟! آیا منظور همه نمازخوان‌هاست؟</p>	<p>ارائه درس</p>

<p>مشخصات کلی</p>	<p>نام درس: تدبیر در قرآن درس: دهم موضوع: تدبیر در سوره ماعون مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم: .....</p>	<p>مدت زمان: ۶۰ دقیقه</p>
<p>۳۰</p>	<p>پاسخ فراگیر: خیر. آری، قطعاً خیر؛ چون در آیات بعدی، سه خصوصیت برای این نمازخوان‌ها بیان می‌کند. اولین خصوصیت، نمازگزارانی هستند که به علت نداشتن ارتباط صحیح با پروردگار، در اصل فریضه نماز سهل‌انگارند: ﴿الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ﴾^۱ ارزشیابی مستمر: در اصل نماز سهل‌انگارند، یعنی چه؟ پاسخ فراگیر: یعنی در نماز حضور قلب ندارند. نه عزیزم؛ یعنی نماز برایشان مهم نیست و آن را دست‌کم می‌گیرند. فقط اسمشان نمازخوان است؛ اما اهل نماز نیستند یا اصلاً نماز را نمی‌خوانند یا همیشه آن را به تأخیر می‌اندازند، طوری که نزدیک است نمازشان قضا شود! چون نماز را سبک می‌شمارند، اگر نمازشان قضا شود هم اهمیتی نمی‌دهند؛ اما مؤمن و نمازخوان واقعی این‌طور نیست؛ او سعی‌اش بر این است که نماز را در اول وقت بخواند. امام علی (علیه السلام) در اهمیت نماز اول وقت می‌فرماید: «هیچ عملی نزد خدا محبوب‌تر از نماز نیست؛ پس مراقب باشید که هیچ کاری شما را از نماز در اول وقتش باز ندارد.»^۲ ارزشیابی مستمر: به نظر شما هرکه چند بار نمازش به هر علتی قضا شد، مصداق این آیه و در معرض تهدید خداست؟ پاسخ فراگیر: فکر نمی‌کنم این‌طور باشد. بله، روشن است این مطلب اگر یک یا چند بار اتفاق بیفتد ممکن است از کوتاهی باشد؛ اما کسی که پیوسته نماز را فراموش می‌کند و آن را به دست فراموشی می‌سپارد، پیدا است که برای آن اهمیتی قائل نیست یا اصلاً به آن ایمان ندارد و اگر گهگاه نماز می‌خواند، برای جلب نظر مردم و خوش‌نام‌شدن بین آن‌ها و دوری از طعنه‌ها و سرزنش آن‌هاست؛ از این‌رو دومین خصوصیت این نمازگزاران را این‌گونه معرفی می‌کند که اهل ریا هستند و پیوسته خودنمایی می‌کنند: ﴿الَّذِينَ هُمْ يُرَاءُونَ﴾^۳ اگر عمل و عبادتی انجام می‌دهد، برای خدا نیست؛ برای خوشایند خلق خداست. می‌خواهند با عبادتشان میان مردم اعتباری به دست آورند. باید توجه کرد که اگر کاری برای خدا باشد، ارزشمند است؛ ولی اگر به قصد نشان دادن به مردم باشد، نزد خدا پاداشی ندارد. پس دانش‌آموزان عزیز، همیشه سعی کنید هنگامی که در مدرسه حضور دارید،</p>	<p>ارائه درس</p>

۱. ماعون، ۵.

۲. محمدبن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق رحمته الله)، الخصال، ج ۲، ص ۶۲۱.

۳. ماعون، ۶.

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: دهم موضوع: تدبیر در سورة ماعون مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>در نماز جماعت شرکت کنید تا دیگران هم به این کار خوب ترغیب شوند. در خانه نیز سعی کنید که نمازتان را در اول وقت بخوانید؛ اما اگر گهگاهی سستی کردید و نمازتان به تأخیر افتاد، سعی کنید که دیگر تکرار نشود و از خدا بخواهید کمکتان کند که همیشه نمازتان را در اول وقت بخوانید. مطمئن باشید که اگر نمازتان را در اول وقت بخوانید، به آدم منظمی تبدیل می‌شوید که کارهای دیگرش را هم سر موقع انجام می‌دهد.</p> <p>مواظب باشید هیچ وقت نمازتان را به این نیت نخوانید که دوستانتان بگویند چه آدم خوبی هست؛ چون نماز فقط برای خدا خوانده می‌شود و اگر این طور نباشد، متأسفانه نه ثوابی می‌کنیم و نه از نظر معنوی این نماز در ما تأثیر می‌گذارد. امام باقر <small>علیه السلام</small> در اهمیت نماز می‌فرمایند: «اولین چیزی که در روز قیامت محاسبه می‌شود، نماز است؛ اگر نماز کسی پذیرفته شود، سایر اعمال او پذیرفته خواهد شد؛ اگر نماز کسی در اول وقت به درگاه خدا بالا رود، درخشان و تابان به سوی صاحبش باز می‌گردد.»^۱</p> <p>آری، دین به نمازی این قدر اهمیت می‌دهد که سبک شمرده نشود و در آن ریا نشود و البته در کنارش به مردم هم رسیدگی شود؛ بنابراین سومین خصوصیت این نمازگزاران چنین معرفی می‌شود: این افراد اسمشان را نمازخوان گذاشته‌اند؛ اما نیازهای دیگران را در حدّ توان رفع نمی‌کنند و چیزهایی اندک در حدّ وسایل زندگی را از مسلمانان دریغ می‌کنند و به قول معروف، آب از دستشان نمی‌چکد: ﴿وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ﴾^۲ مردم این‌ها را به‌عنوان آدم مذهبی و نمازخوان می‌شناسند؛ اما چون بخیل‌اند، هیچ وقت خیرشان به کسی نمی‌رسد و گره از کار کسی باز نمی‌کنند؛ درحالی‌که برخی وسایل کوچکی که افزون بر نیازشان دارند، گاه نیازهای بزرگی را برطرف می‌کند و کمبودشان، مشکلات زیادی در زندگی مردم ایجاد می‌کند.</p> <p>ارزشیابی مستمر: می‌توانید بگویید که منظور از ﴿وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ﴾، چه کسانی هستند؟</p> <p>فراگیر طبق توضیحات معلم پاسخ می‌گویند.</p> <p>مثلاً یک نفر از بچه‌های کلاس خودش را نمازخوان به حساب می‌آورد؛ اما هر وقت هم‌کلاسی‌هایش از او چیزی مثل خودکار یا مداد می‌خواهند، با اینکه می‌تواند بدهد، همیشه از دادن این چیزها دریغ می‌کند و کار آن‌ها را راه نمی‌اندازد یا همسایه‌شان هر وقت درب منزلشان می‌آید و از آن‌ها ظرف یا چیز دیگری</p>	 <p>ارائه درس</p> <p>۱۱۴</p>

۱. محمدبن یعقوب کلینی، *الکافی*، ج ۳، ص ۲۶۸.

۲. ماعون، ۷.

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: دهم موضوع: تدبیر در سوره ماعون مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۳۰	<p>می‌خواهد، همیشه از دانش به آن‌ها دریغ می‌کند. این، یعنی منع ماعون! این چه جور نمازخوانی است که هیچ‌وقت به دیگران کمک کوچکی هم نمی‌کند!</p> <p>پیامبر اکرم ﷺ می‌فرمایند: «کسی که وسایل ضروری و کوچک را از همسایه‌اش دریغ کند، خدا او را از خیر خود در قیامت محروم می‌کند و به حال خود وامی‌گذارد.»^۱</p> <p>ابوبصیر از امام صادق (علیه السلام) در تفسیر ماعون، نقل کرده که ایشان فرمود: «آن (ماعون) قرض است که به دیگران می‌دهی یا کار خیری که می‌کنی یا اسباب خانه که امانت می‌دهی، زکات نیز از آن جمله است. گفتیم: ما همسایگانی داریم که چون چیزی به آن‌ها امانت می‌دهیم می‌شکنند و فاسد می‌کنند؛ اگر ندهیم، گناه کرده‌ایم؟ فرمود: اگر چنین باشد، مانعی نیست که ندهید.»^۲</p> <p>همان‌طور که مشاهده شد، ریاکردن و منع ماعون در کنار هم بیان شده است. این امر ظاهراً به این خاطر است که آنچه برای خداست، برای خلق انجام می‌دهند و آنچه برای مردم است از آن‌ها دریغ می‌کنند.</p> <p>سوره این را می‌رساند که تکذیب دین، تنها به این نیست که به‌کلی آن را انکار کرد؛ بلکه کسی هم که تظاهر به ایمان می‌کند و خود را نمازخوان می‌داند؛ اما طوری رفتار می‌کند که در عمل نشان می‌دهد دین را قبول ندارد، او نیز مکذب دین است.</p>	ارائه درس
	<p>پیامبر اکرم ﷺ فرموده‌اند: «هر که روز خود را آغاز کند و به مشکلات مسلمانان اهمیتی ندهد، از آنان نیست و هر که فریاد کمک‌خواهی فردی را بشنود و به کمکش نشتابد، مسلمان نیست.»^۳</p> <p>پیامبر اکرم ﷺ فرموده‌اند: «چند چیز است که در هر فرد وجود داشته باشند، مؤمن حقیقی است و درهای بهشت به‌سویش باز است؛ از جمله: کسی که وضویش را شاداب بگیرد، نمازش را نیکو به‌جا آورد، زکات مالش را بپردازد و خشم خود را نگه دارد.»^۴</p>	بیان حدیثی مناسب با موضوع درس
۵	معلم به منظور تثبیت درس با تأکید بر جهت هدایتی سوره، آن را مروری اجمالی می‌کند.	خلاصه کردن درس

۱. محمدبن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق رحمته)، من لایحضره الفقیه، ج ۴، ص ۳۵۹.
 ۲. محمدبن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۳، ص ۴۹۹.
 ۳. محمدبن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۱۶۴.
 ۴. محمدبن علی بن بابویه قمی (شیخ صدوق رحمته)، من لایحضره الفقیه، ج ۴، ص ۳۵۹.

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: دهم موضوع: تدبیر در سورة ماعون مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۸	<p>از فراگیر سؤال می‌کنیم تا اطمینان پیدا کنیم که درس را یاد گرفته است:</p> <ol style="list-style-type: none"> جهت هدایتی سوره را بیان کن. (حیطه شناختی) منظور از ﴿أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالذِّينِ﴾ چیست؟ (حیطه شناختی) منظور از «يَدْعُ الْيَتِيمَ» چیست؟ (حیطه شناختی) منظور از ﴿وَلَا يَحْضُ عَلَى طَعَامِ الْمُسْكِينِ﴾ چیست؟ (حیطه شناختی) چرا برای یتیم از «يَدْعُ» و برای مسکین از «يَحْضُ عَلَى طَعَامِ» استفاده شده است؟ (حیطه شناختی) منظور از ﴿الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ﴾ چیست؟ (حیطه شناختی) منظور از ﴿وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ﴾ چیست؟ (حیطه شناختی) منظور از ﴿الَّذِينَ هُمْ يُرَاءُونَ﴾ چیست؟ (حیطه شناختی) سوره ماعون چه پیام آموزنده‌ای برای ما دارد؟ (حیطه شناختی) آیا از تدبیر سوره ماعون لذت بردیدی؟ (حیطه عاطفی) تدبیر در سوره ماعون چه تأثیری بر شما گذاشت؟ (حیطه عاطفی) این آخرین سوره‌ای بود که در این دوره با تدبیر در آن آشنا شدید؛ آیا دوست دارید با تدبیر در سوره‌های دیگر نیز آشنا شوید؟ (حیطه عاطفی) چه کسی علاقه‌مند است آنچه از سوره ماعون دریافت کرده، برای دیگران هم توضیح بدهد؟ (حیطه عاطفی) وقتی نمازتان را اول وقت می‌خوانید چه احساسی دارید؟ (حیطه عاطفی) وقتی به دیگران کمک می‌کنید، چه احساسی دارید؟ (حیطه عاطفی) چقدر دوست دارید به دیگران کمک کنید؟ (حیطه عاطفی) چقدر سعی می‌کنید نمازتان را اول وقت بخوانید؟ (حیطه عملکرد) اگر نمازتان قضا شود، چه حالی به شما دست می‌دهد؟ (حیطه عملکرد) با افراد یتیم اطراف خود چگونه رفتار می‌کنید؟ (حیطه عملکرد) اگر کسی خیلی محتاج بود، اما یکی از اقوام یا والدین شما، دیگران را به کمک به آن نیازمند تشویق نکردند، شما چه کار می‌کنید؟ (حیطه عملکرد) آیا می‌شود کسی اهل نماز باشد، ولی به نیازمندان اصلاً توجهی نداشته باشد و به دیگران کمک نکند؟ (حیطه شناختی) 	<p>ارزشیابی پایان درس</p>
۱	برای تکمیل یادگیری، قرائت متدبیرانه انجام می‌شود.	قرائت دوباره سوره و دعای پایان درس
۱	از فراگیر خواسته می‌شود درس امروز را مرور کند تا در جلسه بعد بتواند به پرسش‌ها پاسخ بدهد؛ همچنین سوره‌ای که در جلسه بعد تدریس خواهد شد، مشخص می‌شود و با توجه به اینکه در تدبیر، قرائت چندباره اهمیت دارد، از	تعیین تکلیف برای جلسه بعد

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: دهم موضوع: تدبیر در سوره ماعون مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۳۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
۱	فراگیر خواسته می‌شود که سوره را چندین بار قرائت کند و ترجمه‌ای آسان و روان از آن را فرا گیرد. در پایان، خدا قوت می‌گوییم و خدا حافظی می‌کنیم.	تعیین تکلیف برای جلسه بعد
	<p>۱. معلم توجه کند که نشانه‌های تکذیب دین طوری القاء نشود که اگر فردی چند بار نمونه‌هایی را انجام داده است، خود را مکذِّب تلقی کند؛ چراکه این نشانه‌ها مربوط به کسانی می‌شود که این کارها را همیشه و با قصد انجام می‌دهند.</p> <p>۲. معلم دقت کند که نشانه‌های تکذیب دین، مثل راندن خشونت‌آمیز بیتیم، به احتمال قوی با این شدت برای این مقطع سنی پیش نمی‌آید؛ پس طوری القا نشود که هر درجه از رفتار با بیتیم، تکذیب دین محسوب می‌شود.</p> <p>۳. با توجه به اینکه نشانه‌های معرفی شده در تکذیب دین، بیشتر مبتلا به والدین فراگیران است، معلم بحث را به سمتی سوق دهد که در واقع فراگیر اگر در اطرافیان خود این نشانه‌ها را دید، آن‌ها را امر به معروف و نهی از منکر کند.</p> <p>۴. در بحث نماز نیز بچه‌ها اغلب در مدرسه در نماز جماعت شرکت می‌کنند، اما در منزل ممکن است مواقعی پیش بیاید که در نماز سهل‌انگاری صورت پذیرد. در اینجا باید روی اهمیت نماز و اول وقت بودن آن بیشتر مانور دهیم تا بچه‌ها به نماز اول وقت رغبت پیدا کنند؛ ولی نباید مسئله طوری مطرح شود که دانش‌آموز خود را مصداق ساهون و یُرْأَون بدانند؛ به‌ویژه این را در نظر بگیریم که شرکت در نماز جماعت اهمیت دارد و این سهو و ریا برای کسی است که همیشه در خانه نمازش را به تأخیر می‌اندازد، ولی برای خودنمایی و تظاهر، در نماز جماعت شرکت می‌کند.</p> <p>۵. اگر لازم شد و بحث فلسفه نماز خواندن پیش آمد، معلم به نمونه‌هایی همچون ارتباط با خدا و مصون ماندن از لغزش‌ها و غفلت و... اشاره کند.</p> <p>۶. دقت کنید که مطرح کردن مباحث طوری باشد که فراگیر متوجه شود، دین فقط نماز نیست و دین‌داری بودن هم فقط، نماز خوان بودن نیست. او باید درک کند که دین‌داری واقعی کسی است که هم نمازش را خوب به جا می‌آورد و هم به مردم جامعه و نیازهایشان توجه دارد.</p> <p>۷. معلم باید فراگیر را متوجه این امر کند که اگر در اطراف خودشان افراد به ظاهر نماز خوانی می‌بینند که خود را مسلمان می‌پندارند، اما کارهای نادرستی مثل بیتیم‌رانی و توجه نکردن به فقرا انجام می‌دهند، این اعمال را به پای دین ننویسد و او را متوجه کند که مؤمن واقعی از همه مهربان‌تر و دلسوزتر است.</p>	بایسته‌ها برای معلم

مدت زمان: ۶۰ دقیقه	نام درس: تدبیر در قرآن درس: دهم موضوع: تدبیر در سورة ماعون مقطع تحصیلی: ششم ابتدایی تا چهارم دبیرستان تعداد فراگیران: ۲۰ نفر نام معلم:	مشخصات کلی
	<p>۱. قمی (شیخ صدوق <small>رحمته</small>)، محمد بن علی بن بابویه، من لا یحضره الفقیه، چ ۲، قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۳ق.</p> <p>۲. قمی (شیخ صدوق <small>رحمته</small>)، محمد بن علی بن بابویه، الخصال، چ ۱، قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۳۶۲.</p> <p>۳. کلینی، محمد بن یعقوب بن اسحاق، الکافی، چ ۴، تهران: دار الکتب الاسلامیه، ۱۴۰۷ق.</p>	منابع

